

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΛΒ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140. — ΤΗΛ. 721.8308 | 1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1983 | ΑΡΙΘ. 3

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΣΙΜΩΝΑ ΚΑΡΑ

Ο Σίμων Καρας όμιλεί, παρουσία του Μακ. 'Αρχιεπισκόπου, σε μνημόσυνο για την επέτειο τής 'Αλώσεως.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

'Αφιέρωμα στον Σίμωνα Καρα. — Ε. Δ. Θ., Τὰ «διαμαντένια όπλα» του ιερέως. — 'Ιωάννου του Χρυσοστόμου, 'Η δύναμη τής 'Εκκλησίας. — Εύαγγελίου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητού Παν)μίου 'Αθηνών, Εύχες του 'Εσπερινού και του 'Ορθρου στις «'Αποστολικές Διαταγές». 'Ιωάννου Φουντούλη, Καθηγητού Παν)μίου Θεσ)νίκης, 'Απαντήσεις σε λειτουργικές, κανονικές και άλλες άπορίες. — Γρ. Θ. Στάθη, 'Υφηγητού Παν)μίου 'Αθηνών, 'Η ψαλτική τέχνη στην όρθόδοξη λατρεία. — 'Αλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, Λέκτορος Θεολογικής Σχολής 'Αθηνών, Ποιμαντική ψυχραιμία. — Δημήτρη Φερούση, 'Αφιέρωμα τιμής στον Σίμωνα

Καρα. — 'Ο Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τής 'Εθνικής Μουσικής και ή Σχολή του (δράση και έργασίες). — Πρεσβ. 'Αντωνίου 'Αλεβιζοπούλου, Ψευδείς δηλώσεις για την παραπλάνησι τών 'Αρχών. — Βασ. Μουστάκη, 'Η περιπέτεια του 'Ιωάν. — Ι. Μ. Χατζηφώτη, 'Αρκάδι, δόξα τής Κρήτης, περγαμηνή τής Ρωμισύνης. — 'Αγγελικῆς Ζησίμου, «Συνειδησιακῆς άνησυχίας» (SCRUPULE). — Μαρία Κουτρίκη-Μπάκου, Οίκογένεια και έργασία στο πρόσωπο τής χριστιανῆς μητέρας. — 'Επίκαιρα. Εύαγγελίου Π. Λέκκου, 'Η 'Εβδομάδα Ιερατικών κλήσεων. — Ειδήσεις. — Νέοι συνταξιούχοι του TAKE.

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου

Ἀπὸ πόσους πολεμήθηκε ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ ποτὲ δὲν νικήθηκε. Πόσοι τύραννοι, πόσοι στρατηγοί, πόσοι βασιλιάδες! Ὁ Αὐγουστος, ὁ Τιβέριος, ὁ Γάιος, ὁ Κλαύδιος, ὁ Νέρων, ἄνθρωποι ξακουστοὶ γιὰ τὴ μόρφωσή τους καὶ δυνατοὶ τόσο πολὺ τὴν ἐπολέμησαν, ἐνῶ ἀκόμη βρισκόταν στὴν ἀκμὴ τῆς νιότης της καὶ δὲν τὴν ξερορίζωσαν. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν, ποὺ τὴν ἐπολέμησαν, δὲν ἀκούονται πιά κι ἔχουν ξεχασθῆ, ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία, ἂν καὶ πολεμήθηκε, ὑψώνεται πάνω ἀπὸ τὸν οὐρανό... Ὁ Χριστὸς τὸ ἔκαμε αὐτό, γιὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὰ κατορθώματα δὲν γίνονται μὲ τὴ λογικὴ σειρὰ τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὲ τρόπο ἀνώτερο ἀπὸ τὴ φυσικὴ σειρὰ τους, μὲ τὴν πίστη. Γιατὶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι πῶς ριζωμένη κι ἀπὸ τὸν οὐρανό... Πῶς εὐκόλο εἶναι νὰ σθήσῃ ὁ ἥλιος, παρὰ νὰ ἐξαφανισθῆ ἡ Ἐκκλησία.

Τὸ ὄνομα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὄνομα συμφωνίας καὶ ἀγάπης.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι δικαστήριο, εἶναι λατρεῖο, διδασκαλεῖο ἀρετῆς, ψυχῆς ἐκπαιδευτήριο καὶ γυμναστήριο τῶν δρόμων ἐκείνων, ποὺ ὀδηγοῦν στοὺς οὐρανοὺς.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ στήριγμα τῆς οἰκουμένης.

Οὐράνια εἶναι ἡ Ἐκκλησία' τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ οὐρανός.

ΤΑ «ΔΙΑΜΑΝΤΕΝΙΑ ΟΠΛΑ» ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ

Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἀναφερόμενος στὰ σφάλματα καὶ στὰ παραπτώματα τῶν κληρικῶν, λέγει τὰ ἑξῆς:

«Τὰ ἁμαρτήματα τῶν ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων, — σὰν νὰ γίνονται μέσα σὲ κάποιον σκοτάδι—, ὠδήγησαν στὴν καταστροφὴ μόνο αὐτοὺς, ποὺ τὰ ἔπραξαν τὸ πλημμέλημα ὅμως ἐνὸς ἀνθρώπου, ποὺ εἶναι ἐπιφανῆς καὶ γνωστός σὲ πολλοὺς, φέρνει κοινὴ βλάβη σὲ ὅλους». «Ὅσοι ἔχουν τιμητικὰ λειτουργήματα, ἀκόμη κι' ἂν διαπράξουν μικρὰ σφάλματα, σκανδαλίζονται ὅπως οὐδὲν τὸν ἄλλους, γιατί «ὅλοι μετροῦν τὴν ἁμαρτία ὄχι ἀνάλογα πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ γεγονότος, ἀλλὰ ἀνάλογα πρὸς τὴν (κοινωνικὴ) ἀξία ἐκείνου, ποὺ τὴν ἔπραξε».

Γι' αὐτὸ αὐτοῖς ἱερεὺς εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι περιφραγμένος ἀπὸ ὅλες τὶς μεριές, σὰν μὲ κάποιον διαμαντένιο ὄπλο (δεῖ τὸν ἱερέα καθάπερ τισὶν ἀδαμαντίνους ὄπλοις πεφράχθαι πάντοθεν), καὶ μὲ τὴ σύντονη ἐπιμέλεια καὶ μὲ τὴ συνεχῆ νηφαλιότητα στὴ ζωὴ του καὶ νὰ ἐξετάζῃ προσεκτικὰ τριγύρω του μήπως κανεὶς ἀνακαλύψῃ (στὴ ζωὴ του) κάποιον περιοχὴ ἀφύλακτη καὶ παραμελημένη καὶ τοῦ καταφέρῃ καίριο πλήγμα. Γιατὶ ὅλοι τὸν περιτριγυρίζουν ἔτοιμοι νὰ τὸν τραυματίσουν καὶ νὰ τὸν ρίξουν κάτω, ὄχι μόνον ἀπὸ αὐτοὺς, ποὺ εἶναι ἐχθροὶ καὶ ἀντίπαλοι, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς, ποὺ προσποιοῦνται φίλοι... «Ὅλοι θέλουν νὰ δικάζουν τὸν ἱερέα ὄχι ὡς ἄνθρωπο, ποὺ περιβάλλεται σάρκα καὶ ποὺ τοῦ ἔλαχε ἡ ἀνθρώπινη φύση, ἀλλὰ ὡς ἄγγελον, ποὺ εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπὸ κάθε ἀδυναμία (Καὶ οὐχ ὡς σάρκα περικειμένῳ, οὐδὲ ἀνθρωπείαν λαχόντι φύσιν, ἀλλ' ὡς ἀγγέλω καὶ τῆς λοιπῆς ἀσθενείας ἀπηλλαγμένῳ δικάζειν ἅπαντες ἐθέλουσι τῷ ἱερεῖ)» (Migne Ἐ.Π. 48, 649-651).

Οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ἱεροῦ Χρυσόστομου καθιστοῦν κατανοητό, γιατί ἡ νήψη, ἡ ἐπαγρύπνηση κι' ἡ συνεχῆς προσοχὴ πρὸς ἀποφυγὴ καὶ μικρῶν ἀκόμη σφαλμάτων πρέπει νὰ εἶναι γνωρίσματα τῆς ζωῆς κάθε ἱερέως. Σ' αὐτὸν στρέφονται πάντοτε τὰ μάτια ὄλων μὲ μεγεθυντικοὺς φακοὺς.

Ε. Δ. Θ.

ΕΥΧΕΣ ΤΟΥ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΡΘΡΟΥ ΣΤΙΣ “ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΓΕΣ,,

Του κ. **ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ**
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἀξιόλογες εἶναι μέσα στις «Ἀποστολικές Διαταγές» οἱ εὐχὲς κατὰ τὸν Ἑσπερινὸ καὶ τὸν Ὅρθρο.

Ἡ «ἐσπερινὴ εὐχαριστία» τοῦ ἐπισκόπου ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Ὁ ἄναρχος Θεὸς καὶ ἀτελεύτητος, ὁ τῶν ὅλων ποιητὴς διὰ Χριστοῦ καὶ κηδεμὼν, πρὸ δὲ πάντων αὐτοῦ Θεὸς καὶ Πατήρ, ὁ τῶν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν βασιλεὺς, ὁ ποιήσας ἡμέραν πρὸς ἔργα φωτὸς καὶ νύκτα εἰς ἀνάπαυσιν τῆς ἀσθενείας ἡμῶν· «σὴ» γὰρ «ἔστιν ἡ ἡμέρα καὶ σὴ ἔστιν ἡ νύξ, σὺ κατηρίσω φαῦσιν καὶ ἡλίον» (Ψαλμ. ογ', 16)· αὐτὸς καὶ νῦν, Δέσποτα φιλάνθρωπε καὶ πανάγαθε, εὐμενῶς πρόσδεξαι τὴν ἐσπερινὴν εὐχαριστίαν ἡμῶν ταύτην· ὁ διαγαγὼν ἡμᾶς τὸ μήκος τῆς ἡμέρας καὶ ἀγαγὼν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς τῆς νυκτὸς, φύλαξον ἡμᾶς διὰ τοῦ Χριστοῦ Σου· εἰρηρικὴν παράσχου τὴν ἐσπέραν καὶ τὴν νύκτα ἀναμάρτητον, καὶ καταξίωσον ἡμᾶς τῆς αἰωνίου ζωῆς διὰ τοῦ Χριστοῦ Σου, δι' Οὐ σοὶ δόξα, τιμὴ καὶ σέβας ἐν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· Ἀμήν»⁴⁷.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι στὴ συνέχεια ἡ εὐχὴ τοῦ ἐπισκόπου, ποὺ λέγεται μετὰ τὴν προτροπὴ τοῦ διακόνου «Κλίνετε τῇ χειροθεσίᾳ». Ἡ εὐχὴ αὕτη ἔχει τὸ ἐξῆς περιεχόμενον:

«Θεὲ Πατέρας καὶ Κύριε τοῦ ἐλέους, ὁ τῇ σοφίᾳ σου κατασκευάσας ἄνθρωπον, τὸ λογικὸν ζῶον τὸ θεοφιλὲς τῶν ἐπὶ γῆς, καὶ δοὺς αὐτῷ τῶν ἐπὶ τῆς χθονὸς ἄρχειν, καὶ καταστήσας γνώμη σῆ ἄρχοντας καὶ ἱερεῖς, τοὺς μὲν πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς, τοὺς δὲ πρὸς λατρείαν ἔννομον· αὐτὸς καὶ νῦν ἐπικάμψθητι, Κύριε Παντοκράτορ, καὶ «ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν λαόν σου» (Ψαλμ. λ', 17), τοὺς κάμψαντας αὐχένα καρδίας αὐτῶν, καὶ εὐλόγησον αὐτοὺς διὰ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐφώτισας ἡμᾶς φῶς γνώσεως καὶ ἀπεκάλυψας ἡμῖν σαυτόν, μεθ' οὗ Σοὶ καὶ ἡ ἐπάξιος ὀφείλεται προσκύνησις παρὰ πάσης λογικῆς καὶ ἁγίας φύσεως καὶ Πνεύματι τῷ Παρακλητῷ εἰς τοὺς αἰῶνας· Ἀμήν»⁴⁸.

Ἡ ἀπόλυση στὸν Ἑσπερινὸ γινόταν μὲ τὴν προτροπὴ τοῦ διακόνου: «Προέλθετε ἐν εἰρήνῃ»⁴⁹.

Ἀνάλογη εἶναι καὶ ἡ δομὴ τοῦ Ὁρθρου, στὸν ὁποῖο λέγεται ὁ «ὄρθρινος» ψαλμὸς: «Ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς μου, πρὸς Σὲ ὄρθρίζω... Ἐν τοῖς ὄρθροις ἐμελέτων εἰς Σέ...» (Ψαλμ. ξβ')⁵⁰.

Μετὰ τὴν ἀπόλυση «τῶν κατηγουμένων καὶ χειμαζομένων καὶ βαπτιζομένων καὶ τῶν ἐν μετανοίᾳ», γιὰ τοὺς ὁποίους ἀκούεται τὸ «Σῶσον αὐτούς, ὁ Θεός, καὶ ἀνάστησον ἐν τῇ χάριτί Σου», ὁ διάκονος προτρέπει: «Αἰτησώμεθα παρὰ τοῦ Κυρίου τὰ ἐλεῆ αὐτοῦ καὶ τοὺς οἰκτιρμούς, τὸν ὄρθρον τοῦτον καὶ τὴν ἡμέραν εἰρηρικὴν καὶ ἀναμάρτητον καὶ πάντα τὸν χρόνον τῆς παρεπιδημίας ἡμῶν, τὸν ἄγγελον τὸν ἐπὶ τῆς εἰρήνης, χριστιανὰ τὰ τέλη, ἴλεων καὶ εὐμενῆ τὸν Θεόν· ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους τῷ ζῶντι Θεῷ διὰ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ παραθώμεθα»⁵¹.

Στὴ συνέχεια ἡ εὐχὴ τοῦ ἐπισκόπου ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκὸς (Ἀριθ. 1στ', 22), ὁ ἀσύγκριτος καὶ ἀπροσδεής, ὁ δοὺς τὸν ἥλιον εἰς ἐξουσίαν τῆς ἡμέρας, τὴν δὲ σελήνην καὶ τὰ ἄστρα εἰς ἐξουσίαν τῆς νυκτὸς· αὐτὸς καὶ νῦν ἐπίδε ἐφ' ἡμᾶς εὐμενέσιν ὀφθαλμοῖς καὶ πρόσδεξαι τὰς ἐωθινὰς ἡμῶν εὐχαριστίας καὶ ἐλέησον ἡμᾶς· οὐ γὰρ διεπετάσαμεν τὰς χεῖρας ἡμῶν πρὸς Θεὸν ἀλλότριον· «οὐ» γὰρ «ἔστιν ἐν ἡμῖν Θεὸς πρόσφατος» (Ψαλμ. π', 10), ἀλλὰ σὺ ὁ αἰώνιος καὶ ἀτελεύτητος· ὁ τὸ εἶναι ἡμῖν διὰ Χριστοῦ παρασχόμενος καὶ τὸ εἶναι δι' αὐτοῦ δωρησάμενος, Αὐτὸς ἡμᾶς δι' αὐτοῦ καταξίωσον καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς, μεθ' οὗ Σοὶ δόξα καὶ τιμὴ καὶ σέβας καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας· Ἀμήν»⁵².

Κατὰ τὴν ἐπακολουθοῦσα κεφαλοκλισία, ὁ ἐπίσκοπος, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, εὐχεται τὰ ἐξῆς: «Ὁ Θεὸς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινός, ὁ «ποίων ἔλεος εἰς χιλιάδας καὶ μυριάδας τοῖς ἀγαπῶσί Σε» (Ἐξ. κ', 6), ὁ φίλος ταπεινῶν καὶ πενήτων προστάτης..., ἐπίδε ἐπὶ τὸν λαόν σου τοῦτον, τοὺς κεκλικότας σοὶ τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς, καὶ εὐλόγησον αὐτοὺς εὐλογίαν πνευματικὴν, «φύλαξον αὐτοὺς ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ» (Ψαλμ. 1στ', 8), διατήρησον αὐτοὺς ἐν εὐσεβείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ καταξίωσον αὐτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ ἡγαπημένῳ σου Παιδί, μεθ' Οὗ Σοὶ δόξα, τιμὴ καὶ σέβας καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νῦν καὶ ἀεί...»⁵³.

Ἡ ἀπόλυση γίνεται μὲ τὴν προτροπὴ τοῦ διακόνου: «Προέλθετε ἐν εἰρήνῃ»⁵⁴.

ψαλμοὶ κ' ἔτσι δημιουργήθηκε ὁ Ἐξάψαλμος. Πρβλ. Anton Baumstark, Liturgie comparée³, Chevetogne 1953, σ. 124, 37. Leonard F e n d t, Einführung in die Liturgiewissenschaft, Berlin 1958, σ. 66.

47. Βιβλίον Η', κεφ. 37: ΒΕΠΕΣ, τόμ. 2, σ. 166.

48. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 166-167.

49. Αὐτόθι, σ. 167.

50. Στὸν Ψαλμὸ αὐτὸ προστέθηκαν βραδύτερον καὶ ἄλλοι

51. Βιβλίον Η', κεφ. 38: ΒΕΠΕΣ, τόμ. 2, σ. 167.

52. Ἐνθ' ἄνωτ.

53. Βιβλίον Η', κεφ. 39: ΒΕΠΕΣ, τόμ. 2, σ. 167.

54. Αὐτόθι.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ
Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

410. Στὴ θεία λειτουργία, ὅταν ὁ ἱερεὺς λειτουργῇ χωρὶς διάκονο, πότε λέγονται οἱ εὐχῆς τῶν ἀντιφώνων, τῆς ἐκτενοῦς, τῶν πιστῶν, τῆς προσκομιδῆς καὶ ἡ εὐχή πρὸ τοῦ Πάτερ ἡμῶν, μετὰ τὶς πρῶτες αἰτήσεις τῶν συναπτῶν, ὅπως ὑπάρχουν σὲ παλαιότερες ἐκδόσεις τῶν Ἱερατικῶν ἢ μετὰ τὶς συναπτές καὶ πρὶν ἀπὸ τὶς ἐκφωνήσεις, ὅπως βρῖσκονται σὲ νεώτερες ἐκδόσεις; (Ἑρώτησις Πανοσ. Ἱερομον. Σωφρ. Ἀ. καὶ Αἰδεσμ. Β. Τ.).

Δὲν νομίζω πὼς εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπιμεινουμε καὶ νὰ ἀποδείξουμε ὅτι μετὰ τὴν εὐχὴν καὶ ἐκφωνήσεων ὑπάρχει μιὰ ἀρρηκτὴ σχέση. Αὐτὸ γίνεται φανερὸ ἀπὸ τὴ σύγκρισιν τοῦ περιεχομένου κάθε μιᾶς εὐχῆς μετὰ τὴν ἐκφωνήσιν της, πού ἀκριβῶς δείχνει τὴν ἐνότητά τους. Ἡ εὐχὴ διατυπώνει τὸ αἷτημα καὶ ἡ ἐκφωνήσις δοξολογεῖ τὸν Τριαδικὸ Θεὸ σὲ ἀναφορὰ πρὸς τὸ αἷτημα τῆς εὐχῆς. Ὁ μακάριος Νικόλαος Καβάσιλας στὴν «Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας», ἀποβλέποντας ἀκριβῶς στὴ σχέση αὐτὴ εὐχῆς καὶ ἐκφωνήσεως, ὀνομάζει τὴν ἐκφωνήσιν «αἷτιαν» ἢ «αιτιολογίαν» τῆς εὐχῆς: «Προστίθῃσι τὴν αἷτιαν δι' ἣν αὐτός τε (ὁ ἱερεὺς) ταῦτα αἰτεῖται καὶ ὁ Θεὸς ἂν παράσῃ τὰ αἰτηθέντα δικαίως» ἢ «αἷτιαν προστίθῃσιν ἐπικαιροτάτην... καὶ ταύτην τὴν αἷτιολογίαν» ἢ «τὴν εὐχὴν τελέσας, τὴν αἷτιολογίαν ταύτην, ὅτι καὶ ἀκροτελευτήιον οὖσα καὶ δοξολογία ἐστίν» (ΙΣΤ' 1-6, ΚΒ' 1). Καὶ ἔχει δίκαιο, τοῦλάχιστον στὶς περι-

πτώσεις πού ἡ ἐκφωνήσις ἔχει αἷτιολογικὸ χαρακτῆρα καὶ ἀρχίζει μετὰ τὸ σύνδεσμο «ὄτι» ἢ τὴ φράσιν «σὺ γὰρ εἶ» καὶ τὰ ὅμοια. Καμμιά φορὰ καὶ λέξεις τῆς ἐκφωνήσεως ὑπενθυμίζουν τὸ κείμενο τῆς εὐχῆς, ὅπως π.χ. στὴν ἰα' εὐχὴ τοῦ ὄρθρου, στὴν εὐχὴ τοῦ τρισαγίου, στὴ νεκρώσιμον καὶ σὲ ἄλλες πολλές. Ὁ τίτλος μ' ἄλλα λόγια τῆς εὐχῆς («Εὐχὴ τῆς ἐκτενοῦς», «Εὐχὴ τῆς προσκομιδῆς», «Εὐχὴ τοῦ χερουβικοῦ» κ.λπ.) δὲν ἀναφέρεται μόνο στὴν εὐχὴ, ἀλλὰ περιλαμβάνει καὶ τὴν ἐκφωνήσιν ἢ ὅποια τὴν κατακλείει. Ὅταν δὲ παρεμβάλλεται ὁ ὄρος «ἐκφωνήσις» δὲν σημαίνει ὅτι ἀπὸ ἐδῶ καὶ κάτω εἶναι κάτι ἄλλο ξεχωριστὸ ἀπὸ τὴν εὐχὴ, ἀλλὰ δηλώνει τὸν τρόπο ἀπαγγελίας της, πού θὰ εἶναι διάφορος ἀπὸ τὸν τρόπο ἀναγνώσεως τῆς εὐχῆς.

Ἡ ἐκφωνήσις εἶναι ὁ δοξολογικὸς ἐπίλογος τῆς κάθε μιᾶς εὐχῆς, πού ἀπαγγέλλεται μελωδικά: «ἐκφωνήσις». Τὸν ὄρο δηλαδὴ «ἐκφωνήσις» μπορούμε νὰ τὸν χαρακτηρίσουμε ὡς ἓνα εἶδος μουσικοῦ ὄρου, παράλληλο πρὸς τὸν ὄρο «ἐκφωνητικὴ ψαλμοψῆδι», πού δηλώνει τὸν τρόπο ἐμμελοῦς ἀναγνώσεως τῶν ἱερῶν κειμένων. Ἡ εὐχὴ ἀποτελεῖ ἀντίθετα τὸ κύριο σῶμα τοῦ κειμένου καὶ διαβάζεται ἢ «εἰς ἐπήκοον» τοῦ λαοῦ, κατὰ τὴν παλαιότερα τάξιν πού ἰσχύει ἀκόμα καὶ σήμερον στὰ ἱερὰ μυστήρια ἐκτὸς ἀπὸ τὴ θεία λειτουργία, ἢ «μυστικῶς», ὅπως ἐπεκράτησε ἀργότερον νὰ γίνεται στὶς εὐχῆς τῆς θείας λειτουργίας καὶ ὠρισμένων ἄλλων ἀκολουθιῶν, δηλαδὴ τοῦ ἐσπερινοῦ καὶ τοῦ ὄρθρου.

Ὅτι ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα φαίνεται καὶ ἀπὸ τὶς εὐχῆς ἐκείνες πού ἢ διαβάζονται ἐξ ὀλοκλήρου «εἰς ἐπήκοον» τοῦ λαοῦ (ὀπισθάμβωνος, εὐχὴ λιτῆς, εὐχῆς γάμου, εὐχελαίου

κ.λπ.) ἢ σὲ εὐχῆς πού διαβάζονται ἐξ ὀλοκλήρου «μυστικῶς» (εὐχὴ «καιροῦ», χερουβικοῦ ὕμνου, εισόδου, εἰρηνικῶν βαπτίσματος κ.λπ.), στὶς ὁποῖες εὐχὴ καὶ ἐκφωνήσις ἀποτελοῦν ἓνα συνεχῆ κείμενο, τὸ ὁποῖο δὲν διακόπτεται ἀπὸ τὸ «ἐκφωνήσις» ἢ «ἐκφωνήσις», γιατί ἀκριβῶς δὲν ἐλέγετο κατὰ ἰδιαιτέρον τρόπο ἢ κατάληξις - ἐκφωνήσις, ἀλλὰ ἀπηγγέλλετο κατὰ τὸ γενικὸ ὄφος τῆς εὐχῆς.

Κατὰ λογικὴ συνέπεια μετὰ τὴν εὐχῆς καὶ ἐκφωνήσεως δὲν πρέπει νὰ παρεμβάλλεται τίποτε ἄλλο, ἐφ' ὅσον συναποτελοῦν κάτι τὸ ἐνιαῖο. Καὶ ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα στὴ μεγάλη πλειονότητα τῶν περιπτώσεων. Ἐτσι π.χ. γίνεται σ' ὅλες τὶς ἀκολουθίες τῶν μυστηρίων καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν τελετῶν τὴν εὐχὴ ἀκολουθεῖ ἡ ἐκφωνήσις. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἐξαιρέσεις: Εἶδαμε τὴν εἰδικὴν περίπτωσιν τῶν εὐχῶν τοῦ λυχνικοῦ καὶ τοῦ ὄρθρου, ὅπου οἱ μὲν εὐχῆς διαβάζονται ὅλες μαζί κατὰ τὸν προομιαικὸ καὶ κατὰ τὸν ἐξάψαλμο καὶ οἱ ἐκφωνήσεις λέγονται στὴ θέσιν τους μέσα στὴν ἀκολουθία (ἀπάντησις στὴν ὑπ' ἀριθμ. 301 ἐρώτησιν). Θὰ μπορούσε νὰ ἀναφερῆ ἀκόμα κανεὶς καὶ τὶς εὐχῆς τῆς γονυκλισίας τῆς Πεντηκοστῆς, ὅπου τὸ «Ἀντιλαβοῦ, σῶσον...» παρεμβάλλεται μετὰ τῶν εὐχῶν καὶ τῶν ἐκφωνήσεων, προφανῶς γιὰ νὰ δοθῇ τὸ παράγγελμα γιὰ τὴν ἔγερσιν («ἀνάστησον»), καὶ τὴν νεκρώσιμον εὐχὴν «Ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων...», ὅπου παρεμβάλλεται τὸ «Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν» πρὸ τῆς ἐκφωνήσεως «Ὅτι σὺ εἶ ἡ ἀνάστασις...» πιθανὸν γιὰ τὴν ἔλεγον πολλοὶ ἱερεῖς πού μετεῖχαν στὶς νεκρώσιμες καὶ ἐπιμνημόσυνες ἀκολουθίες, ὅπως γίνεται καὶ στὴ σημερινὴ πράξι.

(Συνεχίζεται)

Η ΨΑΛΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΣΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΛΑΤΡΕΙΑ

Τοῦ κ. ΓΡ. Θ. ΣΤΑΘΗ
Ἐφηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

«Ψάλλε συνετῶς καὶ εὐθύθμως καὶ ἔση ὡς νεοσσὸς ἀετοῦ ἐν ὕψει αἰρόμενος» (ἄββᾶς Νείλος).

Ἡ Βυζαντινὴ καὶ Μεταβυζαντινὴ Μουσικὴ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μας εἶναι μιὰ ἐκκλησιαστικὴ-λατρευτικὴ τέχνη, καὶ γι' αὐτὸ πολὺ σωστὰ ὀνομάζεται στὴ χειρόγραφη μουσικὴ παράδοση Ψαλτικὴ Τέχνη. Εἶναι τέχνη συνταιριασμένη δίπλα στὶς ἄλλες λατρευτικὲς τέχνες, ὅπως εἶναι ἡ ὕμνογραφία, ἡ ἀγιογραφία, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ ξυλογλυπτικὴ. Ὅπως οἱ ἄλλες ἔτσι καὶ ἡ Ψαλτικὴ εἶναι μέσο στὴ λατρεία καὶ ὁ χαρακτήρας της εἶναι ἀναγωγικὸς, μυσταγωγικὸς, ἀφοῦ ἡ λατρεία εἶναι (ἢ ἀμετεώριστος περὶ τὸ λατρευόμενον θεραπεία) (Μ. Βασίλειος). Οἱ φρονικοί θεραπευτὲς αὐτῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς καλῆς τέχνης, τῆς Ψαλτικῆς, εἶναι οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ψάλτες τῆς Ἐκκλησίας, πὸν πρέπει καὶ πὸν μποροῦν νὰ εἶναι καὶ καλλιτέχνες. Ἡ Ψαλτικὴ στὴν Ἐκκλησία εἶναι μέσο μὲ καλλιτεχνικὲς ὁποσοδήποτε ἀξιώσεις καὶ ἔχει σκοπὸ τὴν ἱερὴ ὑπόθεσι τῆς μυσταγωγίας τῶν πιστῶν ἀπ' τὴ χορῆσιν δηλαδὴ αὐτοῦ τοῦ μέσου, τὴν καλὴ ἢ τὴν κακὴ, ὠφελοῦνται ἢ ζημιώνονται οἱ πιστοὶ καὶ ἐπιτυγχάνονται οἱ ματαιώνονται οἱ σκοποὶ τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὸ μέτρο πὸν ἀφορᾷ στὴ μουσικὴ της.

οἱ ἴδιες, ξετυλίγονται δηλαδὴ μεσ' ἀπ' αὐτὲς οἱ ἱεροὶ φόβοι μας ἀπ' τὴν ἁμαρτωλότητά μας καὶ τὴ σκέψη τῆς «φοβερᾶς ἡμέρας τῆς κρίσεως» καὶ μαζί οἱ ἱεροὶ πόθοι μας ν' ἀξιωθοῦμε ν' ἀκούσουμε «δεῦτε οἱ ἐυλογημένοι τοῦ πατρὸς μου», καὶ ἡ μουσικὴ πὸν συνοδεύει αὐτὲς τὶς παρακλήσεις μας μένει ἢ ἴδια. Ἡ παράδοση ἄλλωστε ἐγγυᾶται γιὰ τὴν καταλληλότητα αὐτῆς τῆς μουσικῆς.

Ἐδῶ θυμοῦμαι πὸς ὁ Θεὸς μίλησε στὸν προφήτη Ἡλία στὸ ὄρος Χωρήβ, κατὰ τὴ θεοφάνειά του, μὲ τὴ «φωνὴ ἀέρας λεπτῆς». Δὲν εἶναι τάχα ὑποχρέωση γιὰ μᾶς νὰ μιλάμε καὶ ἐμεῖς στὸ Θεὸ μὲ μιὰ φωνὴ ἴδια μὲ αὐτὰ λεπτῆ, ἡμερὴ καὶ ἀπαλή, ἴσια-ἴσια πὸν ἀναδεύει τὰ μοσχοχόρταρα τῆς γῆς νὰ ἐδωδιάζουν καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ νὰ φτερογνίζουν μὲ τὸ μεγαλυνάρι στὸ ράμφος τους; Ἄν σκεφθοῦμε καλὰ αὐτὸν τὸ λόγο θὰ καταλάβουμε καλύτερα καὶ τὴ νοουεσία τοῦ ἄββᾶ Νείλου ἀπ' τὴν ἔρημο: «Ψάλλε συνετὰ καὶ εὐθύθμως, καὶ θὰ εἶσαι σὰν ἀετόπουλο πὸν φτεροπαίρνει στὰ ὕψη».

* * *

Τὸ βυζαντινὸ ἐκκλησιαστικὸ μέλος εἶναι ὁμόχρημο βλάστημα τῆς ὀρθόδοξης λατρείας καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἔνδυμα πὸν ντύνει τὸν ποιητικὸ λειτουργικὸ λόγο, ψαλμοὺς καὶ τροπάρια, κατὰ τὶς ἀκολουθίες τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ νυχθημέρου. Ἀπ' τὴν ὀργανικὴ αὐτὴ συνύφανση λόγου καὶ μέλους ἀπορρέει σὰν βασικὴ ἀρχὴ ἓνα ἰδιαίτερο ἔφος καὶ μιὰ συντηρητικὰ ὁρίστητα στὴ δομὴ τῶν μελικῶν φράσεων, ἐπειδὴ καὶ τὰ ποιητικὰ κείμενα, ἡ ὕμνογραφία, παραμένει ἢ ἴδια ἀπὸ τότε πὸν ζυμώθηκαν μαζί καὶ ἀποτελοῦν ἀξεχώριστα πιά τὴν ἀσματολογία τῆς λατρείας μας. Μερικὲς μορφὲς τῆς τέχνης, πὸν ἀποτελοῦν μάλιστα τὰ ὑψίστα δημιουργήματά της, μένουν ἀναλλοίωτες καὶ ἀπαρασάλεντες καὶ ἐπαναλαμβάνονται σὰν τὰ δοκιμώτερα μέσα γιὰ τὴν μυσταγωγίαν τῶν πιστῶν. Πρέπει νὰ μὴ ξεχνᾶμε ὅτι ὁ χαρακτήρας τῆς λατρείας εἶναι κατανυκτικὸς· νὰ βοηθοῦνται οἱ πιστοὶ στὴν προσευχὴ τους. Καὶ ἀφοῦ σὲ ὅλες τὶς ἐποχάς, οἱ προσευχὲς τῶν πιστῶν καὶ οἱ «φωνὲς τῆς δεήσεως» εἶναι

Ἀπ' τὸ τεῦχος αὐτὸ ὁ «Ἐφημέριος» θὰ ἀφιερώνει μιὰ σελίδα κάθε φορὰ, ἢ τοῦλάχιστο συχνά, γιὰ θέματα πὸν ἀφοροῦν στὴν Ψαλτικὴ Τέχνη τῆς Ἐκκλησίας μας· δηλαδὴ θέματα σχετικὰ μὲ τὴ μελοποιία, μὲ τὴν ἔκφραση τῶν ἤχων, μὲ τοὺς μεγάλους μελονογούς, μὲ τὰ διάφορα εἶδη τῆς ψαλμωδίας, καὶ ἄλλα τέτοια θέματα. Μερικὰ σπονδαῖα καλλιτεχνικὰ γεγονότα γιὰ τὰ ψαλτικὰ πράγματα τοῦ τόπου μας, ὅπως εἶναι δημόσιες συνάξεις μὲ χοροὺς ἱεροψαλτῶν, πανηγύρεις ἱερῶν ναῶν, καθὼς καὶ ἡ δισκογραφικὴ παραγωγή (σὲ κορυφαῖες ἐπιλογές), δὲν θὰ πρέπει νὰ περοῦν ἀπαράτηρητα, ἀλλὰ θὰ καταβάλλεται προσπάθεια νὰ σχολιάζονται ἐπεύθυνα καὶ σοβαρά. Καὶ ὅλα αὐτὰ, γιὰτὶ ἡ μουσικὴ ὑφαίνει, μαζί μὲ τὴ γλῶσσα μας καὶ τὴν πίστη μας, τὰ κυριώτερα ἐκδηλώματα τῆς ζωῆς μας.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΨΥΧΡΑΙΜΙΑ

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Λέκτορας Θεολογικής Σχολής Ἀθηνῶν

Λέμε για κάποιον ότι συμπεριφέρεται ψυχραία, όταν παίρνοντας απόσταση από τα πράγματα που τον έρεθίζουν άμεσα, επιφυλάσσεται να πάρει αποφάσεις ή να δώσει απαντήσεις· τὸ μεταθέτει για ἄργότερα, τότε που θὰ είναι νηφαλιότερος και λιγότερο ἐξημιμένος ὑπὸ τὴν ἐπήρεια βιαστικῶν ἐντυπώσεων και πιέσεων.

Λέμε για κάποιον ότι είναι ψυχραίος ἄνθρωπος, όταν παρόλο που μέσα του ἢ γύρω του συμβαίνουν πράγματα ἀπρόβλεπτα που τον ἐξωθούν είτε να ἀφήσει να διαφανοῦν τὰ αἰσθήματα που τον διακατέχουν είτε ἀκόμα και να ἐνεργήσει βίαια, αὐτὸς δὲν ταραίζεται· και δὲν παραφέρεται, δὲν παρασύρεται και δὲν ξεσπᾷ.

Ὡς ποιμαντική ψυχραμία είναι δυνατόν να χαρακτηρίσουμε, ἐκείνη τὴ στάση τοῦ ποιμένου κατὰ τὴν ἀντιμετώπιση ποικίλων καταστάσεων στήν ἀσκηση τοῦ ποιμαντικοῦ του λειτουργήματος, που χωρὶς αὐτήν, ὁ ποιμὴν θὰ μπορούσε να ἐκτραπεί και να παραφερθεῖ, να ὀργισθεῖ ἢ να ἀπελπισθεῖ, να σπεύσει να ἐπιτιμήσει ἢ να ἐπαινήσει ἄκαιρα. Γενικά, οἱ ἐνεργεῖες του θὰ ἔδειχναν ἄνθρωπο που ἄγεται και φέρεται ἀπὸ αἰσθήματα και καταστάσεις τῆς στιγμῆς που τον κάνουν και τον δείχνουν να πάσχει. Σ' ἓνα μεγάλο βαθμὸ ἡ ποιμαντική ψυχραμία είναι καρπὸς τῆς «ἀπαθείας»· ἔτσι ὅμως, ὅπως ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀρετὴ αὐτὴ ἡ πατερική μας παράδοση.

Αὐτὴ ἡ ψυχραμία μπορεί να φανερωθεῖ σὲ περιπτώσεις που συμπεριφέρονται προκλητικὰ ἢ ὑποτιμητικὰ, ὀδύστικὰ ἢ ἐχθρικὰ πρὸς τὸν ποιμένα, όταν τὸν κατηγοροῦν ἄδικα και μάλιστα ἐνώπιον τρίτων. Τότε ἀκόμα, όταν οἱ πιστοὶ ἐξομολογοῦνται ἢ ἀναφέρουν τὰ πὸ φοβερὰ και ἀνομολόγητα ἐγκλήματα και ἁμαρτήματα, ὁ ποιμὴν ἐνισχυμένος ἐκείνη τὴ στιγμή με τὴ δύναμη τῆς προσευχῆς, χωρὶς ταραχὴ και πάθος ἀκούει με προσοχὴ τὸν συνάνθρωπο και ἀδελφὸ.

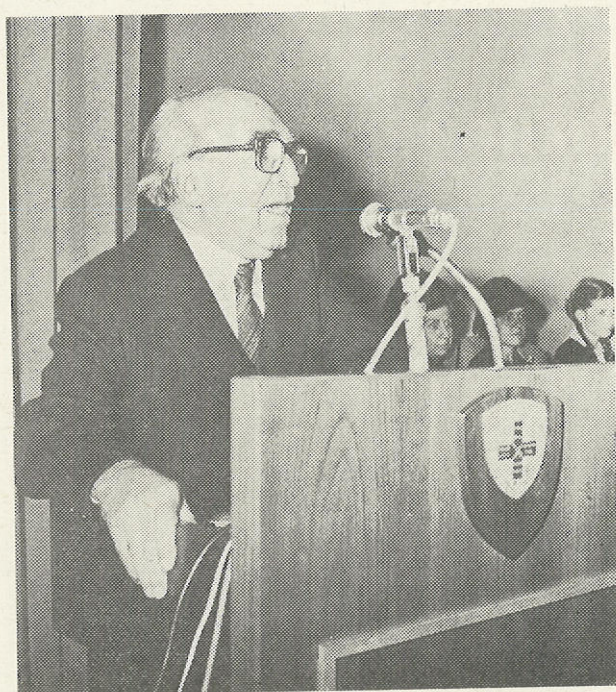
Πραγματικὰ, ὁ ποιμὴν είναι ἀπαραίτητο να μὴ τὰ χάνει και να μὴ αἰφνιδιάζεται, να μὴ ἀντιδρᾷ σπασμωδικὰ και να μὴ τὸν καταλαμβάνει πανικός, όταν οἱ ἄνθρωποι που τὸν πλησιάζουν, είτε για να τὸν αἰφνιδιάσουν, είτε για να τὸν ἐντυπωσιάσουν, είτε γιατί ἔτσι

αἰσθάνονται προβάλλουν ἐπείγοντα αἰτήματα ἢ δύσκολες σὲ να γίνουν ἀποδεκτὲς ἠθικὲς καταστάσεις.

Ἄκραία περίπτωση ποιμαντικῆς ψυχραμίας συναντοῦμε στὸν βίο τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ νέου, ἀρχιεπισκόπου Αἰγίνης τοῦ θαυματουργοῦ. Ὁ ἅγιος, όταν ἄκουσε, ότι αὐτὸς που ζητοῦσε καταφύγιο στὸ μοναστήρι που πρῶτατο ἦταν φονηρᾶς, προσπάθησε με πατρικὸς λόγους να τὸν ὀδηγήσει στὴ μετάνοια. Ὅταν στὴ συνέχεια ὁ ἴδιος ὁμολόγησε ότι εἶχε φονεύσει τὸν ἀδελφὸ τοῦ ἁγίου, ὁ τελευταῖος ἀπέκρυψε τὴν ὀδύνη του, τὸν ἔκρυψε ἀπὸ αὐτοῦ που τὸν κατεδίωκεν και ἐφρόντισε να τὸν φυγαδεύσει σὲ τόπο ἀσφαλῆ. Είναι πολὺ διδακτικὴ ἡ ἀνάγνωση ἀπὸ τὸ Μηναῖον στίς 17 Δεκεμβρίου τῆς σχετικῆς διηγήσεως, στήν ὁποία διαζωγραφοῦνται τὰ δείγματα τῆς ποιμαντικῆς ψυχραμίας που ἀναλύσαμε πὸ πάνω. Ἐδῶ ἡ ποιμαντικὴ ψυχραμία σὲ συνδυασμὸ με τὴν προπαίδεια τῆς ἀγάπης και τὴν ἀρετὴ τῆς συγχωρητικότητος δὲν ἔχει να κάνει ἀσφαλῶς με τὴν φλεγματικὴτητα μιᾶς «ψυχρῆς» και ἀπρόσωπης συμπεριφορᾶς.

Ψυχραμία ὅμως χρειάζεται και στὰ καλὰ που θὰ ἀκούσει ὁ ποιμὴν για τὸν ἑαυτὸ του για να μπορέσει να διατηρήσει τὸ μέτρο και τὸν ρεαλισμὸ του. Ψυχραμία πρέπει ἐπίσης να διακρίνει ὄχι μόνο τοὺς μεμονωμένους ποιμένες ἀλλὰ και στὸ σύνολό της τὴν ποιμαίνουσα Ἐκκλησία όταν βρίσκεται μπροστὰ σὲ δύσκολες καταστάσεις και ἀντίξοες συνθήκες ἢ και σὲ πολὺ ἐδνοϊκὲς για αὐτὴν περιστάσεις. Ὅφειλε ἡ ἴδια να ἐπιδεικνύει ψυχραμία για να μπορεῖ όταν χρειαστεῖ να συνιστᾷ και στὰ πνευματικὰ της τέχνα: «ψυχραμία»!

Εἶναι περιττὸ και να τονίσουμε, ότι για μιὰ τέτοια ἀντιμετώπιση δὲν ἀρκεῖ μόνο μιὰ ὀρισμένου τύπου φυσιολογικὴ ἢ ψυχολογικὴ συγχρότηση τῆς προσωπικότητος τοῦ ποιμένου, ἀλλὰ χρειάζεται μακρὰ ἐξάσκηση και «ἐπὶ τὰ θεῖα καθ' ἕξιν ἐνεργεῖα». Ἀπαιτεῖται ἐκ τῶν προτέρων προετοιμασία, πρόβλεψη τῶν ἀπρόβλεπτων και ἀνχιονὴ για ν' ἀντέχουμε, ὅπως λέει και ὁ ποιητής, «τὸ θάρρος ἀπὸ τὰ μελλούμενα». Τὰ ἀποτελέσματα μιᾶς τέτοιας ψυχραμίας στάσεως θὰ είναι τόσο για τὸν ποιμένα, ὅσο και για τὸν ποιμαινόμενο εὐεργετικά.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΤΙΜΗΣ ΣΤΟΝ ΣΙΜΩΝΑ ΚΑΡΑ 55 ΧΡΟΝΙΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΘΝΟΣ

Τοῦ κ. ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΕΡΟΥΣΗ

Συμπληρώνονται 55 χρόνια γόνιμης και δραστήριας παρουσίας από την ίδρυση του «Συλλόγου προς διάδοσιν τῆς ἔθνικῆς Μουσικῆς».

Τὸ ἔργο τοῦ ἔθνικου αὐτοῦ και πολιτιστικοῦ Συλλόγου, ποὺ ἰδρύθηκε στὰ 1929, ἀποτελεῖ σήμερα περηφάνεια και ἐμπύχωση, γιατί, δεκαετίες τώρα, στάθηκε ἡ μοναδική συλλογική συνείδηση τῆς Ρωμιοσύνης στὸ χωρὸ τοῦτο, ποὺ ποικίλοι: Γραικύλοι, Μισιονάριοι, πιθηκίζοντες Ἕλληνες και Φράγκοι προσπάθησαν νὰ ἀλλοτριώσουν τὴν ἰδιαιτερότητα και ἐνότητα τοῦ λαοῦ του.

Ψυχὴ και ἀκαταπόνητη δημιουργική παρουσία τοῦ Συλλόγου αὐτοῦ, καθὼς ἰδρυτῆς και συνεχιστῆς, μισὸ και πλιότερο αἰῶνα, εἶναι ὁ Σίμων Καρας. Ὁ δάσκαλος, ὁ ἐμπνευστής, ὁ ἀκατάδλητος δημιουργός, ὁ Ρωμιὸς μουσικός και τραγουδιστής, ποὺ μπολιάζει δεκαετίες τώρα, τὴ ζωὴ τοῦ δημόσιου και ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Νεοελλήνων, μὲ τὰ νάματα τῆς Ρωμιοσύνης και τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ὁ Σίμων Καρας γεννήθηκε τὸ 1905 στὸ Στροβίτσι τῆς Ὀλυμπίας.

Τὸ χωριὸ του εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ χωριά ποὺ μνημονεύονται σὲ διάταγμα τοῦ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, Στροβίτσι, Στρούτσα, Κουπανίτσα, Κλενοβί κ.λπ. και ποὺ τώρα πιά, βέβαια, ἔχουν ἀλλάξει.

Ἐκεῖ οἱ γονεῖς του ἀπὸ μικρὸ παιδί τὸν ἔδιδαν νὰ τραγουδάει ἢ νὰ μιμεῖται, νὰ χορεύει ἀκόμα, συνηθίζοντας τον ἔτσι σὲ ἀκούσματα και παραστάσεις στὸ χωρὸ τῆς μουσικῆς.

Ἡ προπαίδειά του ὅμως ἀρχίζει νὰ παίρνει κάποια οὐσιαστική κατεύθυνση, ὅταν γιὰ πρώτη φορά, βλέπει και ἀκούει κάποιο Μικρασιάτη Γιάννη νὰ ψέλνει ἀπὸ μουσικά κείμενα.

Εἶναι μόλις δέκα χρονῶν. Ἀπὸ τότε ἡ ἐπιθυμία του εἶναι ν' ἀκούει και νὰ μαθαίνει μουσική, ὥσπου στὴ ζωὴ του συναντάει τὸν λόγιο ἱερέα Εὐστάθιο Λαμπρινόπουλο.

Νὰ πῶς ὁ ἴδιος διηγεῖται στὴν Τηλεόραση (ΕΡΤ 2, 20.4.1982) τίς πρώτες μουσικὲς ἀναζητήσεις του:

«Γι' αὐτό, ὅταν πῆγα στὸ Γυμνάσιο, στὴν Ἀρκαδία (στὴν Κυπαρισσία), ἡ μόνη χάρη ποὺ ἤθελα ἀπὸ τὸν πατέρα μου ἦταν νὰ μὲ πάει στὸν ψάλτη τῆς Μητροπόλεως, Γ. Καλλογερόπουλος λεγόταν, γιὰ νὰ μάθω.

»Στὴν πάνω Χώρα ὅμως ἦταν ἓνας παπα - Στάθης. Ἦταν και δάσκαλος. Καὶ πῆγα κεῖ νὰ μάθω. Εἶμουν 12 χρονῶν.

»Ὁ παπὰς μ' ἐνθουσίασε πολὺ ὅμως. Πάσχα τοῦ 1921, και γιὰ πρώτη φορὰ μ' ἔβαλε νὰ ψάλω τὸ «Ἀναστάσεως ἡμέρα», ἀριστερὰ στὸ στασίδι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

» Αὐτὴ ἦταν ἡ μουσική μου κατάρτιση».

Ἀπὸ τότε, τὸ μικρὸ παιδί, ὁ Σίμων Καρας, ἔχει χαράξει κιόλας τὸ στόχο τῆς ζωῆς του.

Σὰν ἦρθε, φοιτητής, τὸ Φθινόπωρο τοῦ 1921, στὴν Ἀθήνα, ἡ ψαλτικὴ κατάσταση ἦταν περιέργη.

Ἀπὸ τῆ μιά, μουσικῆς ἀθαιρεσίης καὶ κατὰδες τοῦ Σακελλαρίδη μέσα στὶς Ἐκκλησιῆς. Καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη, παλαιὸι ρομιοὶ φάλτες ποὺ διάσωζαν τὴν παράδοση καὶ τὴν βυζαντινὴ ψαλτικὴ.

Ἔτσι, παράλληλα μὲ τὴν προσωπικὴ του ἐπιστημονικὴ καὶ πνευματικὴ κατάρτιση, σκέφτεται καὶ ὀργανώνει: στὸ μυαλό του τὴ συγκρότηση χορωδίας, Συλλόγου καὶ ἄλλων ἐκδηλώσεων, ποὺ θὰ διάσωζαν καὶ θὰ πρόβαλλαν τὴν παραδοσιακὴ μας Μουσικὴ.

Στὰ 1924, λοιπόν, ἰδρύει τὸν ἐκκλησιαστικὸ χορὸ τοῦ καὶ στὰ 1932 ὀργανώνει ἄλλους. Κι ἔτσι ἀρχίζει τὸ μεγάλουνο ἔργο του, μὲ συμπαραστάτη καὶ ἄκοκκο συμπορευτὴ του τὴ σύζυγό του Ἀγγελικὴ Καρά, ποὺ μέχρι σήμερα εἶναι ὁ ἀκοίμητος σύντροφος τῆς ζωῆς καὶ τῆς τέχνης του.

Στὰ 1939 φτάνει στὴν Κωνσταντινούπολη, ἀπεσταλμένος τοῦ Κράτους, γιὰ νὰ μελετήσει χειρόγραφα τῆς ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς.

Καὶ πάλι ὁ Σίμων Καράς, μιλώντας καὶ νοσταλγώντας τὰ πρώτα χρόνια τῆς κοινωνικῆς δράσης του, λέει:

«Ἰδρυσά τὴ χορωδία τῆς Ἑταιρείας Φίλων τοῦ Λαοῦ μὲ χεῖματά μου. Διέθεσα καρτέλες, πίνακες κι ἄρχισα νὰ διδάσκω γιὰ πρώτη φορὰ μαθητὲς Βυζαντινῆς Μουσικῆς...

»Ἡ ἀπόσπασή μου ὅμως τὸ 1937 στὸ ὑπουργεῖο Τουρισμοῦ - Τύπου, μοῦ ἄνοιξε εὐρύτερους ὀρίζοντες. Ἐκανα γνωριμία μὲ ὅλο τὸν ἑλληνισμό καὶ εἶχα μιὰ γενικὴ ἐποπτεία τῆς μουσικῆς παράδοσης. Ἀφοσιώθηκα ὀλοκληρωτικὰ στὸ ἔργο μου. Περιοδεύα ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ μάζευα Μουσικὴ, ποὺ ὕστερα τὴ μετὰδινά ἀθθεντικὰ ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο».

Στὸ μεταξὺ ὁ Σίμων Καράς μελετᾶ καὶ συγκεντρώνει πλούσιο μουσικὸ ὕλικό, ποὺ δὲν τὸ κρατᾶ ὅμως κλειδωμένο στὰ συρτάρια. Τὸ φέρνει: στὸ φῶς. Τὸ ἀξιοποιεῖ καὶ τὸ παραδίδει: στὸν ἑλληνικὸ λαό, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσει: στὴν αὐτοσυνειδησία του.

Ἡ ραδιοφωνικὴ ἐκπομπὴ «Ἑλληνικοὶ ἀντίλαλοι» γίνεται γνωστὴ σὲ κάθε γωνιά τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου. Στὴ σαρωτικὴ ὄρμη τῶν χρόνων ἐκείνων τῆς πόπ μουσικῆς, τῶν κακόηχων «λαϊκῶν» τραγουδιῶν καὶ τῆς φράγκικης γλυκανάλατης καρικατούρας, τὸ ραδιόφωνο τοῦ Καρά εἶναι ἡ μόνη ἐρτζιανὴ παρουσία ποὺ γεμίζει τ' αὐτὰ τῶν Νεοελλήνων, μὲ καθαρὴ, γνήσια παραδοσιακὴ, ἑλληνικὴ Μουσικὴ.

Ἐξᾴλλου δημιουργεῖ παράλληλα τίς πνευματικῆς καὶ ὕλικῆς προϋποθέσεις, ὥστε ὅλος αὐδὸς ὁ πλοῦτος, καθὼς καὶ ἀθθεντικὰ, λαϊκὰ ὄργανα καὶ ἄλλο ὕλικό ἐθνικό, νὰ διατηρηθεῖ καὶ νὰ παραδοθεῖ στὶς ἐπόμενες γενιές.

Ἔτσι ὁ Σύλλογος τοῦ Σίμονα Καρά γίνεται μιὰ φωτεινὴ ἐστία ἐθνικῆς παιδείας, μνήμης καὶ δημιουργικῆς συνέχειας. Χτίζει: σὲ στέρρες βάσεις τὴν ἀναγέννηση ποὺ παρατηρεῖται: τὸν τελευταῖο καιρό.

24

Οἱ θρησκευτικοὶ μουσικοὶ νεωτερισμοὶ κι οἱ κοσμικότητες: οἱ ἐκκλησιαστικῆς κατὰδες καὶ τὰ ὀρμόνια, τὰ φραγκολεβαντινικά καὶ ἔξω πάσης ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς παράδοσης τραγουδιὰ καὶ «εὐσεβεῖς μελωδίαι» τῶν κατηχητικῶν μας σχολείων, ὡς καὶ τὰ δυτικοῦ τύπου «ὀρσιόριον», «καντάτες» καὶ «ὠδαί», μὲ διολιὰ καὶ κοντραμπάσα, μὲ κόρα καὶ ὀρχήστρες ἐδρωπαϊκῆς, μὲ τὰ ὀποῖα ἀσχολοῦνται τελευταίως λαϊκοὶ καὶ ἱερωμένοι καὶ ἐκκλησιαστικοὶ ὀργανισμοί, διὰ τὴν προσαγωγή, ἀπὸ τὴν ἀνάποδη, τοῦ πολυθροῦλήτου ἑλληνοχριστιανικοῦ μας πολιτισμοῦ, θὰ ἔλθουν καὶ θὰ παρῆλθουν, χωρὶς ν' ἀφίσουν πνευματικὸν τι κατὰλοιπον πρὸς ὀικοδομήν, διὰ τὸν Ἑλληνισμόν καὶ τὴν Ὀρθοδοξίαν.

Ἡ ἔκφρασις ὅμως τοῦ «ἑλληνικοῦ καλοῦ» εἰς τὴν σφαῖραν τῆς διανοήσεως καὶ τῶν αἰσθήσεων, θέλει παραμένει ἐσαεὶ ζωογόνος καὶ ἀγαθοποιός, διὰ τὸν ὅλος ἀδικαιολογήτως ταλαιπωρούμενον ἐκ μυρίων πνευματικῶν καὶ αἰσθητικῶν ἐπιδράσεων κι ἐπιρροῶν, πράγματι εὐσεβῆ καὶ σεβόμενον τὰς παραδόσεις λαόν μας, ἐφ' ὅσον θέλει διατηρεῖσθαι παρ' αὐτῶ ἐν ἐργηγόρσει, ἡ ἐθνικοθρησκευτικὴ του συνειδήσις καὶ ἡ ἐθνικὴ του μνήμη ἡ ἐθνικὴ του ψυχὴ.

Σ. ΚΑΡΑΣ

Μιλώντας γιὰ τὸν Σ. Καρά καὶ τὸ ἔργο του, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ στὴν ἐκπομπὴ τοῦ Λ. Ἀγγελόπουλου τὸ Μάιο τοῦ 1979, ἀνάμεσα στ' ἄλλα εἶπε:

«Ὁ Καράς εἶναι μιὰ προσωπικότης μεγάλων διαστάσεων. Πρῶτον, ὡς ἄνθρωπος εἶναι ἄριστος. Χαρακτὴρ ἀδαμάντινος, ἐνθουσιώδης πατριώτης καὶ Ἑλλην ἀκραιφνῆς.

»Ὁ Καράς διὰ τὸ ἔργον του ἔχει δώσει ὅλην του τὴν ψυχὴν. Ξεκίνησε μὲ λίγους μαθητὰς, χωρὶς μέσα καὶ ἐφόδια, ἐκεῖ, στὴν ὀδὸ Δαφνομύλης, στὰ Πευκάκια, ἀγωνιζόμενος νὰ διατηρήσῃ ὅ,τι εἶναι δυνατόν ἐκ τῆς παράδοσης, τόσοσ ὅσον ἀφορᾶ τὸ ἑλληνικό μας τραγοῦδι, καὶ τόσοσ ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἐθνικὴ μας Μουσικὴν, δηλ. τὴν Βυζαντινὴν μας Μουσικὴν.

»Τὸ ἔργον τοῦ Καρά εἶναι πολὺ δύσκολον, διότι εἶναι ὁ μόνος ἴσως ἡ ἐκ τῶν ὀλίγων ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὰς ἐθνικὰς μας παραδόσεις. Ποὺ προσπαθεῖ, καὶ τὸ κατόρθωσε, νὰ διατηρήσει γνήσιον καὶ ἀκραιφνῆς τόσοσ τὸ δημοτικὸ μας τραγοῦδι, ὅσον καὶ τὴν Βυζαντινὴν Μουσικὴν.

»Εἶναι κρίμα ποὺ ὁ Καράς παλεύει μόνος του τόσοσ χρόνια καὶ δὲν εὐρέθη τὸ Κράτος νὰ τὸν βοηθήσῃ καὶ νὰ

τὸν καταστήσει ἕναν ἀπὸ τοὺς δασκάλους τοῦ Ἔθνους μας. Ὁ Καρᾶς δὲν ὑπολείπεται, ὁμολογουμένως, τῶν μεγάλων δασκάλων τοῦ Γένους, ὅπως ἦταν οἱ δάσκαλοι ἐκεῖνοι κατὰ τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλοι ἄνθρωποι τῶν Γραμμάτων, φίλοι καὶ μαθητὲς τοῦ Σ. Καρᾶ, μιλώντας γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του στὰ 55 χρόνια περίπου ποὺ θρίσκειται στὸ μετερίζι τῶν ἐθνικῶν, πνευματικῶν ἀγῶνων, μιλάνε μὲ σεβασμὸ καὶ ἀναγνώριση, γι' αὐτόν.

Ὁ κ. Μάρκος Δραγούμης, παλαιὸς μαθητὴς τοῦ Σ. Καρᾶ, λέει:

«Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο διαβάσει ὁ Σ. Καρᾶς τὰ βυζαντινὰ μουσικὰ χειρόγραφα καὶ τὴ βυζαντινὴ παλαιογραφία εἶναι, νομίζω, ὁ καλύτερος καὶ ὁ πιὸ σωστὸς ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ὑπάρχουν σήμερα.

»Δὲν εἶναι ὠκράϊος στὴν ἄποψη γιὰ τὴν βυζαντινὴ παρασημαντικὴ».

Ἐξἄλλου καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἐμμ. Πρωτοφάλης εἶπε τὰ ἐξῆς σὲ συνέντευξή του πρὸς τὴν ΕΡΤ 1, στὴν ραδιοφωνικὴ ἐκπομπὴ τοῦ κ. Λυκούργου Ἀγγελόπουλου:

«Τιμῶ ἐξαίρετως τὸν Σίμωνα Καρᾶν διὰ τὸ ἔργον του. Τὸ ἔργον αὐτὸ εἶναι ἐπιστημονικόν, ἐθνικὸν καὶ παιδευτικόν.

»Ἡ συμβολὴ τοῦ Σ. Κ. εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἐθνικῆς Μουσικῆς ἔχει ἀναγνωρισθεῖ παγκοσμίως ἀπὸ τοὺς μουσικοὺς κύκλους. Ἐμελέτησε καὶ ἐκαλλιέργησε τὴν ἑλληνικὴν Μουσικὴν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων καὶ προσεπάθησε νὰ τὴν ἀποκαθάρει ἀπὸ τὰ ξένα στοιχεῖα, τὰς ξένας ἐπιδράσεις καὶ τὰς ἀπομιμήσεις.

»Εἶναι καταφανῶς ἐθνικὸν τὸ ἔργον ποὺ ἐπετέλεσε ὁ ἀγαπητὸς μας δάσκαλος, κατὰ τὰ 50 χρόνια ποὺ λειτουργεῖ ἢ σχολή του. Διέσσωσε καὶ ἔκαμε κοινὸν κτήμα τοῦ πανελληνίου ὅλους τοὺς μουσικοὺς θησαυροὺς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸν Βορρὰν ἕως τὸν Νότον, ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν Μικρασίαν καὶ τὸν Πόντον ἕως τὰ Ἑπτάνησα. Καὶ τέλος εἶναι μεγάλη ἡ προσφορὰ αὐτοῦ καὶ τῆς σχολῆς του στὴν μουσικὴ παιδείαν τῶν Ἑλλήνων. Μπορῶ νὰ πῶ, χωρὶς ὑπερβολήν, ὅτι οἱ ἐκπομπές, τὰ μαθήματα, τὰ μελετήματα καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Σίμωνα Καρᾶ ἐβοήθησαν τοὺς Ἕλληνας νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἐθνικὴν μουσικὴν τους αὐτογνωσίαν.

»Ἡ σχολή του εἶναι σημαντικὸν κέντρον καλλιιεργείας τῶν ἑλληνικῶν μουσικῶν σπουδῶν. Καὶ ὁ τόπος μας ὀφείλει νὰ ἐκτιμῆσει, κατὰ τὸ πρέπον, τὸ ἔργον αὐτὸ ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ κατόρθωσε μὲ τὸν κύκλον τῶν συνεργατῶν του νὰ προβάλει τὴν ἑλληνικὴ Μουσικὴ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Καὶ νὰ διατηρήσει, ἀνόθευτα γνησίαν, τὴν βυζαντινὴν μας μουσικὴν παράδοσιν».

Ἀπὸ ἐκδήλωση τοῦ Συλλόγου στὸ Πολεμικὸ Πουσεῖο τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1981. Μίλησε ὁ Σίμων Καρᾶς μὲ θέμα: «Ὁ Θεόριος τοῦ Ρήγα».

Ὁ «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῆς ἐθνικῆς Μουσικῆς» τοῦ Σ. Καρᾶ εἶναι μιὰ προσπάθεια πατριωτικὴ, καλλιτεχνικὴ καὶ πνευματικὴ. Παρ' ὅλες τὶς δυσκολίες του, τὶς περιπέτειες, τὴν ἔλλειψη ἐπαρκῶν μέσων, τὶς μετακινήσεις του, στάθηκε φάρος τηλαυγῆς, σ' ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια, μιᾶς ιδέας καὶ μιᾶς ζωῆς θαθεῖα ἑλληνικῆς, αὐθεντικῆς, στηριγμένης στὶς ρίζες καὶ στὴ διάρκεια τοῦ Γένους.

Τὸ ἔργο του, σ' ὅλους τοὺς τομείς τῆς ἑλληνικῆς, ἐθνικῆς παιδείας, ἀπηχεῖ ὅτι τὸ ὄρατο καὶ γνήσιο διαθέτουμε ὡς πάθος, δίψα, αὐτόνομη ἔκφραση καὶ προϋπόθεση γιὰ ἐσωτερικὴ ζωή.

Καὶ τὸ σχολεῖο αὐτὸ τοῦ Σίμωνα Καρᾶ θρίσκειται τώρα στὴν ἀκμὴ του. Ἄνθρωποι μορφωμένοι καὶ ἀπλοὶ ἔρχονται νὰ μάθουν τὴ μουσικὴ παράδοσιν τῆς χώρας μας.

Τὰ δύο τελευταῖα μάλιστα χρόνια, γίνεται ἐκεῖ πραγματικὰ ἕνας ὄργανισμὸς δουλειᾶς, ποὺ καλύπτει: ἐπιστημονικά, τεχνικά, φιλολογικά καὶ ὀργανικά ὅλο τὸ φάσμα τῆς μουσικῆς, ποιητικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κατάρτισης τῶν μαθητῶν.

Αὐτὸς ποὺ εἶναι σήμερα ὁ δάσκαλος, ὁ μουσικὸς καὶ ἄνθρωπος Σίμων Καρᾶς, ἀποτελεῖ μιὰ ξεχωριστὴ παρουσία στὸν ἑλληνικὸ χῶρο.

Ἡ μέθοδός του, ἡ θεωρητικὴ μουσικὴ του κατάρτιση, οἱ ἀπόψεις του γιὰ τὴ λαϊκὴ μουσικὴ παράδοσιν, ἡ ἐρμηνεῖα ποὺ δίνει στὰ μουσικὰ προβλήματα, τὸν ἔχουν ἀναδείξει: πραγματικὰ μεγάλο δάσκαλο, ἀνεπαγάλγητης ιδιαιτερότητας. Πρόκειται δηλαδὴ γιὰ μιὰ φυσιογνωμία, ἕνα φῶς τῶν νεωτέρων χρόνων, ποὺ ὅπως εἶπε καὶ ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Σεραφεῖμ, «... πρέπει κάποτε νὰ φωτίσει τοὺς ἀρμολογούς, νὰ τὸ πάρουν καὶ νὰ τὸ δάλουν σ' ἕνα ὑψηλὸ πόστο, ὅπως λέει καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, γιὰ νὰ λάμψει καὶ νὰ φωτίσει: ὡς λυχνία».

Συμφωνοῦμε καὶ εὐχόμαστε, τὸ φῶς αὐτὸ νὰ τὸ ἀνακαλύψει: ἡ Ἀκαδημία καὶ νὰ τὸ κάμει: ὀδηγητικὸ τῆς ἐθνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς συνειδήσης τοῦ τόπου.

Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΔΟΣΙΝ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ Η ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ

(ΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ)

1927: "Ίδρυση Σχολής Σίμωνος Καρά.

1929: "Ίδρυση Συλλόγου.

1930: 'Αναγνώριση Συλλόγου.

1937: 'Αναγνωρίζει τὸ 'Υπουργεῖο 'Εθνικῆς Παιδείας τὴ Σχολὴ ὡς 'Εθνικὴ Σχολὴ 'Εθνικῆς Μουσικῆς.

1976: Τὴ Σχολὴ ἀναγνωρίζει καὶ ἡ 'Εκκλησία τῆς 'Ελλάδος. Ἡ Σχολὴ εἶναι ὁ τοῦς φοιτήσεως. Ἡ φοίτηση εἶναι δωρεάν. Λειτουργεῖ κανονικὰ με ἀρκετοὺς μαθητῆς. Διδάσκονται ἐκκλησιαστικὴ Βυζαντινὴ μουσικὴ, δημοτικὰ τραγούδια, ἑλληνικοὶ χοροὶ καὶ λαϊκὰ μουσικὰ ὄργανα ἐπὶ θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν βάσεων.

ΔΡΑΣΗ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

1932: Μνημόσυνο 29ης Μαΐου, "Ἄλωση Κωνσταντινουπόλεως με τὴ συνεργασία τοῦ Συλλόγου Μεσαιωνικῶν Γραμμάτων με Πρόεδρο τὸν 'Εμμανουὴλ Γεδεών, Μέγα Χαρτοφύλακα τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησίας καὶ ἄλλες ἐκδηλώσεις με ὁμιλίες καὶ τραγούδια δημοτικὰ (θρήνος) ἀπὸ τὴ χορωδία στὴν αἴθουσα τῆς 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρίας.

1932-33: 'Η χορωδία τοῦ Συλλόγου ψάλλει στὸ Ναὸ τοῦ 'Αγίου Νικολάου τῆς Φιλοπτώχου 'Εταιρίας, με τὴ φροντίδα τῆς Εὐας Σικελιανοῦ.

1937: 'Ο Σ. Καρὰς ἀποσπᾶται στὸ 'Υπουργεῖο Τύπου καὶ Τουρισμοῦ.

1938: 'Η χορωδία με τὴ Δ)νησὶ τοῦ Σίμωνος Καρὰ συμμετέχει στὶς ἐκπομπὲς τοῦ Ραδιοφώνου με ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ καὶ δημοτικὰ τραγούδια.

1939: Μετὰ τὸν κ.κ. Α. Πολίτη καὶ Μ. Καλλιγὰ, ἀποστέλλεται στὴν Κων)πολὴ πρὸς φωτογράφηση βυζ. μουσικῶν χειρογράφων.

1941: 'Επὶ Α.Ε.Ρ.Ε. διακοπὴ ἐκπομπῶν, διότι οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ συνεργάτες τοὺς ἀπαγορεύουν ν' ἀκούη ὁ ἑλληνικὸς λαὸς καὶ ὁ στρατὸς στὸ μέτωπο τῆς 'Αφρικῆς ἐθνικὰ τραγούδια.

'Ο Σύλλογος συνεχίζει ἐξωραδιοφωνικῶς τὶς ἐκδηλώσεις. Ὁργανώνει συγκεντρώσεις σὲ διάφορες ἐθνικὲς καὶ θρησκευτικὲς ἐπετείες: Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιά, 25ην Μαρτίου, 29ην Μαΐου ("Ἄλωση Κων)πόλεως) με διαφόρους ὁμιλητῆς καὶ πατριωτικὰ τραγούδια, σὲ μιὰ προσπάθεια νὰ κρατήσῃ τὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ ἀκριβοῦς τὶς δύσκολες μέρες τῆς Κατοχῆς. Ψυχαγωγεῖ τραυματίες τοῦ μετώπου σὲ διάφορα Νοσοκομεία, καὶ πολλὰς ἄλλες ἐκδηλώσεις σὲ συλλόγους καὶ σχολεῖα.

1945: 'Η χορωδία ἀρχίζει καὶ πάλι τὶς ἐκπομπὲς στὸ Ραδιόφωνο με τὸν τίτλο «'Ελληνικοὶ ἀντίλαλοι».

1960: 'Επὶ Ε.Ι.Ρ. καὶ πάλι διακοπὴ τῶν ἡχογραφῆσεων καὶ γίνονται ἀναμεταδόσεις ἐκ τοῦ ἀρχείου.

1974: 'Επὶ Δ)νησεως καὶ ἀποφάσεως τοῦ Μάνου Χατζιδάκι καταργοῦνται καὶ οἱ ἀναμεταδόσεις.

1981: 'Επὶ Ε.Ρ.Τ. —τελευταίως— ξαναρχίζουν οἱ ἀναμεταδόσεις ἀπὸ τοῦ Δευτέρου Προγράμματος.

1953: 'Ο Σίμων Καρὰς ἐκπροσωπεῖ τὸ Σύλλογο στὸ Διεθνὲς Βυζαντινολογικὸ Συνέδριο τῆς Θεσσαλονίκης με θέμα: «'Η ὀρθὴ ἐρμηνεία καὶ μεταγραφή τῶν βυζαντινῶν μουσικῶν χειρογράφων».

1963: Μετέχει στὸ διεθνὲς Συνέδριο 'Ανατολικῆς καὶ Μεσογειακῆς Μουσικῆς στὴν Τυνησία.

1968: Στὸ Διεθνὲς Συνέδριο Βυζαντινῆς μουσικῆς στὴν ἑλληνορρυθμὴ 'Ιερὰ Μονὴ Κρυπτοφῆρης, Ρώμη 'Ιταλίας, με θέμα: «Γένη καὶ διαστήματα στὴν Βυζαντινὴ Μουσικὴ».

1969: Μουσικὸς διαγωνισμὸς με τσαμποῦνες στὴν Ἐρῆκη τῆς Σικελίας με νησιώτες καὶ θρακιώτες τσαμπουνιέρηδες, παίρνει τὸ πρῶτο βραβεῖο.

1972: Με βοήθεια τοῦ Ἰδρύματος FORD ὁ Σίμων Καρὰς καὶ τὴν βοηθὸ του Μαρία Βούρα, ἡχογράφησαν σὲ διάφορες ἐπαρχίες καὶ κυκλοφόρησαν 21 δίσκους ἀθηντικῶν σκοπῶν καὶ τραγουδιῶν καὶ με τὴ χορωδία Βυζαντινοῦς ὕμνους.

ΔΙΣΚΟΙ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕΙ

1. Βυζαντινοὶ ὕμνοι τῶν Χριστουγέννων.
2. Βυζαντινοὶ ὕμνοι τῶν Θεοφανείων.
3. Βυζαντινοὶ ὕμνοι τοῦ 'Επιταφίου καὶ Πάσχα.
4. Βυζαντινοὶ ὕμνοι τοῦ 'Ακαθίστου.
5. Βυζαντινοὶ ὕμνοι καὶ θρήνοι τῆς 'Αλώσεως.
6. Τραγούδια Κάσου καὶ Καρπάθου.
7. Τραγούδια Ρόδου, Σύμης καὶ Χάλκης.
8. Τραγούδια 'Αμοργοῦ, Σίφνου καὶ Κύθνου.
9. Τραγούδια Θράκης.
10. Τραγούδια Θάσου, Λήμνου καὶ Σαμοθράκης.
11. Τραγούδια Χίου καὶ Μυτιλήνης.
12. Τραγούδια Ἠπείρου.
13. Τραγούδια Πελοποννήσου.
14. Τραγούδια Κρήτης.
15. Τραγούδια 'Επτανήσου.
16. Τραγούδια 'Ανατολικῆς Μακεδονίας.
17. Τραγούδια Δυτικῆς Μακεδονίας.
18. Τραγούδια Κωνσταντινουπόλεως καὶ Προποντίδος.
19. Τραγούδια Ρούμελης.
20. Τραγούδια Θεσσαλίας (πρῶτο μέρος).
21. Τραγούδια Θεσσαλίας (δεῦτερο μέρος).

Με προοπτική να συνεχίσουν τις ήχογραφήσεις και σε άλλα μέρη της Ελλάδος. Όλοι οι δίσκοι κυκλοφορούν σ' όλα τα ξένα Κράτη, σε Πανεπιστήμια και άλλα διάφορα Ίδρύματα.

1975: Διάλεξη στην Αΐθουσα Ρουαγιάλ Φέστιβαλ Χώλ του Λονδίνου (Φέστιβαλ Μπάχ) με τη Δ'ονση της τσεμπάλιστριας Κας Λαλάντι.

Θέμα: «'Η Βυζαντινή μουσική παλαιογραφική έρευνα εν 'Ελλάδι», συμμετοχή και της χορωδίας με πρόγραμμα Βυζαντινής μουσικής.

1975: Διεθνές Βυζαντινολογικό Συνέδριο στην Αθήνα, ανακοίνωση με θέμα: «'Ιωάννης Κουκουζέλης». 'Η χορωδία έψαλε βυζαντινούς έκκλησιαστικούς ύμνους.

1978: 'Ομιλία στην 'Ορθόδοξη Θεολογική Σχολή της Βοστώνης. Θέμα: «'Η σχέση της Βυζαντινής έκκλησιαστικής μουσικής με τα 'Εθνικά μας τραγούδια» και παραδείγματα μουσικής από δίσκους του Συλλόγου.

1979: Δύο έκδηλώσεις, «ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΟΥ 80», 'Υπουργείου Πολιτισμού. 'Η πρώτη, όμιλία περί βυζαντινής έκκλησιαστικής μουσικής πλαισιωμένη με μουσικά παραδείγματα από δίσκους και δημοτικής μουσικής. 'Η δεύτερη με τραγούδια από διάφορα μέρη της Ελλάδος, με τη χορωδία. Έγινε επανάληψη στο Μουσείο Μπενάκη.

1981: 'Ομιλία στο Πολεμικό Μουσείο με θέμα: «'Ο Θούριος του Ρήγα και ή Μουσική του» και από τη χορωδία τραγούδια του 1821.

1981: Τήν 29ην Μαΐου στην Αΐθουσα του Παρνασσού έγινε το 48ο Μνημόσυνο, αφιερωμένο στους Μάρτυρες της Αλώσεως της Κωνσταντινουπόλεως.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΠΟΥ ΕΚΔΟΘΗΚΑΝ

—'Η όρθή έρμηνεία και μεταγραφή των βυζαντινών μουσικών χειρογράφων.

—Γένη και διαστήματα εις την Βυζαντινήν μουσικήν.

—Βυζαντινή μουσική παλαιογραφική έρευνα εν 'Ελλάδι.

—Για ν' αγαπήσωμε την ελληνικήν μουσικήν.

—Δύο παιδαγωγικά μέθοδοι πρώτου και δευτέρου έτους για τους μαθητάς της Σχολής.

—Δίτομον «θεωρητικόν» σύγγραμμα.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΕΚΔΟΣΗ

—Μέθοδοι παιδαγωγικά δια τα υπόλοιπα 4 έτη της μουσικής διδασκαλίας.

—'Η θεία λειτουργία (τόμοι 14).

—Τò Τριώδιο και Πεντηκοστάριο.

—Οί ακολουθίες της Μεγάλης 'Εβδομάδος.

—Τα Είρημολόγια των Λαμπαδαρίου, Βυζαντίου, Μπαλασίου Ιερέως, Γερμανού Νέων Πατρών και Χρυσάφου του Νέου.

—'Αναστασιματάριο του Πέτρου Λαμπαδαρίου άργό και σύντομο.

—'Αναστασιματάριο άγνώστου συνθέτη.

—'Η 'Ακολουθία του 'Ακαθίστου Ύμνου.

—'Η ακολουθία του γάμου κατά τò παλιό βυζαντινό Τυπικό.

—'Η νεκρώσιμος 'Ακολουθία.

—'Η 'Ακολουθία της 29ης Μαΐου των μαρτύρων της Αλώσεως.

—Τò Δοξαστάριον 'Ισάκβου του Πρωτοψάλτου, εις σύντομον δρόμον.

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΙΜΩΝΑ ΚΑΡΑ

Λυκούργος 'Αγγελόπουλος

Γιώργος 'Αιμαριανάκης

Μάρκος Δραγούμης

Δόμνα Σαμίου

Κώστας Μάρκου

Νίκος Μπαζιάνας

Βασίλης Νόνης

Γιώργος Παπαδάκης

Γρηγόρης Στάθης

Θρασύβουλος Στανίτσας

Χριστόδουλος Χάλαρης

Θεόδωρος Χατζηθεοδώρου

—Δοξολογία ('Όλες οι άργες Δοξολογίες της νέας Παπαδικής που περιλαμβάνονται σε έντυπα και παλαιά χειρόγραφα).

—'Εκλογάρι (Πολυέλεοι και 'Εκλογές διαφόρων έσρτων, σύντομο σε διαφόρους ήχους για τους όρθους και άγρυπνίες.

—Συλλογές τραγουδιών άπ' όλες τις περιοχές της 'Ελλάδος.

'Ο Σίμων Καράς έχει ταξιδέψει σ' όλη την 'Ελλάδα και έχει καταγράψει τη μουσική όλων των περιοχών. 'Η όλη συλλογή ξεπερνά τις 20.000.

Οι διβλιοθήκες περιέχουν μουσικά χειρόγραφα διαφόρων αιώνων και κάθε σύγγραμμα που έχει σχέση με την ελληνική μουσική.

'Αρκετά μεγάλη είναι ή συλλογή λαϊκών όργάνων και παλαιών ένδυμασιών.

Στο κτήριό του, έκτος της μουσικής Σχολής έχει διαμορφωθεί Παρακλήσιο αφιερωμένο στους Μάρτυρες της Αλώσεως της Κων'πόλεως. Έγιναν τα ψηφιδωτά του τέμπλου και της άψίδος και θ' άκολουθήσει ή άγιογράφηση.

Στο Παρακλήσιο ψάλλον οι μαθητές της Σχολής ιδίω κατά τις ακολουθίες του 'Ακαθίστου και της Μεγάλης 'Εβδομάδος.

'Επίσης έχει αίθουσα διαλέξεων, παραδοσιακών διασκευάσεων, παραδοσιακών γάμων των μαθητών (όχι το μυστήριο) μόνο τò έξωεκκλησιαστικό παραδοσιακό τυπικό.

Σκοπός της λειτουργίας του Σχολείου είναι ή διατήρηση, έκτος της εκπαιδύσεως περί την έκκλησιαστικήν και δημοτικήν μουσικήν και ή διατήρηση των λατρευτικών τύπων της όρθόδοξου 'Εκκλησίας, και παραδόσεως της παλαιάς Βυζαντινής και δημοτικής μουσικής και γενικά των ήθών και έθιμων της 'Ελλάδος που άλλουώνονται και χάνονται στην εποχή μας.

'Ο Σύλλογος δέν είχε τύχει Κρατικής οικονομικής ένισχύσεως.

Τò 1976 επί Γενικού Γραμματέως του 'Υπουργείου Πολιτισμού κ. Γ. Καββαδία ένισχύεται μ' ένα χρηματικόν ποσόν κατ' έτος, τò όποιον διατίθεται αποκλειστικώς για τη λειτουργία της Σχολής του.

Τò 1980 επί ύπουργίας του κ. Δ. Νιάνια έλαβε ένα έφ' άπαξ ποσόν ένός εκατομμυρίου, λόγω συμμετοχής του Συλλόγου στις έκδηλώσεις «ΕΚΦΡΑΣΗ ΤΟΥ 80» και επί τη βάση αυτού άρχισαν οι προαναφερθείσαι έκδόσεις παιδαγωγικών μεθόδων του Συλλόγου.

Τò οίκημα του Συλλόγου εύρίσκεται στην όδò 'Ερως 9 και Πουλχερίας 'Εξάρχεια, Λόφος Στρέφη, Τηλέφωνον 88.11.930.

ΨΕΥΔΕΙΣ ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΠΛΑΝΗΣΙ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ

Του Πρεσβυτέρου
ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

Ε' 1.

Η χιλιαστική οργάνωση προσπάθησε να πετύχει επίσημη αναγνώριση στη χώρα μας. Να αναγνωρισθεί ως «γνώστη θρησκεία» με την έννοια του ελληνικού συντάγματος, να της επιτραπεί ή επίσημη ίδρυση ευκτηρίων οίκων κ.ο.κ. Οι δυσκολίες στις οποίες σκόνηταφε ήταν νομικές. Το σύνταγμα επί παραδείγματι απαγορεύει τον προσηλυτισμό και η χιλιαστική οργάνωση τον χαρακτηρίζει ως τον υπ' αριθμόν 1 άρθρο πίστεως. Γι' αυτό και ο Υπουργός Παιδείας με Πράξη του απέριψε το αίτημα των χιλιαστών. Η οργάνωση έκανε προσφυγή στο Συμβούλιο Έπικρατείας.

Τί έγινε; Μήπως στο μεταξύ η οργάνωση άλλαξε άποψεις στο σημείο αυτό και δεν άσκει πλέον προσηλυτισμό; Όχι. Απλούστατα δήλωσε πως δεν άσκει προσηλυτισμό. Υποστήριξε ακόμη πως κανένας δεν μπορεί να αποδείξει πως άσκει προσηλυτισμό! Για να υπογραμμίσει μάλιστα πως προσδύει φανερά δόγματα και όχι κρυφά εξέδωσε ειδικό τεύχος το έτος 1973 με τον τίτλο «Μάρτυρες του Ίεχωβά». Στο τεύχος αυτό δημοσιεύονται και αποσπάσματα από τα υπομνήματα που υπεδιλήθησαν από την εταιρία «Σκοπιά» στο ελληνικό Υπουργείο Παιδείας.

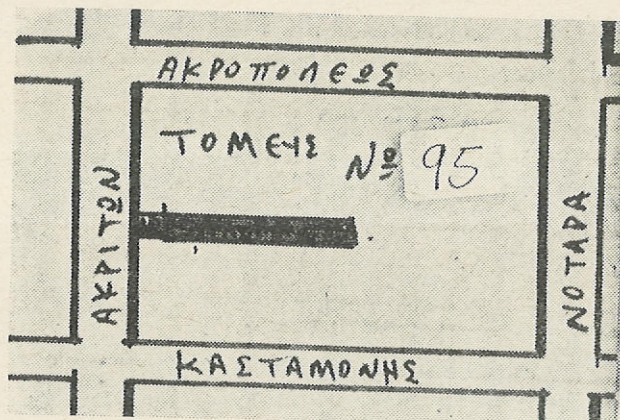
Στον πρόλογο του βιβλίου αυτού αναφέρεται: «Στις σελίδες που ακολουθούν γίνεται μιá αντικειμενική παρουσίαση ώρισμένων βασικών στοιχείων επί του θέματος των Μαρτύρων του Ίεχωβά... Με τον αποκλειστικό αυτό σκοπό παρουσιάζεται ή σύντομη αυτή έκδοση που αποβλέπει στην ενημέρωση ανθρώπων ειλικρινούς και έρευνητικής σκέψης επί θέματος πραγματικά ζωτικής και επικαίρου σημασίας».

Έπειδή κι έμεις θέλουμε να ανήκουμε στους ανθρώπους «ειλικρινούς και έρευνητικής σκέψης» δεν απορρίπτουμε εκ των προτέρων τον ισχυρισμό της «Σκοπιάς», ότι δηλαδή πρόκειται για «αντικειμενική παρουσίαση ώρισμένων βασικών σημείων επί του θέματος των μαρτύρων του Ίεχωβά». Για τον ίδιο λόγο όμως ούτε δεχόμαστε εκ των προτέρων και χωρίς εξακρίβωση τον ισχυρισμό αυτό. Προτού έρευνησουμε δεν δίνουμε καμμιά απάντηση στο έρώτημα: λέει άραγε την αλήθεια ή «Σκοπιά» ή μήπως αποβλέπει στην εξαπάτηση των Αρχών, προκειμένου να παρουσιασθή νομιμόφρων και να επιτύχει επίσημη αναγνώριση;

Άς πάρουμε για παράδειγμα τη σελίδα 8 του τεύχους που αναφέραμε και στην οποία δημοσιεύονται αποσπάσματα από έγγραφα προς το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. Εκεί δίδεται ή πληροφορία πως «Οι Μάρτυρες του Ίεχωβά δεν τηρούν καταλόγους μελών».

Θά μου πείτε έχει κανένα λόγο να ψεύδεται στο σημείο αυτό; Ναι, γιατί αν έλεγε πως τηρούνται κατάλογοι, θά μπορούσε το Υπουργείο να θέσει σαν προϋπόθεση της αναγνώρισεως την υποβολή των καταλόγων αυτών. Όμως αυτό δεν θά ήτο διατεθειμένη να το κάνει ή χιλιαστική εταιρία, γιατί απλούστατα πρόκειται για μυστική οργάνωση. Άλλά ως δούμε το πράγμα με «ειλικρινή και έρευνητική σκέψη».

Στη «Σκοπιά» του 1972, σελ. 653 αναφέρεται ότι οι «χριστιανοί διάκονοι», δηλαδή οι χιλιαστές, επισκέπτονται τα σπίτια των ανθρώπων προκειμένου να προσφέρουν τα έντυπα της εταιρίας «Σκοπιά», βιβλία, βιβλιάρια και περιοδικά. Αν αυτό το έκαναν στην τύχη, θά προέρχετο σύγχυσις. Για να αποφευχθή αυτό, καταλήγει ή «Σκοπιά», «σε κάθε εκκλησία», δηλαδή σε κάθε χιλιαστική συνέθροισι, «ανατίθεται μιá ώρισμένη έδαφική περιοχή από την εταιρία Σκοπιά... Με το να αναθέτη μικρά τμήματα αυτής της έδαφικής περιοχής σε άτομικούς διακόνους, ο επίσκοπος του άγρου εξασφα-

Ο «άτομικός διάκονος» μαζί με την καρτέλλα του τομέως, παραλαμβάνει από την εταιρία και ειδικό σχεδιάγραμμα. Η «έδαφική περιοχή» της συναθροίσεως, στην οποία αναφέρεται το ειλικρινές σχεδιάγραμμα, περιλαμβάνει πάνω από 95 τομείς!

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΟΥ ΙΩΝΑ*

Τοῦ κ. ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ

Κάτω ἀπὸ μιὰ φυλλωσιά.

Στὸ δοῦλο του ὅμως, δὲν συνέβαινε τὸ ἴδιο. «Καὶ ἐλυπήθη Ἰωνᾶς λύπην μεγάλην καὶ συνεχύθη. Καὶ προσηύξατο πρὸς Κύριον καὶ εἶπεν· ὦ Κύριε, οὐχ οὔτοι οἱ λόγοι μου ἐστὶ ὄντος μου ἐν τῇ γῆ μου; Διὰ τοῦτο προέφθασα τοῦ φυγεῖν εἰς Θαρσίς, διότι ἔγνων ὅτι σὺ ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις. Καὶ νῦν, δέσποτα Κύριε, λάβε τὴν ψυχὴν μου ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι καλὸν τὸ ἀποθανεῖν με μᾶλλον ἢ ζῆν με» (δ' 1-3).

Τὸ ἐδάφιο εἶναι κάπως ἀμφίβολος ἀπόχρωσης. Τὸ γεγονός μένει ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς διακρίνεται γιὰ πεισματική ἐμμονὴ στὶς ἰδέες του. Σὰν τὸ Θεσσαλὸ ἄθλητὴ Πολυδάμαντα ποὺ θρυλεῖται ὅτι ἀνεκοπτε τὴ φορὰ τῶν ἀρμάτων στημένος καταμεσίς τοῦ δρόμου, ἀπορεῖς ποῦ βρίσκει τὴ δύναμη ν' ἀναχαιτίζει τὰ θεῖα ἐπιχειρήματα, τὴν πειθῶ τῶν γεγονότων.

Μᾶλλον, ἐδῶ, θέλει νὰ πεῖ: Τί με ὑπέβαλες σ' αὐτὸν τὸν κόπο; Σὺ, ὅπως καὶ νὰ εἶχαν τὰ πράγματα,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 11 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1-2 τεύχους.

λίξει μιὰ τακτικὴ κάλυψι: ὄλων τῶν σπιτιῶν ποὺ δρίσκονται στὰ ὄρια τῆς ἐκκλησίας».

Στὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ τῆς «Σκοπιάς» ἀναφέρεται πῶς ἡ χιλιαστικὴ ἐταιρεία ἀναθέτει σὲ κάθε χιλιαστικὴ συνάθροιση ὠρισμένη ἐδαφικὴ περιοχὴ. Αὐτὸ δὲν τὸ κάνει κάποιος Ἑλληνας ἀξιωματοῦχος τῆς, ἀλλὰ ἡ ἴδια ἡ ἐταιρεία «Σκοπιά»! Γιὰ νὰ μὴ γίνετα λοιπὸν σύγχυσι, στὰ τοπικὰ κλιμάκια τῆς ἐταιρείας ὑπάρχουν ὅλα τὰ ἀπαραίτητα γεωγραφικὰ καὶ λοιπὰ στοιχεῖα, ποὺ ἀποτελοῦν κριτήρια γιὰ τὴν κατανομὴ τῶν περιοχῶν. Σὲ κάθε συνάθροιση ὑπάρχει: εἰδικὸς ἀξιωματοῦχος, διωρισμένος ἀπὸ τὸ Μπροῦκλιν, ὀνομαζόμενος «ἐπίσκοπος ἀγροῦ». Ἐκεῖνος λοιπὸν, μετὰ τὴ σειρά του, ἀναθέτει σὲ κάθε χιλιαστὴ μικρὸ τμήμα αὐτῆς τῆς ἐδαφικῆς περιοχῆς, μετὰ σκοπὸ νὰ ἐξασφαλίσῃ τακτικὴ κάλυψι ὄλων τῶν σπιτιῶν ποὺ δρίσκονται ἐκεῖ.

Κάθε μικρὸ τμήμα τῆς περιοχῆς λαμβάνει ἀπὸ τὴν ἐταιρεία ἰδιαιτέρου ἀριθμοῦ. Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς καταγράφεται σὲ εἰδικὴ καρτέλλα. Πρόκειται γιὰ τὴν καρτέλλα ποὺ φέρει: τὰ στοιχεῖα S—13—X 3/56· παραδίδεται στὸν «ἀτομικὸ διάκονο» μαζί με τὴν περιοχὴ.

(Συνεχίζεται)

εἶσαι ἄπειρα σπλαχνικός. Καὶ ὅπως καὶ ἂν κάνουν οἱ ἄνθρωποι, ἀκόμη καὶ ὅσοι δὲν ἀνήκουν στὸν ἀγαπημένο σου λαό, βρίσκεις τρόπο νὰ τοὺς χαρίζεσαι, νὰ τοὺς ἐλεεῖς, νὰ τοὺς ἀθωώνεις. Αὐτὴ ἡ διαίσθησις, ἂν θὲς νὰ μάθεις, μ' ἔκανε νὰ δραπετεύσω τραβώντας γιὰ τὴ Θαρσίς, τότε ποῦ μοῦ πρωτοεῖπες νὰ ἔλθω ἐδῶ. Πρὸς τί οἱ φοβέρες, ποῦ μ' ἔβαλες νὰ ξεστομίσω; Ἔτσι ἢ ἀλλιῶς, θὰ συγχωροῦσες τοὺς Νινευίτες. Ἀντὶ λοιπὸν ν' ἀναγαλλιάσω, βλέποντας τὴν κάθε ἄλλο παρὰ ἀναπάντεχη «μετάνοιά» σου, ἐγὼ θλίβομαι. Θλίβομαι ἕως θανάτου. Πάρε μου λοιπὸν τὴ ζωὴ.

Δὲν ἔλαβε, λέει τὸ ἱερὸ κείμενο, ἄλλη ἀπόκρισις ἀπὸ μιὰν εἰρωνικὴ ἐρώτησις: Τόσο πολὺ ἔχεις λυπηθεῖ;

«Καὶ ἐξῆλθεν Ἰωνᾶς ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἐκάθισεν ἀπέναντι τῆς πόλεως· καὶ ἐποίησεν ἑαυτῷ ἐκεῖ σκηνὴν καὶ ἐκάθητο ὑπὸ κάτω αὐτῆς, ἕως οὗ ἀπίδη (ἀποῖδει) τί ἔσται τῇ πόλει» (δ' 5).

Τὸν τρώει ἡ ἀμφιταλάντευσις τοῦ νοῦ. Τὸ σαράκι τῆς σκοτεινῆς ἀποκαταδοκίας, προερχόμενο ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ὑποσυνείδητου, πόθος νὰ δεῖ μὴ χαθεῖ, ἀντὶ νὰ σωθεῖ, ἡ Νινευή.

Μερικὲς ψυχὲς πιστεύουν στὴν ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ, ὄχι ὅμως καὶ σὲ ὅλες τὶς ἐνέργειές του. Παράταιρα στὸ θέλημά του ὀρμέμεντα τὶς καθίστουσιν ἀνίκανες νὰ συμφωνοῦν μ' αὐτὸ σὲ ὅλα. Δὲν τὸ καλοξεχωρίζουν. Καὶ τρέφουν ἐλπίδες γιὰ προσανατολισμὸ τοῦ στη δική τους προοπτικὴ, στὴν κοίτη ποὺ χάραξε ἡ λογικὴ τους.

Εἶδες καὶ ἄκουσες, ἀτίθασο πνεῦμα, τί ἀπόφασις πῆρε ὁ Ὑψιστος. Μὲ ποιὸν εἰρμὸ στοχασμοῦ περιμένεις νὰ δεῖς τί θ' ἀπογίνει; Πῶς δὲν ἀποκλείεις τὸ χαμὸ τῆς Νινευῆ;

Τί ἀβόλιστο μυστήριον, τί αἰνίγμα δύσλυτον εἶναι κάποτε ὁ ἐσωτερικὸς μας κόσμος καὶ οἱ διεργασίες ποὺ ἐκτυλίσσονται σ' αὐτόν! Ὁ κοινὸς νοῦς ποῦ, ἀλλοίμονο, ὅπως ἡ πείρα μαρτυρεῖ, καλὰ τὸν εἶπαν δυσεύρετο, ἀλλὰ τώρα παρὼν σὲ πολλοὺς, σασιτίζει μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν ἀπαντοχὴ. Πῶς ἕνας πιστὸς υἱοθέτης τοῦ Κυρίου προτιμᾷ τὴν ἀνοικτιρμωσύνη ἀπὸ τὸ φίλτρο, νὰ θωρεῖ τὴν ἀσχήμια καὶ τὸ ἀποτρόπαιο ἐκεῖ ποὺ δὲν ὑπάρχουν; Εἶναι ἕνα παράδοξο φαινόμενο, ὅπου λειτουργοῦν ἡ πίστις, ἡ εὐσέβεια.

ΑΡΚΑΔΙ, ΔΟΞΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΠΕΡΓΑΜΗΝΗ ΤΗΣ ΡΩΜΙΟΣΥΝΗΣ*

Τοῦ κ. Ι. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗ

Ἄλλοι λένε πὼς τῆ φωτιά ἔβαλε στήν πυριτιδαποθήκη, ὁ ἐπικραχηγὸς ἀπὸ τὸ χωριὸ Ἄδελε τοῦ Ρεθύμνου Κωνσταντῖνος Γαμπουδάκης καὶ ἄλλοι, ὁ δάσκαλος ἀπὸ τ' Ἀνώγεια Ἐμμανουὴλ Σκουλάς. Κ' οἱ δύο τους ἦταν παλικάρια, ἡ βούληση τῶν ἀγωνιστῶν ἦταν κοινή, τὸ χέρι τοῦ πυρπολητῆ ἦταν τὸ χέρι ὀλωνῶν, ἦταν τὸ χέρι τῆς Κρήτης. Ὁ καπετάν - Κορωνάτος μνημονεύει καὶ αὐτὸς τὸν νεαρὸ Σκουλά:

«Οἱ Κρητῆς βλέποντες ὅτι ἔφθασεν ἡ ὥρα τῆς θυσίας, μετέλαβον ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου πρώτου αὐτοῦ,

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 14 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1-2 τεύχους.

αὐτὸς ὅπου τὸ παρατηροῦμε τώρα, δὲν εἶναι ἓνας χοντρόπετσος χαρακτήρας. Δὲν ὑπάγεται στήν κατηγορία ὅσων, καμωμένοι ἀπὸ τραχειὰ ἐσωτερικὴ ἴνα, παραδίνονται σὲ διανοητικὰ σχήματα ἀπαράδεκτα, τοὺς λείπει ἡ εὐαισθησία καὶ ἀδιαφοροῦν γιὰ τίς συνέπειες αὐτῶν τῶν σχημάτων στὸν ἀδελφό μας. Λυπᾶται. Εἶναι λοιπὸν τρυφερὴ ἰδιοσυγκρασία, τουλάχιστο κατὰ βάθος.

Ὅμως, ὁ Συνομιλητῆς του δὲν τὸν ἀφήνει ἀνεξέλεγκτο. Ἀντιπαραβάλλει τὴν ἀνησυχία του μὲ τὸ πρότυπο ἐνδιαφέρον πού ὁ ἴδιος ἔχει. Καὶ καταφεύγει σ' ἓνα γεγονός — ἀλληγορία πολὺ διδακτικὴ.

Πλάι στὴ σκηνή, ἀναπτύσσεται ἀπρόοπτα μιὰ ἀκολοκύνθη». Στὴ λέξη, ὑποφώσκει ἡ ἔννοια ἐνὸς πλατύφυλλου φυτοῦ πού, ὅταν ὁ ἔνοικος τῆς σκηνῆς ἔμεινε ἔξω τῆς, θὰ τὸν προστάτευε σὰν ἐκείνη μὲ ἴσκιο. Στὰ κλίματα τῆς Ἀνατολῆς, ἡ δροσιά εἶναι πολὺ ἐπιθυμητὸ ἀγαθό. Καί, δίχως ἄλλο, αὐτὴ ἡ δωρεὰ τῆς φύσης φανερώνει στοργή πού ἔπρεπε νὰ ἐμπνέει εὐγνωμοσύνη.

Ἄλλὰ τὸ φυτὸ ἐκεῖνο εἶχε λίγες ὥρες ζωῆς. «Καὶ προσέταξεν ὁ Θεὸς σκώληκι ἐωθινῇ τῇ ἐπαύριον — τὴν ἄλλη μέρα κιόλας! — καὶ ἐπάταξε τὴν κολοκύνθη καὶ ἀπέξηράνθη» (δ' 7). Τὴ ἀπογοήτευση γιὰ τὸν ἄνθρωπο πού εἶχε χαρεῖ «χαρὰν μεγάλην» (στίχ. 6) σὰν εἶδε νὰ τοῦ προσφέρεται ἐκεῖνο τὸ χλωρὸ ἀλεξήλιο! Στὸ μικρὸ χρονικὸ διάστημα πού δοκίμασε τὴν εὐεργετικὴ σκιά του, θὰ τὸ εἶχε ἀγαπήσει σὰν σύντροφο ἀκριβό. Ἄλλος ἓνας λόγος, ὑλικὸς αὐτῇ τῇ φορᾷ, τὸν ἔκανε νὰ ξαναπεῖ, κάτω ἀπὸ τίς φλογερὰς αἰτιῆς τοῦ ἄστρου τῆς ἡμέρας, «καλὸν μοι ἀποθανεῖν με ἢ ζῆν» (δ' 8). Μπορεῖ νὰ μὴν εἶχε ψυχὴ, αἰσθηματῶν

τῶν ἀχράντων μωστηρίων καὶ διενεμήθησαν εἰς τὰ διάφορα μέρη τοῦ φρουρίου τῶν μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ ταφῶσι μετὰ τῶν ἐχθρῶν. Συνάμα ἠτοιμάσαν ὑπόνομους πρὸς ἀνάφλεξιν. Οἱ ἐχθροὶ προχώρουν ἀλάζοντες εἰς τὴν ἔφοδον παιῶντες εἰς τὰ ἴδια αὐτῶν πτώματα, τὰ ὁποῖα διὰ τῶν διὰ πρὸς ὄλων κατέροπιον οἱ φρουροί. Ὅταν δὲ ἔφθασαν εἰς τὰ ὀρήματα οἱ ἐχθροὶ, ἔροσαν τὰ ὄπλα τῶν οἱ Κρητῆς καὶ τὰ ξίφη τραβῶντες εἰς χεῖρας, δὲν ἠκούοντο ἢ κτύποι τῶν ξιφῶν, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐθανάτωνε καὶ ἓνα ζῶντα ἐχθρὸν ἢ ἡμέτερον. Ὅταν τέλος εἶ-

καὶ νοῦ αὐτὸ πού τοῦ ἔλειψε ἀπὸ τῆ μιὰ στιγμῆ στὴν ἄλλη. Τοῦ ἦταν ὅμως τόσο παρηγορητικὸ. Ἄξιζε λοιπὸν νὰ τὸ κλάψει, ὅταν ξάφνου τὸ στερέθηκε, νὰ δοκιμάσει τὸ αἰσθημα μιᾶς ἀνυπόφορης μοναξιάς.

Εἴμαστε κοινωνικὰ ὄντα. Ἔτσι φτιαχθήκαμε. Ἄποζητᾶμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Ἄλλ' ἀκόμη καὶ τὰ ἀπλὰ ἀντικείμενα ἀναπληρώνουν τὸν πλησίον μας. Μᾶς χαρίζουν κάτι πού, ἂν καὶ ὄχι πνευματικὸ, τὸ διψᾷ καὶ ἡ ψυχὴ. Καὶ αὐτά, λέει ὁ Κύριος στὸ δοῦλο του, σοῦ κάνουν καλὸ. Πῶς ἀνταποκρίνεσαι στὴ μέριμνά μου γιὰ σένα; Τουλάχιστο, ἀναγνωρίζεις τὴ πολυτιμὴ εἶναι οἱ δωρεές μου αὐτές; Πολυτιμὴς, στὴν οὐσία, μὲ τὸ ὅτι στηρίζουν καὶ γλυκαίνουν τὸ εἶναι σου πού, δίχως τὴν παροχή τους, δὲν θὰ εἶχε χαρὰ καὶ ἐνίσχυση. Γιατὶ ἔφερα στὴν ὑπαρξὴ τὸ «ἐγὼ» γιὰ νὰ βροῖσκει τὴν ὀλοκληρώσή του στὸ ἄλλο.

Καλὰ κάνεις ἄρα, Ἰωνά, νιώθοντας τόσο πένθος γιὰ τὸ χαμὸ τοῦ ταπεινοῦ θάμνου, πού «ἐγεννήθη ὑπὸ νύκτα καὶ ὑπὸ νύκτα ἀπόλετο» (δ' 10).

Τί σοῦ ἦταν ὅμως; Παιδὶ πού ἀνέθρεψες μὲ κόπους καὶ θυσίες; Ἡ χρυσάφι πού σὺνάζεις μὲ ἔργιες καὶ ἰδρώτα; Λοιπὸν, πάρε τὸ μάθημα, τώρα εὐγλωττο καὶ ἀναντίρρητο, πού σοῦ χρειάζεται. Ἄν σὺ λυπήθηκες ἓνα ἀπλὸ φυτὸ, ἐγὼ νὰ μὴ λυπηθῶ τὰ πλάσματα μου τοὺς Νινευίτες, πού εἶναι τόσο πολλοί, «πλείονες ἢ δώδεκα μυριάδες» (δ' 11) καὶ ἔχουν μέσα στὴν κτίση τὴν ἀξία τοῦ νὰ εἶναι «εἰκόνα» δικῆ μου, μιὰ ἀξία πού ἰσοστάσιός της δὲν εἶναι ὀλοκληρὸς ὁ λοιπὸς ὄρατος κόσμος (Ματθ. ιστ' 26, Μάρκ. η' 36);

ΤΕΛΟΣ

δον τοὺς ἐχθροὺς πορευθέντας ἐπὶ τῶν ῥηγμάτων, εἰς τοῦτων, Ἐμμαουὴλ Σκουλαῖς καλούμενος κατὰ τὸ δοθεὲν σύνθημα ἔδρασε πῶρ εἰς τὸν ὑπόνομον. Τότε ἐγένετο ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀνακωχή τις ἐκουσία. Μετ' ὀλίγον ὅμως ἐξαγριωθέντες οἱ ἐχθροὶ ἐκ τῆς ὄψεως τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν φονευθέντων ἐξ αὐτῶν, ἐγένετο ἡ θυσία τῶν γυναικῶν καὶ παίδων ὑπὸ τῶν ἀγρίων ὄρδῶν τῶν πεφιλημένων τοῦτων τῆς χριστιανικῆς Εὐδρώπης θηρίων. Αἱ φωναὶ τῶν θυσιαζόντων καὶ θυσιαζομένων ἠκούοντο μακρὰν. Ἀφοῦ τέλος οὐδεὶς ὑπῆρχε ἀνὴρ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ μόνον γυναικόπαιδα τινὰ θρηνοῦντα καὶ συσσωρευθέντα εἰς ἓν μέρος τῆς μονῆς, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν λεηλασίαν».

* * *

... Μονάχα ὁ ἥρωϊκὸς Δημητρακόπουλος, ὁ φρούραρχος τοῦ Ἀρκαδιοῦ ἔμεινε ἀκόμη ἕρθιος μαζί μὲ μερικὸς ἄνδρες καὶ συνεχίζανε τὸν ἀγῶνα. Οἱ Τούρκοι τοὺς πρότειναν νὰ παραδοθῶν καὶ θὰ τοὺς χαρίζανε τὴ ζωή:

«Ἐμεῖς νὰ σᾶς φονεύσωμεν παλικάρια, ἐφώναζον, ὄχι μὰ τὸν Μωάμεθ, ὄχι μὰ τὸν Πατισάχ, σᾶς νὰ πειράζωμεν πὸν εἶσθε τόσο παλικάρια, πὸν σᾶς θανατώσωμεν, ὄχι δὲν θὰ σᾶς πειράζωμεν».

Ἦταν 37 μόνο ἄνδρες ὅσοι εἶχαν ἀπομείνει καὶ πολεμάγανε ἀπὸ τὴν Τράπεζα τοῦ μοναστηριοῦ, ὅπου ἤντουσαν ταμπουρωμένοι. Οἱ ἐλπίδες τους εἶχαν σωθῆ. Καὶ τί μ' αὐτό; Ἦ περίφημη Δασκαλάικαινα ἔλεγε στὸν Δημητράκοπουλο νὰ δάλη μιὰ κρητικὴ φροεσιά καὶ νὰ σωθῆ, ἀφοῦ ὅλα ἦταν πιά χαμένα. Γύρισε τὴν κοίταξε καὶ τῆς ἀπάντησε μὲ ἡρεμία:

—Θὰ πεθάνω φορώντας τὴ στολὴ τοῦ Ἑλληνα ἀξιωματικοῦ.

Ὅπως καὶ ἔγινε. Πέσανε τότε σὰν τὰ κοράκια οἱ ἄπιστοι στὰ γυναικόπαιδα πὸν ἐπιζοῦσαν, τὰ ἀτιμάζανε καὶ μετὰ σφάζανε κατὰ πὸς συνηθίζου. Ἦ ἐκδικητικὴ τους μανία στράφηκε ὕστερα στὰ ὄσια καὶ τὰ ἱερά. Τὸ Ἀρκαδί ἔπρεπε νὰ ἰσπεδωθῆ, νὰ λείψῃ ἡ θωριά του ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. Ἔτσι νόμιζαν καὶ δὲν ἔδρασαν πὸς σελάγγιζε κιόλας στὸν οὐρανὸ τῆς Κρήτης γιὰ νὰ φωτίξῃ μὲ τὸ δόξαλαμπρο φῶς τὸν ἀγῶνα τῆς. Ἀπὸ τὶς 900 τόσες ψυχές πὸν κλείστηκαν στὸ μοναστήρι, ὅγῃκαν ζωντανοὶ μόνο οἱ 118. Οἱ Τούρκοι χάσανε πάνω ἀπὸ 1500 ἄνδρες. Αὐτὸς εἶνα: ὁ ἀπολογισμὸς σὲ ἀριθμούς. Γιὰ μιὰ

ἀκόμη φορὰ τὸ ἀποτέλεσμα μιᾶς μάχης ἦταν ἀντίστροφο πρὸς τὴν οὐσιαστικὴ νίκη. Ἴδου πὸς ἔνας ξένος, ἔνας Ἑγγλέζος πὸν ὄρισκόταν τότε στὸ νησί κατέγραψε τὴ θηριώδη τῶν κατακτητῶν, τῶν νικητῶν πὸν ἔχασαν στὸ Ἀρκαδί: τὴν ἐκτίμησῃ κάθε πολιτισμένου ἀνθρώπου:

«Οὐδ' αὐτὴ ἡ ἔξαλλος φαντασία ἠμπορεῖ νὰ σὺλλάβῃ τὴν φρικαλεότητα τῆς διαδραματισθείσης ἐν τῇ Τραπεζῇ σκηρῆς. Εἰς τῶν ἐγκωρίων Ὀθωμανῶν περιεφέρετο ἐπὶ τῶν πτωμάτων κρατῶν λαμπάδα καιομένην πλησίον τῆς ρινὸς ἐκάστου καὶ καρατομῶν τοὺς εἰσέει ἀναπνεύστας. Δύο ἀξιωματικοὶ ἤριζον ἀλλήλοισι, τὶς πῶτος νὰ διασκορῶσῃ μιὰν παρθένον, μὴ δυνηθέντες δὲ νὰ συμφωνήσωσι τὴν ἔροτραν ζῶσαν εἰς τὰς φλόγας τῶν καιομένων οἰκιῶν. Ἀτακτος Κρῆς ἰδὼν ὅτι γυνὴ τις ἐζήτει νὰ τὸν ἀποφύγῃ, ἐκαρτατόμησε διὰ μιᾶς πληγῆς αὐτὴν τε καὶ τὸ παρ' αὐτῆς ἀγκαλοφορούμενον βρέφος. Ὁ κορμὸς ἔμεινε ὄρθος ὀλίγα δευτερόλεπτα, πρὶν πέσῃ».

* * *

Εἶναι μεγάλες ἡμέρες γιὰ τὴν Κρήτη ἡ 8η καὶ 9η Νοεμβρίου οἱ πὸν μεγάλες ἀνάμεσα σὲ ἄλλες μεγάλες ἡμέρες τῆς. Τὶς συμπυκνῶνουν ὅλες καὶ τὶς ἐκφορίζουν μὲ τὸν πὸν χαρακτηριστικὸ, τὸν πὸν κρητικὸ καὶ ἑλληνικὸ τρόπο. Κάνουμε γι' αὐτὸ μὲ εὐλάβεια καὶ συγκίνηση τὸ μνημόσυνό τους. Κι εὐγνωμοσύνη. Γιατὶ ὅπως εἶπε ἔνας ποιητῆς:

«Τ' Ἀρκαδί... Ἐέρειτε παιδιὰ, τί εἶναι τὸ Ἀρκαδί; Εἶναι τὸ γλυκοχάραμα σίης Κρήτης τὸ σκοιάδι. Εἶναι τὸ μάννα τοῦρανοῦ, πὸν τρέφει τὰ παιδιὰ μας. Εἶναι τῆς Κρήτης ἡ ζωὴ, τὸ ἅγιο φυλακτὸ τῆς. Εἶν' ἡ Ἑλλὰς ὀλόκληρη μαζί μὲ τ' ὄνειρό τῆς»*.

* Τὸ χρονικὸ αὐτὸ τοῦ Ἀρκαδιοῦ βασίσθηκε στὴν «Κρητικὴ Ἀνθολογία» τοῦ Στυλιανοῦ Ἀλεξίου, στὸ βασικὸ σύγγραμμα τοῦ Μητροπολίτη Κρήτης Τιμοθέου Βενέρη «Τὸ Ἀρκαδί διὰ τῶν αἰῶνων», σὲ τὶς ἱστορίες τῆς Κρήτης τοῦ Παναγιώτη Κριάρη καὶ τοῦ Βασιλείου Ψυλάκη, στὴν ἐφημερίδα «Ἀδελφὴ» τοῦ 1866, σὲ ὁμιλία τοῦ στρατηγοῦ Κορωναίου πὸν ἔγινε τὸ 1891 στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, στὸ δημοσίευμα τοῦ Ἐλευθερίου Πρεβελάκη «1866 - 1869, ἡ μεγάλη κρητικὴ Ἐπανάσταση» πὸν εἶδε τὸ φῶς στὸ «Βῆμα» τῆς 24 Ἀπριλίου 1966 καὶ σὲ ἄλλες ἀκόμη πηγές.

ΤΕΛΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ

15νήμερη Ἐφημερίδα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Εἶναι τὸ πνευματικὸ, μαχητικὸ ὄργανο τοῦ κάθε χριστιανοῦ. Πληροφορεῖ, ἐνημερώνει καὶ κατατοπίζει τὸ λαὸ πάνω σ' ὅλα τὰ ἐκκλησιαστικά, πνευματικά καὶ θερησκευτικὰ ζητήματα πὸν ἀπασχολοῦν τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο. Κυκλοφορεῖ τὴν 1η καὶ 16 κάθε μῆνα. Ἐτησίᾳ συνδρομὴ 400 δρχ. Καθῆκον τῶν ἐφημερίων εἶναι ἡ ἐγγραφὴ συνδρομητῶν.

“ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΑΚΕΣ ΑΝΗΣΥΧΙΕΣ, (SCRUPULE)*

Μετάφραση από τὰ Γαλλικὰ δ. ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΖΗΣΙΜΟΥ
Θεολόγου - Ψυχιατροκοινωνικῆς Λειτουργοῦ

2) ΜΕΘΟΔΟΣ

Διερωτᾶται κανεὶς ἐὰν εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνεταὶ λόγος γιὰ μίαν μέθοδον στὸν τομέα αὐτό. Πράγματι, δύσκολα μπορεῖ κανεὶς νὰ μιλήσῃ γιὰ μίαν μέθοδον, γιὰτὶ κάθε περίπτωσις νοσηλεύεται ἀτομικᾶ. Ἐπιπλέον, ἡ θεραπεία θὰ ἐξαρτηθεῖ, κατὰ ἓνα μεγάλο μέρος, ἀπὸ τὴν θεωρίαν ποὺ ἀκολουθεῖ κανεὶς ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴ τῆς λεπτολογίας. Καὶ ἀφοῦ ἀκολουθοῦμε τὴν ψυχασθενικὴν θεωρίαν, θὰ δώσουμε ἐδῶ μερικὰς ὁδηγίας σύμφωνα μ' αὐτὴ τὴν θεωρίαν. Τὸ πιὸ ἐνδιαφέρον σὲ μίαν μέθοδον, εἶναι ὅτι, σὲ παρόμοιες περιπτώσεις μᾶς προμηθεύει ἓνα βέβαιο μίτρο, ποὺ μᾶς ἐπιτρέπει ν' ἀποφύγουμε τὴν μεγάλη ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπὸ. Ἐν τούτοις, δὲν πρέπει νὰ περιμένουμε ἓνα εἶδος σχήματος ἐφαρμόσιμου γιὰ ὅλες τὶς περιπτώσεις. Αὐτὸ ποὺ μποροῦμε νὰ ποῦμε σχετικᾶ μὲ τὴν μέθοδον, τείνει περισσότερον στὸ νὰ ὑποδείξῃ τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο θὰ ἐνεργήσουμε καὶ ὁ ὁποῖος, ἐφαρμοζόμενος μὲ περισσότερες ἢ λιγότερες παραλλαγές, θὰ δώσει καλὰ ἀποτελέσματα.

Σὲ γενικὰς γραμμὰς, πρόκειται ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐλαττώσουμε τὶς δυσκολίας καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἀνεβάσουμε ξανά τὴν μειωθεῖσα ψυχικὴ ἔνταση.

α) Ἐλάττωσις τῶν δυσκολιῶν.

Ἐπιδιώκουμε ν' ἀποφύγουμε μ' αὐτὸ κάθε ἀπώλεια τῆς ψυχικῆς ἐνεργείας. Πρέπει νὰ μάθουμε στὸν ἄρρωστο νὰ συγκροτεῖται ἑμμεσᾶ μὲ τὶς συνειδησιακὰς του ἀνησυχίας, δηλ. νὰ μὴ τις λογαριάζῃ καὶ νὰ μὴ νοιάζεται γι' αὐτὰς. Δὲν ἐνδείκνυται λοιπὸν καθόλου νὰ προτείνουμε ἓναν ἄμεσον ἀγῶνα ἐναντίον τῶν ἀμφιβολιῶν, ἀνησυχιῶν καὶ ἑμμονον ἰδεῶν ὅχι μόνον γιὰτὶ αὐτὸ θ' ἀπαιτοῦσε μίαν μεγάλην κατανάλωσιν ἐνεργείας, ἀλλὰ γιὰτὶ θὰ μεγάλωνε ἀκόμη περισσότερον τὴν προσοχὴν ποὺ φέρουν ἤδη στὶς συνειδησιακὰς τοὺς ἀνησυχίας. Ὅταν οἱ ἀμφιβολίες καὶ οἱ ἑμμονες ἰδέες παρουσιάζονται σ' αὐτοὺς, τίποτα δὲν μποροῦν νὰ κάνουν, γι' αὐτὸ πρέπει ν' ἀποφύγουμε νὰ δώσουμε ὁδηγίας ἀπραγματοποιήτεες, ὅπως π.χ. αὐτὴ τοῦ νὰ μὴ σκέπτονται τὶς συνειδησιακὰς τοὺς ἀνησυχίας. Τὸ ἄτομον μὲ περιδεῆ συνείδηση εἶναι ἀνίκανον νὰ ὑπακούσῃ σ' αὐτὴ τὴν ὁδηγίαν, γιὰτὶ αὐτὰς οἱ σκέψεις, ἐμφα-

νίζονται ἀπότομα, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ. Αὐτὸ ποὺ πρέπει νὰ κάμῃ εἶναι νὰ μὴ τις λογαριάσῃ καὶ νὰ τις ἀγνοήσῃ.

Τὸ περιβάλλον αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου γίνεταὶ αἰτία καμμιά φορὰ στὸ νὰ μὴ κατορθῶναι ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὶς ἀμφιβολίας του, συγκρατώντας τὸν αἰχμάλωτον μὲ στενόχωρες ἰδέας καὶ συνήθειες καὶ ἐμποδίζοντάς τον ν' ἀπελευθερωθεῖ ἀπὸ τὶς ἀντιλήψεις του καὶ τὴν ἐσφαλμένην στάσιν του ἀπέναντι στὴν πραγματικότητά. Στὴν περίπτωσιν αὐτῇ, μίαν ἀλλαγὴν περιβάλλοντος, ἔστω καὶ μικρᾶς διαρκείας, θὰ μποροῦσε νὰ ὁδηγήσῃ σὲ μίαν καλυτέρευσιν ἂν ὄχι στὴν θεραπεία.

β) Ἄνοδος τῆς ψυχικῆς ἐντάσεως.

Ἐὰν ὀφείλουμε, ἀπ' τὴν μίαν μεριά, νὰ ἐλαττώσουμε ὅσο τὸ δυνατόν τὶς δυσκολίας τοῦ ἀρρώστου καὶ νὰ προλάβουμε κάθε σπατάλη τῆς ψυχικῆς ἐνεργείας, ἀπ' τὴν ἄλλη ὀφείλουμε κυρίως νὰ μεταχειριστοῦμε ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα, γιὰ νὰ διεγείρουμε καὶ νὰ ἐνισχύσουμε μίαν ἐξασθενημένην θέλησιν. Ὀφείλουμε νὰ τὸν μάθουμε νὰ ἐκτιμᾷ καὶ νὰ χρησιμοποιοῖ τὴν θέλησίν του.

Τοῦ χρειάζεται μίαν βέβαιην ψυχικὴν ἡρεμίαν, τὴν ὁποία δὲν πρέπει νὰ συγχέουμε μὲ τὴν ἀδράνεια καὶ τὴν τεμπελιά. Ἡ ὀργανικὴν θεραπεία δὲν ἐγκεῖται εἰς τὸ νὰ μὴ κάμῃ τίποτα, ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ διάγῃ μᾶλλον μίαν ζωὴν πιὸ ὑγιεινὴν (καλὴν τροφήν, κανονικὴν πέψιν, ποικιλίαν στὶς ἐνοχλήσεις, χωρὶς νὰ φθάσῃ στὴν κούρασιν, ἡσυχίαν καὶ ἐκτόνωσιν). Τὸ ἴδιον θὰ λέγαμε καὶ γιὰ τὴν ψυχικὴν θεραπεία. Τὰ ἄτομα μὲ περιδεῆ συνείδηση δὲν πρέπει νὰ θεραπεύουν τὴν ἀνησυχίαν μὲ τὴν ἀδράνεια ἢ τὴν τεμπελιά. Τὸ μυαλό τους ἔχει ἀνάγκη, πρὶν ἀπ' ὅλα, ἀπὸ περισπασμὸν ὑπὸ τὴν μορφήν μιᾶς ἐλαφρᾶς ἐργασίας καὶ ἀσχολίας ποὺ τοὺς ἐνδιαφέρει. Τὰ ταξίδια καὶ οἱ ἐκδρομαὶ δὲν τοὺς δίνουν τὴν ἡρεμίαν ποὺ ἔχουν ἀνάγκη· δὲν βρίσκουν σ' αὐτὰ, γενικῶς, καμμιά ἱκανοποίησιν καὶ εἶναι γι' αὐτὰ μᾶλλον μίαν ἀνία παρὰ μίαν ἐκτόνωσιν.

Μίαν ὀρθὴν θεραπευτικὴν διὰ τῆς ἐργασίας, μέσα στὸ κανονικὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον, θὰ ἀποτελοῦσε τὸ καλυτέρο φάρμακον. Τὰ ἄτομα μὲ περιδεῆ συνείδηση πρέπει ἐπίσης νὰ μάθουν νὰ ἀγωνίζονται ἐναντία στὶς ἀνησυχίας τους· δὲν τοὺς ἀρκεῖ νὰ γνωρίζουν ὅτι δὲν διέπραξαν κανένα σφάλμα καὶ ὅτι μποροῦν νὰ πολι-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 14 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1-2 τεύχους.

τεύονται χωρίς τύψεις συνειδήσεως. 'Οφείλουν να μάθουν να μὴν ὑποκύπτουν σ' αὐτὴ τὴν ἔμμομη ἰδέα, νὰ ἐξετάζουν δηλ. συνεχῶς τὸν ἑαυτὸ τους καὶ νὰ ζυγίζουν καὶ ὑπολογίζουν τὸ κάθε τι καὶ κυρίως νὰ μὴν αἰτιολογοῦν καὶ νὰ μὴν ἐνασχολοῦνται μὲ τις ἀμφιβολίες τους. Θὰ μάθουν νὰ εἶναι πιὸ ἀντικειμενικοὶ ἀπέναντι στὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς, ὄχι ἀποφεύγοντας τις δυσκολίες ἢ καταφεύγοντας στὴν ἀσθένειά τους, ἀλλὰ παίρνοντας θάρρος ἀπ' αὐτὲς (τις δυσκολίες) καὶ προσπαθώντας νὰ κυριαρχήσουν στοὺς φόβους τους καὶ τις δειλίες τους. Πρέπει νὰ μάθουν σιγά-σιγά νὰ προσαρμόζονται στὴν πραγματικότητα, ἐνεργώντας κατὰ τρόπο, πού νὰ χρησιμοποιοῦν τὴ θέλησή τους καὶ νὰ κυριαρχοῦν στὰ αἰσθήματά τους. Γενικά, — μπορούμε νὰ ποῦμε — ὅτι ζοῦν ἀρκετὰ μὲ τις ἐντυπώσεις τους, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε ἢ διάνοια καὶ ἢ θέλησις νὰ διευθύνουν τὴ ζωὴ τους. Συχνά, εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν ἀπειλὴ ἐνὸς συναισθήματος κατωτέρω-τητος καὶ ἡ ἰδέα ὅτι δὲν μποροῦν νὰ κάμουν τίποτα τοὺς κάμνει ἀδύναμους. Τοὺς λείπει ἡ τόλμη καὶ τὸ θάρρος. Γι' αὐτὸ καὶ πρέπει νὰ τοὺς ἐμπνεύσουμε τὴν ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτὸ τους καὶ νὰ τοὺς ὑποδείξουμε ὅτι, ἐὰν κατορθώσουν ν' ἀποβάλουν τις συνειδησιακές τους ἀνησυχίες, τότε μόνο θὰ μπορέσουν νὰ ἐπιτύχουν ἕνα ἀποτέλεσμα.

3) ΕΙΔΙΚΕΣ ΦΡΟΝΤΙΔΕΣ ΓΥ ΑΥΤΟΥΣ ΜΕ ΠΕΡΙΔΕΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

α) Ἡ μυστηριακὴ ἐξομολόγησις.

Ἡ μυστηριακὴ ἐξομολόγησις ἐγκυμονεῖ πολλές δυσκολίες γιὰ ἐκεῖνον πού ἔχει περιδεὴ συνείδηση· ἔτσι ὁ ἐξομολόγος πρέπει νὰ ἔχει πολὺ ὑπομονὴ καὶ λεπτότητα.

Στὴν ἀρχὴ θὰ δώσει τὴν εὐκαιρία στὸν ἄρρωστο, μιὰ γιὰ πάντα νὰ ἐκφρασθεῖ ἐκτενῶς καὶ ἐπὶ μακρόν. Αὐτὴ ἡ ἀφήγησις ἀνακουφίζει καὶ δημιουργεῖ μιὰ ἀτμόσφαιρα ἐμπιστοσύνης. Ἐπὶ πλεόν δίνει τὴν εὐκαιρία στὸν ἐξομολόγο γιὰ τις ἀπαραίτητες ὁδηγίες. Ὅταν δώσει τις ὁδηγίες αὐτὲς θὰ προσπαθήσει νὰ πείσει τὸν ἐξομολογούμενο γιὰ ποιους λόγους πρέπει νὰ ὑπακούσει. Ὁ βασικὸς λόγος πού θὰ καθυστερήσει πλήρως τὸν ἐξομολογούμενο, εἶναι ἡ πληροφορία τῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν ἐνεπιστεύθη ὁ Χριστὸς στὸν ἱερέα: «Ὁ ἀκούων ὑμῶν, Ἐμεῖς ἀκούει». Ἐν συνεχείᾳ ὁ ἐξομολόγος θὰ τὸν ἠρεμίσει. Τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι ἀρκετὰ εὐκόλο ὅσον ἀφορᾷ τὸ παρελθόν: Ὁ ἱερέας δηλ. θὰ τοῦ ἀπαγορεύσει ἀπλῶς νὰ σκέπτεται τὸ παρελθόν του ἢ νὰ τὸ ἐξετάζει. Θὰ προσπαθήσει νὰ τὸν πείσει γιὰ τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν του. Δὲν θὰ ἐπιτρέψει πιά στὸν ἐξομολογούμενο ν' αὐτοκατηγορεῖται γιὰ λεπτομέρειες σφαλμάτων τῆς περασμένης του ζωῆς. Πρέπει νὰ εἶναι αὐστηρὸς στὸ σημεῖο αὐτό. Θὰ καταλάβει, κυρίως στὴν ἀρχή, ὅτι ὁ ἐξομολογούμενος δὲν διαθέτει πάντα τὴν ἀπαραίτητη δύναμη γιὰ νὰ ὑπακούσει σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο. Παρατηρεῖται ἐπίσης ὅτι,

παρ' ὅλο πού ὑπακούει ὁ ἐξομολογούμενος, εἶναι ἀκόμη θύμα στοὺς ἀπίθανους φόβους του, πού τὸν παραπλανοῦν τελείως. Μία συνετὴ διάγνωσις ἐπιβάλλεται ἐδῶ. Ἐὰν ὁ ἱερεὺς παρατηρήσει ὅτι μία πλήρης ὑποταγὴ εἶναι ἀρχικὰ πολὺ δύσκολη, θ' ἀρκεσθεῖ πρὸς στιγμὴν στὶς προσπάθειες πού ὁ ἐξομολογούμενος θὰ καταβάλλει πρὸς αὐτὴ τὴ κατεῦθυνση.

Οἱ πράξεις τῆς στιγμῆς γίνονται αἰτίες νέων δυσκολιῶν. Ὅφειλε τότε νὰ δώσει στὸν ἄρρωστο μερικές γενικές ὁδηγίες, πού θὰ φέρουν μιὰ λύση σὲ ὅλες τις πιθανὲς περιπτώσεις.

Γενικὰ πρέπει νὰ τὸν μάθει νὰ παραμερίζει τις ἀμφιβολίες του καὶ νὰ τοῦ ἀπαγορεύσει νὰ αὐτοεξετάζεται σὲ σημεῖα πού προκαλοῦν δυσκολίες.

Τὸ άτομο μὲ περιδεὴ συνείδηση ἀρχίζει μὲ ἕνα καλὸ συλλογισμὸ προτάσεων, πού ὅμως ἐφαρμόζει κακῶς. (Σὲ περίπτωσιν πού ὁ συλλογισμὸς τῶν προτάσεων εἶναι ψεύτικος, πρόκειται μᾶλλον γιὰ ἄγνοια καὶ ὄχι γιὰ λεπτολογία). Θ' ἀρχίζει, π.χ. μὲ τοὺς ἀκόλουθους συλλογισμοὺς προτάσεων: ὅτι πρέπει νὰ προσεῦχεται μὲ σεβασμὸ καὶ προσοχή, ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀδικεῖ τὸν ἄλλο χωρὶς λόγο, ὅτι πρέπει νὰ εἶναι τίμιος σὲ ὅλα καὶ πάντα, κ.λ.π. Αὐτὸς ὁ συλλογισμὸς εἶναι γενικὰ καλὸς καὶ ἀπρόσβλητος· δὲν πρέπει νὰ τὸν ἀπορρίψουμε.

Ὁ δεῦτερος συλλογισμὸς, ἀντιθέτως, εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ψεύτικος. Ὁ ἄρρωστος, θὰ τονίσει ἰδιαίτερος: «Δὲν ἔκαμα ἴσως καλὰ αὐτὴν ἢ ἐκεῖνη τὴν προσευχή, ἀφηρεθῆκα θεληματικὰ ἢ δὲν ἀτηρήθυνα καλὰ ὀρισμένους λόγους· ἔγινα θεληματικὰ ἢ αἰτία ἢ πρόξενος ἀδικίας γιὰ τὸν ἄλλο· δὲν ἔκρινα ἴσως σωστά, ὀφείλω ἴσως νὰ ἐπανορθώσω κάτι, κ.λ.π.». Θὰ αὐτοεξετάζεται ἐπ' ἄπειρον, χωρὶς νὰ κατορθῶναι νὰ φθάσει σὲ μιὰ βεβαιότητα. Θὰ ζητήσῃ καμμιά φορὰ μιὰ λύση μέσα σὲ ὑποτιθέμενα σημεῖα, ὡς λ.χ. στὴν στάση τοῦ α ἢ β προσώπου ἀπέναντί του, σ' ἕνα ὁποῖο-δήποτε γεγονός ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ ἐξαρτήσῃ τυχαῖα περιστατικά. Θὰ πεῖ, π.χ. «Ὅταν βγαίνω ἔξω καὶ ἀρχίζει νὰ βρέχει, εἶναι γιὰτι εἶμαι ἔνοχος· ἐὰν ὑπάρχει ἕνα κερὶ μπροστὰ στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας στὴν Ἐκκλησία, δὲν εἶμαι ἔνοχος» κ.λ.π.

Ὅταν δὲ αὐτὸ τὸ σύστημα δὲν δώσει τὸ ποθοῦ-μενο ἀποτέλεσμα, ἀρχίζει ξανά τὴν ἐξέτασή του. Γιὰ νὰ ἔλθῃ κανεὶς βοηθὸς του στὸ σημεῖο αὐτό, μπορεῖ νὰ τὸν συμβουλεύσει μὲ «τὴν ἀρχὴ τοῦ προφανοῦς» πού ἐκφράζει ὁ Eymieu. «Γιὰ μένα, σχετικὰ μὲ τὴν ἔνοχη τῆς συνειδήσεως, εἴτε μὲ τὴν μορφή θανάσιμου ἢ ἀφῆσιμου ἁμαρτήματος, εἴτε μὲ τὴν μορφή ἀτέλειας, ὑπολογίζονται μόνο τὰ φανερά». Τὸ άτομο μὲ περιδεὴ συνείδηση πρέπει νὰ λέγει στὸν ἑαυτὸ του: «Σ' ὅ,τι μ' ἀφορᾷ, δὲν πρέπει νὰ ὑπολογίζω σὰν ἁμάρτημα, παρὰ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖο μοῦ εἶναι τελείως φανερό· κάθε φόβος, κάθε «ἴσως» δὲν εἶναι γιὰ μένα κάτι τὸ φανερό». Καὶ ἀπὸ τὴ στιγμὴ πού ὁ ἄρρωστος ἀμφιβάλλει γιὰ τὸ φανερό, δὲν ὑπάρχει αὐτό, γιὰτι ὅταν κατέχει τὸ φανερό, ἔχει πλήρη συνείδηση αὐτοῦ. Μὲ ἄλλα λόγια:

«In dubio standum est pro statu scrupuloso», (σὲ περίπτωση ἀμφιβολίας πρέπει νὰ σταθοῦμε μὲ τὸ μέρος τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἔχει περιδεῆ συνείδηση). Κάθε τι, γιὰ τὸ ὁποῖο ἀμφιβάλλει ὁ ἄρρωστος δὲν ἔχει ἀντικειμενικὰ καμμιά ἀξία. Δὲν θὰ δώσει λοιπὸν προσοχὴ στὴν ἀμφιβολία του καὶ δὲν θὰ διστάσει πιά νὰ κάμει ὅλα ἐκεῖνα, γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν θὰ μπορεῖ ἀπ' τὴν πρώτη στιγμή καὶ μετὰ βεβαιότητος νὰ λέγει ὅτι εἶναι ἀμαρτία*.

Ὡς πρὸς τὴν ἀγνόητα, δὲν πρέπει περισσότερο ν' ἀνησυχεῖ γιὰ τὶς δυσκολίες, τὴ στιγμή ποὺ δὲν τοῦ εἶναι ἀπόλυτα σαφές καὶ ἐκ τῆς πρώτης ὄψεως, ἐὰν ἀμάρτησε θανάσιμα. Ὁ ἄρρωστος δὲν θὰ ἐξετασθεῖ λοιπὸν στὸ σημεῖο αὐτὸ καὶ ὁ ἐξομολόγος, ἀφοῦ γνωρίζει τὸν ἐξομολογούμενόν του, δὲν θ' ἀντιδράσει ἐναντία στὶς σχετικὲς κατηγορίες. Παραδείγματός χάριν, δὲν θὰ τοῦ θέσει ἐρωτήσεις στὶς ὁποῖες, ἄλλωστε, ὁ ἐξομολογούμενος δὲν εἶναι ἱκανὸς ν' ἀπαντήσῃ καὶ οἱ ὁποῖες θὰ τὸν φέρουν σὲ περισσότερη ἀμηχανία.

Ἡ δυσκολία γίνεται ἀκόμα πιὸ σοβαρὴ, ὅταν ὁ ἄρρωστος νομίζει ὅτι βλέπει παντοῦ τὸ «προφανές».

Ἐπίσης κάνουμε τὴ σκέψη, μαζὶ μὲ τὸν Dr. W. Bergmann ὅτι «ἡ ἀρχὴ τοῦ προφανοῦς δὲν ἀρκεῖ, σὲ πολλὰς περιπτώσεις, νὰ λύσει τὶς δυσκολίες τοῦ ἄρρωστου, ποὺ φθάνει ἀρκετὰ εὐκόλα στὴ σκέψη ὅτι ἀντιμετωπίζει τὸ «προφανές»». Ἔτσι προτείνει γιὰ τὶς περιπτώσεις αὐτές, ποὺ δὲν εἶναι καὶ τόσο σπάνιες, μιὰ ἄλλη ἀρχή, ποὺ καὶ ὁ Eymieu ἄλλωστε παραδέχεται. Ὁ ἐξομολόγος, ποὺ γνωρίζει καλὰ τὸν ἐξομολογούμενόν του, ἐὰν εἶναι ἠθικὰ πεπεισμένος γιὰ τὴν καλὴ του θέληση, θὰ τοῦ πεῖ: «Βάδισε, ἀκόμη καὶ ἐναντία στὰ πράγματα ποὺ θεωρεῖς προφανῆ», καὶ αὐτὸ χωρὶς κανένα φόβο, ἀφοῦ ἡ κατάσταση τοῦ φόβου καὶ τοῦ τρόμου στὸν ἄρρωστο, καθιστοῦν ἀδύνατη τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἀναγκαίων συνθηκῶν γιὰ τὸ σοβαρὸ ἀμάρτημα. Αὐτὸ ὀδηγεῖ τὸν ἐξομολόγο νὰ πεῖ στὸν ἐξομολογούμενο: «Κάτω ἀπ' αὐτές τὶς συνθήκες, ἐξ αἰτίας τῆς δυσκολίας καὶ τοῦ φόβου ποὺ ὑπνοκίσει, ἐξ αἰτίας τῆς ἀνικανότητος νὰ κάμεις τὶς ἀναγκαῖες διακρίσεις, δὲν εἶσαι ἱκανὸς νὰ διαπράξεις ἓνα σοβαρὸ ἀμάρτημα».

Συμβαίνει αὐτὴ ἡ κατάστασις ν' ἀποθαρρύνει τὸν ἄρρωστο καὶ νὰ τοῦ δώσει τὴν ἐντύπωσιν τῆς κατωτερότητος, ἀπὸ τὸ ὅτι κυρίως δὲν εἶναι πλέον ὑπεύθυνος γιὰ τὶς πράξεις του. Θὰ τοῦ ἐπισημάνει τότε ὅτι πρόκειται γιὰ μιὰ παροδικὴν κατάστασιν.

Ὁ ἄρρωστος, λοιπὸν, πρέπει νὰ σταματήσῃ κάθε ἐξέτασιν καὶ νὰ σταθεῖ ἀκριβῶς σ' αὐτὸν τὸν κανόνα συμπεριφορᾶς. Ὁ Gearon μᾶς λέγει: «Τὸ ἄτομο μὲ περιδεῆ συνείδησιν δὲν θὰ ἐξετασθεῖ ποτὲ ξανά, οὔτε γιὰ μιὰ δευτέρην φορά, στὰ σημεῖα ποὺ γίνονται αἰτία ἀνησυχίας καὶ θ' ἀποφύγει νὰ μιλήσῃ γι' αὐτὰ στὸ ἐξομολογητήριον. Θ' ἀρκεσθεῖ νὰ ἐξετασθεῖ σὲ σημεῖα ποὺ δὲν δημιουργοῦν κανένα ἄγχος».

Ἀκόμη καὶ τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἄρρωστος πιστεύει ὅτι μπορεῖ μὲ ὄρκον νὰ βεβαιώσει τὴν ἐνοχὴν του, δὲν ἀρκεῖ γιὰ νὰ κατακρίνει τὸν ἑαυτὸν του. Δὲν θὰ μιλήσῃ ξανά γιὰ τὶς συνειδησιακὰς του ἀνησυχίας στὴν ἐξομολόγησιν, ἐὰν δὲν θέλει νὰ δεῖ τοὺς φόβους του νὰ διακωνίζονται. Ὁ ἅγιος Ἀλφόνσος εἶναι τόσο πεπεισμένος γιὰ τὸν κίνδυνον ποὺ παρουσιάζει ἡ λεπτολογία στὴν πνευματικὴ ζωὴ, ὥστε προτιμᾷ μιὰ ἀτελεῖ ἐξομολόγησιν ἀπὸ μιὰ ἀνώφελη ἐξέτασιν.

Ἐὰν ὁ ἄρρωστος παρουσιάζει εἰδικὰς δυσκολίας, ὁ ἐξομολόγος θὰ τοῦ βρεῖ μιὰ λύσιν, ποὺ θὰ στηρίζεται σὲ γενικοὺς κανόνες: Θὰ μάθει ἔτσι νὰ τοὺς ἐφαρμόζει αὐτὸς ὁ ἴδιος.

Ὁ ἱερέας θὰ θέσει τὸν ἑαυτὸν τοῦ προθύμως στὴ διάθεσιν τοῦ ἄρρωστου κάθε φορά ποὺ οἱ δυσκολίες του θὰ ἐπανερχοῦνται, χωρὶς νὰ φοβηθεῖ ὅτι τὸν καταχρᾶται. Ὅταν ὅμως οἱ ἀμφιβολίες καὶ οἱ ἀνησυχίες του εἶναι τόσο δυνατές, ὥστε νὰ μὴ τὸν ἐμποδίσουν ἀπὸ τὸ νὰ αὐτοκατηγορεῖται, ὁ ἱερέας θὰ τοῦ ἐπιτρέψει μιὰ γενικὴ ὁμολογία, τέτοια ποὺ νὰ τὸν φέρει ἔνοχο, γιὰ ὅλα τὰ ἀμαρτήματά του, ὡς λ.χ. ἐναντία στὴν 6ῃ ἐντολή, τὴν πίστη ἢ τὴν ἀγάπην στὸν πλησίον.

Δὲν θὰ δώσει στὸν ἄρρωστο παρὰ ἓνα ἐλαφρὸν κανόνα, ἀλλοιῶς θὰ μπορούσε ἀκόμη νὰ ὑποθέσῃ ὁ ἐξομολογούμενος ὅτι ὁ ἐξομολόγος δὲν εἶναι πολὺ βέβαιος γιὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ κυρίως νὰ βρεῖ ἀφορμὰς γιὰ νέες συνειδησιακὰς ἀνησυχίας κατὰ τὴν ἐφαρμογὴ αὐτοῦ τοῦ κανόνος.

Ἡ συντριβὴ δὲν πρέπει νὰ γίνῃ αἰτία ἀνησυχίας, καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ, δὲν θάταν ἄσχημο ἐκ μέρους τοῦ ἐξομολόγου νὰ καθησυχάσῃ τὸν ἐξομολογούμενον, πρὶν μάλιστα τοῦ δώσει τὴν μυστηριακὴν ἄφεσιν.

Θὰ τὸν προτρέψει στὴν ἐμπιστοσύνη καὶ τὸ θάρρος, ἰδίως ὅταν περᾶ μιὰ ἄχαρη κρίση καὶ μιὰ ἔλλειψη παρηγοριᾶς στὴν προσευχὴ. Ὁ ἄρρωστος θὰ μάθει νὰ προσεύχεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο: «Κύριε, γνωρίζεις τὰ πάντα, γνωρίζεις ἐπίσης ὅτι σ' ἀγαπῶ. Κύριε, κάμε νὰ βλέπω πάντα καθαρὰ». Ὁφείλει νὰ μάθει νὰ ἐλπίζει καὶ νὰ ἐμμένει σὲ μιὰ τυφλὴ ὑπακοή, λέγοντας: «Scio cui credidi» (γνωρίζω ποῖος εἶναι αὐτός, στὸν ὁποῖον ἔχω στηρίξει τὴν ἐμπιστοσύνη μου· Β' Τιμ. α', 12).

β) Ἡ λῆψις τῆς Θ. Εὐχαριστίας καὶ ἡ τέλεσις τῆς Θ. Λειτουργίας.

Κι' ἐδῶ ἀκόμη αὐτὸς ποὺ ἔχει περιδεῆ συνείδησιν ὀφείλει νὰ μάθει νὰ ὑπακούει στὸν ἐξομολόγο του. Ἐὰν πραγματικὰ εἶναι διατεθειμένος νὰ τὸν ὑπακούσῃ καὶ κάμνῃ τὸ καλύτερο γιὰ ν' ἀκολουθήσῃ τὶς ὁδηγίες του, θὰ μπορεῖ πάντα, χωρὶς κανένα φόβον, νὰ πλησιάζῃ τὸ θυσιαστήριον.

* Lehmkuhl: «Ἠθικὴ Θεολογία».

(Συνεχίζεται)

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ*

Τῆς Κας ΜΑΡΙΑΣ ΚΟΥΤΡΙΚΗ - ΜΠΑΚΟΥ

Θεολόγου - Φιλολόγου

Ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν ἐξασφάλιζε τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴ ζωὴ «ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενος ταῖς ἰδίαις χερσίν».

Οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ὁμόφωνα ἐξαίρουν τὴν ἐργασία καὶ ἀναφέρονται πολλὰς φορές στὸν Ἄπ. Παῦλο. Ὁ Μέγας Βασίλειος συνιστᾷ σὺν καθήκον τὴν ἐργασία: «ὁ κλέπτων μὴ κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ καὶ κοπιᾷτω, ἐργαζόμενος ταῖς ἰδίαις χερσίν, ἵνα ἔχη μεταδιδόναι τῷ χρεῖαν ἔχοντι.» (Ἐφεσ. δ' 28) καὶ ἐπαναλαμβάνει τὸ τοῦ Παύλου «εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι μηδὲ ἐσθιέτω» (Β' Θεσ. γ' 10).

Ἐπειδὴ ὁ Χριστιανισμὸς καθαγιαίνει τὴν ἐργασία, καθὲς ἐπάγγελμα, τοῦ ὁποῦο ἢ ἐκλογὴ καὶ ἢ ἀσκήση δὲν εἶναι ἀντίθετοι στὶς χριστιανικὰ ἀρχές, ἔχει ἰδιαίτερη θέση καὶ ἀποστολὴ μέσα στὴ χριστιανικὴ κοινωνία. Μόνον ἄδικα καὶ ἀνήθικα ἐπαγγέλματα θεωροῦνται ἀπὸ τὸ Χριστιανισμὸ σὺν ἀπόβλητα.

Κάθε τίμημα ἐργασία, ποὺ γίνεται σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, εἶναι εὐγενὲς ἐπάγγελμα. Συγκεκριμένα ὁ Καλλίνικος γράφει: «Χριστιανὸς λούστρος, ὅστις μὲ τὰ γόνατα κεκλιμένα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν ὀρθίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, σιλῶναι: τοῦ διαβάτου τὰ ὑποδήματα, ἀξίζει πᾶσαν ἐκτίμησιν» (Κ. Καλλινίκου, Πρακτικὰ ἑμιλία: εἰς τὰ Κυριακὰ Εὐαγγέλια, ἐκδ. Β', Ἀθήναι 1927, σελ. 159).

Ἐπειδὴ ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα ἀπὸ χριστιανικῆς πλευρᾶς, σήμερον, ποὺ ἡ γυναίκα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχὴ μορφώνεται, θέλει νὰ ἀξιοποιήσῃ τις γνώσεις καὶ τις ἰκανότητές της καὶ ἔτσι ἐργάζεται. Εἶναι, ἄλλωστε, πολὺ συχνά, ἀνάγκη νὰ συμβάλλῃ μὲ τὴν ἐργασία της στὸν οἰκογενειακὸ προϋπολογισμὸ.

Ἡ ἐργαζομένη γυναίκα ἔχει ὅλες τις ἰκανότητες νὰ σταδιοδρομήσῃ, ὅπως ὁ ἄνδρας.

Τί γίνεται ὅμως μὲ τὴν ἐργαζομένη μητέρα, ποὺ ἔχει τις ἰδίαις ὑποχρεώσεις μὲ ὅλους τοὺς ἄλλους ἐργαζόμενους ἄνδρες καὶ γυναῖκες, δηλαδὴ ποὺ πρέπει νὰ εἶναι καὶ αὐτὴ στὴν ὥρα της στὴ δουλειά της, νὰ εἶναι ξεκούραστη, νὰ ἔχει ἐνδιαφέρον γι' αὐτήν, νὰ κατέχει

πολὺ καλὰ τὸ ἀντικείμενό της καὶ συνεχῶς νὰ ἐνημερώνεται πάντα στὶς ἐξελίξεις τῆς ἐπιστήμης της καὶ τὶς παιδαγωγικὰς μεθόδους της, ἂν εἶναι ἐκπαιδευτικὸς, νὰ τὸ ἐκτελεῖ μὲ εὐσυνειδησία, ὡς κατενόπιον Θεοῦ, μὲ πνεῦμα εὐθύνης καὶ πολλὰς φορές καὶ θυσίας; Γιατί ἄλλοιῶς θὰ προκαλέσει τὴν κοινωνικὴ ἀποδοκιμασία, θὰ σκανδαλίσει καὶ τότε «οὐαὶ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται».

Εἶναι δυνατόν ἡ χριστιανὴ μητέρα σήμερον νὰ ἀνταποκριθεῖ σωστὰ καὶ ἐπιτυχημένα καὶ στὰ δύο; στὴν οἰκογένεια καὶ τὴν ἐργασία;

Ἡ ἀπάντησις ἐξειδικεύεται καὶ ποικίλει ἀπὸ περιπτώσῃ σὲ περιπτώσῃ, γιατί ἐξαρτᾶται ἀπὸ πολλοὺς καὶ ἀστάθμητους παράγοντες, ὅπως εἶναι: ἡ σωματικὴ ἀντοχή, ποὺ δὲν εἶναι ἴδια σὲ ὅλες, ἡ ὑγεία, τὰ ἔκτακτα περιστατικὰ τῆς ζωῆς, ἡ συμμετοχὴ τοῦ πατέρα στὶς σπιτικὰς ἀνάγκας ὥστε οὐσιαστικὰ νὰ βοηθεῖται ἡ μητέρα, ἡ ὑπαρξὴ κάποιου συγγενικοῦ προσώπου (γιαγιά, ἀδελφή, θεία), ποὺ καὶ αὐτὸ ὅταν εἶναι ἱκανὸ πολὺ ἀνακουφίζει: δὲν λύνει ὅμως τὸ πρόβλημα, ὁ ἀριθμὸς τῶν παιδιῶν, γιατί μιὰ μητέρα συνεπῆς στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μὲ 4-5 καὶ περισσότερα παιδιά δυσκολώτερα καὶ μὲ μεγαλύτερο κόπο θὰ ἀνταποκριθεῖ στὴν διπλὴ ἀποστολὴ της, ἀπὸ μιὰ ἄλλη μὲ λιγότερα παιδιά.

Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχουν τὰ πράγματα, ὅταν ἡ χριστιανὴ μητέρα συνδέσει τὴν ἀδυναμία της μὲ τὴν παντοδυναμία τοῦ Δυνατοῦ, τότε Ἐκεῖνος πλοῦσις εὐλογεῖ αὐτὴ τὴν ἡρωίδα μητέρα καὶ «τὰ ἀδύνατα παρ' ἀνθρώπων», γίνονται: «δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ».

Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ ἀγῶνας τῆς ἐργαζομένης μητέρας εἶναι διπλὰ δύσκολος καὶ κουραστικὸς. Γι' αὐτὸ εἶναι σκόπιμο νὰ ἀκούσουμε τὴν πείρα μερικῶν σημερινῶν χριστιανῶν μητέρων πάλιν στὸ θέμα μας: «Θὰ ἤθελα, λέει κάποια, νὰ φωνάξω ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μου σὲ κάθε νέα κοπέλα ποὺ σκέπεται: τώρα πῶς θὰ ξεκινήσῃ τὴ ζωὴ της, ὅτι εἶναι ἔγκλημα νὰ ἐργάζεται ἡ μητέρα. Ὅσο εἶναι ἐλεύθερη ἢ κοπέλα, νὰ ἐργασθεῖ, ἢ ἂν παντρευθεῖ καὶ δὲν ἀποκτήσῃ παιδιά. Ἡ ἐργασία θὰ τὴν βοηθήσῃ: νὰ ολοκληρώσῃ τὴν προσωπικότητά της καὶ νὰ εἶναι ζωντανὸ μέλος τῆς κοινωνίας. Ἡ ἐργασία προσφέρει στὴ γυναίκα μεγάλη χαρὰ καὶ ἰκανοποίηση καὶ τὴν προφυλάγει ἀπὸ πολλοὺς κινδύνους, στοὺς ὁποίους θὰ ἦταν ἐκτεθειμένη ἂν δὲν ἐργαζόταν καὶ εἶχε πολὺ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 15 τοῦ ὑπ' ἀρ. 1-2 τεύχους.

χρόνο στη διάθεσή της. Από τη στιγμή όμως που η γυναίκα γίνεται μητέρα, πρέπει να ζυγίζει τα πράγματα διαφορετικά.

Και πράγματι είναι απαραίτητο να προβληματισθεί κάθε νέα σωματικά πάνω στη διπλή, μεγάλη αποστολή και μεταξύ των δύο να προτιμήσει: το σπουδαιότερο, γιατί προέχει η οικογένεια. Έπ' ουδενί πρέπει να θυσιασθεί η οικογένεια χάριν της εργασίας.

Αν η χριστιανή μητέρα εργασθεί έξω από το σπίτι της, τουτό θα το κάμει: μόνον όταν το απαιτούν βασικές ανάγκες: όταν χρειάζεται να βοηθήσει πλάι στο σύζυγο και αυτή αποκλειστικά για να ζήσουν τα παιδιά της, ή όταν ο Θεός επιτρέπει να ανήκει στην τάξη της αγωνιζόμενης χήρας μητέρας, που φορτωμένη έναν μεγάλο και βαρύ σταυρό ανεδαίνει κάποιον ανήφορο, ή στις μητέρες που, από κάποια δοκιμασία της ζωής, πρέπει δίπλα στον αγώνα για την ανατροφή των παιδιών τους να δάλουν και τον αγώνα για την τροφή τους και τη μόρφωσή τους. Όταν γι' αυτούς τους λόγους η χριστιανή μητέρα αποφασίσει να εργασθεί, αφού βέβαια προηγουμένως συζητήσει το πρόβλημά της με τον Πνευματικό της, ώστε αντικειμενικά και κατενώπιον του Θεού να πάρει την απόφασή της, να είναι βέβαιη ότι η Χάρη του Θεού θα «αναπληροί τα ελλείποντα και θα θεραπεύει τα ασθενή».

Εκτός όμως απ' αυτές τις περιπτώσεις, πολλές χριστιανές επηρεάζονται από τις λεγόμενες προοδευτικές αντιλήψεις της εποχής μας και χωρίς να υπάρχει οικονομική ανάγκη εγκαταλείπουν τη θέση που τους έχει δώσει ο Θεός, το σπίτι τους, επειδή έχουν κάποιο πτυχίο ή γιατί πιστεύουν πως ο ρόλος της μητέρας είναι περιορισμένος στο σπίτι, δεν γεμίζει την ψυχή και επιδιώκουν κάποια κοινωνική προβολή μέσω της εργασίας. Επίσης πολλές εργάζονται για να μπορούν να ικανοποιούν τις άμετρητες απαιτήσεις τους, ξεχνώντας ότι βασική άρετή στο Χριστιανισμό είναι η λιτότης και η αυτάρκεια ή άλλες για να δηλώνουν έξω από το σπίτι και να «παίρνουν τον αέρα τους» και άλλες γιατί έχουν τη μητέρα τους για τις δουλειές του σπιτιού και για τα παιδιά τους. Άλλη όμως η θέση της μάνας και άλλη της γιαγιάς. Τίποτε δεν μπορεί να αντικαταστήσει τη μητέρα μέσα στο σπίτι.

Μια άλλη εργαζόμενη μητέρα συλλογίζεται: στωχαστικά και λέει: «κάθε νέα μητέρα πρέπει να σκεφθεί ότι ο Θεός της χάρισε ένα μικρό ανυπεράσπιστο πλάσμα που χρειάζεται αγάπη, ειρήνη, ένα ήσυχο σπιτικό για να ζήσει και να αναπτυχθεί όμοια. Χρειάζεται τη μητέρα του. Βέβαια η οικογένεια θα είναι σε θέση να ζει με περισσότερη άνεση, να κυκλοφορεί με αυτοκίνητο, να κάνει ίσως ταξίδια, να ντύεται και να τρώει καλύτερα, αλλά κατά τη γνώμη μου, όλα αυτά έχουν τόση αξία, όση μερικά χρυσωμένα άχυρα σε σχέση με τον πραγματικό χρυσό». Και συνεχίζει: «Τί ωφελείται το παιδάκι, το μωρό, από την κάποια οικονομική άνεση, όταν το ξυπνάς πρωί - πρωί στο κρύο και την παγωνιά απ' το γλυκό του ύπνο στο ζεστό του κρεβάτι: για να το οδηγή-

σεις και να το εγκαταλείψεις σε κάποιον παιδικό σταθμό, αν είσαι τυχερή και βρεις κάποιον να σε εξυπηρετεί; Μπορεί να φοράει ωραία ρούχα, αλλά η ψυχούλα του μέσα βαθιά στενοχωρείται και υποφέρει πολύ. Αισθάνεται πάρα πολύ νωρίς την σκληρότητα, τη μοναξιά και την εγκατάλειψη. Η βλάβη που υφίσταται ο καινούργιος άνθρωπος που τώρα διαμορφώνεται είναι: πολύ μεγάλη και ανεπανόρθωτη. Το παιδί χρειάζεται τη στοργή και την αγάπη της ίδιας του της μητέρας για να μπορέσει να αναπτυχθεί φυσιολογικά και να είναι σε θέση, όταν έρθει η σειρά του, να την δώσει και αυτό στους απογόνους του, στους γύρω του, στην κοινωνία.

»Εστω, ότι καταφεύγουμε στη βοήθεια μιας γιαγιάς ή θείας. Τότε ίσως τα πράγματα είναι κάπως καλύτερα για τα παιδιά, γιατί οποσδήποτε ένα συγγενικό πρόσωπο τα αγαπάει περισσότερο και επί πλέον μένουν στο φυσικό τους περιβάλλον, στο σπίτι τους. Όμως, το πρόσωπο αυτό που θα βοηθά, είναι αδύνατον να αντικαταστήσει τη μάνα και η βλάβη που γίνεται είναι σε πνευματικά και αναπτυξιακά αγαθά, ενώ το κέρδος σε υλικά, έφημερα και πολλές φορές μάταια και επικίνδυνα πράγματα.

Εκεί όμως που αποκορυφώνεται η τραγικότητα της εργαζόμενης μητέρας, είναι οι ημέρες που τα παιδιά της αρρωσταίνουν. Τότε που ο πυρετός τα φέρνει, τότε που η ασθένεια τα εξαντλεί, ή το δυσκολότερο, που απαιτείται η νοσηλεία τους σε κάποιο νοσοκομείο...

Και από το ένα μέρος το μητρικό καθήκον της επιβάλλει την παραμονή της δίπλα στο άρρωστο παιδί της, που, πάνω στην άρρώστιά του, είναι ιδιαίτερα ευαίσθητο και την παρακαλεί ικετευτικά να μη φύγει, παρά να μείνει κοντά του. Και από το άλλο μέρος το καθήκον προς την εργασία της, που την θέλει συνεπή στην ώρα της και στις υποχρεώσεις της προς αυτήν. Τότε ποιος μπορεί να νιώσει το μέγεθος του μαρτυρίου αυτής της μάνας; Της μάνας της υποχρεωμένης, λόγω της εργασίας, να εγκαταλείπει με σπαραγμό ψυχής το άρρωστο παιδί της στην μεγαλύτερη ή μικρότερη υπευθυνότητα - ευαίσθησία και ικανότητα της γυναίκας που της τα προσέχει, ή κάποιου συγγενικού προσώπου;

Δεν είναι λίγες και οι περιπτώσεις που αναγκάζονται οι μητέρες να αφήσουν μόνα τους μικρά παιδιά μέσα στο δωμάτιο σπίτι και να φέρονται στον πυρετό, έκαινες όμως να τρέχουν στο σχολείο ή στο γραφείο, με την αγωνία ζωγραφισμένη στην όψη τους, όση προσπάθεια και αν καταβάλουν για να την κρύψουν. Και αν πάλι ένας ύψηλος πυρετός, ή κάποια άλλη αιτία έχει κάποια μόνιμη επίπτωση στην υγεία του παιδιού της, ο Θεός να φυλάει, τότε ποιος μπορεί να αναλογισθεί το ισόβιο μαρτύριο της συνειδήσεως αυτής της μάνας;

Και το ερώτημα - άπορία: μιά αν είναι έτσι, τότε ποιος ο λόγος να σπουδάζουμε τόσα χρόνια στο Παν/μιο, να περνούμε τόσες αγωνίες στις εξετάσεις, να ξοδεύουν τόσα χρήματα οι γονείς μας για τις σπουδές μας; Για να γίνουμε μιά καλή νοικοκυρά ή μιά καλή μαγείρισσα;

Αυτά τὰ προσόντα τὰ ἔχει καὶ ἡ μητέρα μας πού δὲν ἔχει τελειώσει: Παν)μο ἢ ἄλλη ἀνώτερη σχολή.

Ἡ μόρφωση πού δίνει τὸ Παν)μο ἢ μιὰ Ἀνώτερη Σχολή δὲν πηγαίνει χαμένη ἀν' ἡ χριστιανὴ μητέρα δὲν ἐργασθεῖ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι της. Εἶναι ἓνα ἐφόδιο στὰ χέρια της ὥστε, μὲ τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια καὶ εὐρύτητα πού τῆς δίνει ἡ γνώση, νὰ μπορεῖ καλύτερα νὰ ἀντιμετωπίσει ὅλα τὰ προβλήματα τοῦ σπιτιοῦ της καὶ νὰ βοηθῆται τὰ παιδιὰ της. Ἄλλωστε γιατί ὄχι; ἀποτελεῖ καὶ ἓνα ἐφόδιο γιὰ κάθε ἀπρόοπτο τῆς ζωῆς.

Ἐπειτα ἡ μόρφωση εἶναι καὶ προσωπικὴ ὑπόθεση κάθε ἀνθρώπου ὥστε νὰ γνωρίσει καλύτερα τὸν ἑαυτό του, τὸ ἱστορικὸ περιβάλλον καὶ τὴν κοινωνία. Ἡ μόρφωση ἀποτελεῖ καὶ προσωπικὸ ἀγαθὸ κάθε ἀνθρώπου, ὅταν μπορεῖ νὰ τὴν ἀποκτήσει. Ἡ χριστιανὴ νέα δὲν πρέπει νὰ ἀγνοήσει τὸ μορφωτικὸ ἀγαθὸ, οὔτε τὴν προσφορά της στὴν κοινωνία. Τὸ ἰδανικὸ ὅμως γιὰ τὴν χριστιανὴ μητέρα εἶναι ἡ διακονία στὴν «κατ' οἶκον ἐκκλησία».

Δυστυχῶς ἡ ἐργασία τῆς μητέρας ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι ἔφερε σὰν ἀναγκαῖο κακὸ τὴν κρίση τῆς σημερινῆς οἰκονομείας, θεατὸς τῆς ὁποίας εἴμαστε καὶ μεῖς. «Ἡ μητέρα εἶναι ὁ στύλος τοῦ πολιτισμοῦ πού ἔρχεται» εἶχε πεῖ κάποιος φιλόσοφος. Μήπως ὅμως τοῦτος ὁ στύλος τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ κάτω ἀπὸ ἓνα δυσβάστακτο φορτίο ἄρχισε νὰ λυγίζει; Μήπως ἡ σημερινὴ μητέρα ἐπωμιστήκε περισσότερο βάρος ἀπ' ὅσο μποροῦσε νὰ σηκώσει; Μήπως ἀναζητώντας τὴ χειραφέτησή της ἔξω ἀπὸ τὸν κατ' ἐξοχίαν θεῖο προσορισμὸ της καὶ ἀνεδαίνοντας ἓνα - ἓνα τὰ σκαλοπάτια τῆς κάθε ἐπαγγελματικῆς ἐπιτυχίας ἄφησε πίσω τὸν μεγάλο ρόλο της; Μήπως καὶ ἐμεῖς, οἱ μητέρες, εἴμαστε ὑπεύθυνες γιὰ τὸν πολιτισμὸ πού τρικλίζει σήμερα, γιὰ τὴν κρίση του;

Κρίση πού ἐκδηλώνεται μὲ διαλυτικὲς τάσεις, μὲ προσπάθεια γιὰ ἀνεξαρτησία τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας καὶ ἰδανίτερα τῶν παιδιῶν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χάνονται, μὲ περιορισμὸ τῶν γεννήσεων, μὲ καταπάτηση τῆς ἀργίας τῆς Κυριακῆς γιὰ νὰ προλάβει τίς δουλειές, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ μὲ σοβαρὰς ἐπιπτώσεις στὴν ψυχικὴ καὶ σωματικὴ ὑγεία τῆς ἴδιας τῆς μητέρας;

Κι ὅλα αὐτὰ γιατί στὸ σπίτι δὲν ἐπικρατεῖ ἡ ἀτιμωφαιρα πού ἀναφέραμε, ἀλλὰ τὸ ἄγχος; πῶς θὰ τὰ προλάβει ὅλα, ὁ ἐκνευρισμὸς, οἱ πρόχειρες λύσεις, ἀπὸ τὴν ἔλλειψη χρόνου, σοβαρῶν θεμάτων, καὶ γενικὰ ἓνα κυνηγητὸ πού δὲν ἀφήνει σὲ ἠρεμία τὰ παιδιὰ της, τὸν ἄνδρα της, τὴν ἴδια.

«Ὅταν ἡ μητέρα ξεφύγει ἀπὸ τὸν προσορισμὸ της, ὅσο ψηλὰ καὶ ν' ἀνεβεῖ, ὅσες ἐπιτυχίες καὶ νὰ ἔχει σὲ ἄλλους τομεῖς, δὲν πληρώνεται ἡ ψυχὴ της μὲ τὴ χαρὰ, τὴν ἱκανοποίηση καὶ τὴν ἀγάπη πού νιώθει ἡ πιὸ φτωχὴ καὶ ἀπλοϊκὴ μάνα πού παντρεύεται: καὶ μένει: στὸ σπίτι της» ἔλεγε μιὰ ἐργαζόμενη μητέρα.

Καὶ μιὰ ἄλλη πάλι παρατηρεῖ τὰ ἐξῆς: «Ἄν ἡ γυναίκα δὲν γυρίσει: στὸ βασίλειό της γιὰ νὰ ἐκτελεῖ ἔργα

καὶ ταπεινὰ τὸν ὑψηλότατο καὶ θασικότατο προσορισμὸ της, ἀν' ἀρχίσει νὰ διεκδικεῖ δικαίωματα καὶ ἀπολαύσεις, ἡ οἰκογένεια διαλύεται, ἡ κοινωνία γεμίζει ναυάγια καὶ συντρίμματα».

Καὶ πράγματι: ὅταν ἡ μητέρα εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι πολλές ὥρες, τότε ποιὸς θὰ δώσει: στὸ βρέφος τὸ τρυφερὸ καὶ γλυκὸ νανούρισμα, τὸ ἀπαλὸ χᾶδι, τὸ ζεστὸ φιλὶ, τὰ τόσο ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ψυχικὴ του ὑγεία; Ποιὸ χαμόγελο καὶ ποιά στοργικὰ χέρια θὰ ἀγκαλιάσουν τὸ παιδί μας, ποιὸς θὰ φυτέψει στὴν τρυφερὴ ψυχούλα του τὰ κρινολούδα τῆς ἀρετῆς στὴν κατάλληλη στιγμή;

Ἄλλὰ καὶ τίς ὥρες πού θρίσκει: στὸ σπίτι ἡ ἐργαζόμενη μητέρα, ἡ ἀγωγή τῶν παιδιῶν της τί εἶδους μπορεῖ νὰ εἶναι; Ἐρχεται ἐξαντλημένη, μὲ τσακισμένα τὰ νεῦρα στὸ σπίτι καὶ ἔχει τόσες δουλειές νὰ κάνει πού, πολλές φορές, δὲν ξέρει ἀπὸ πού νὰ ἀρχίσει: καὶ πού νὰ τελειώσει. Ἐν τῷ μεταξύ τὰ μικρὰ συνέχεια ροτοῦν: γιατί αὐτὸ μαμά; γιατί ἐκεῖνο; τί εἶναι αὐτό; τί κάνει ἔτσι; Ὅθ' ὅρει ἄραγε τὸ κουράγιο νὰ τοὺς ἀπαντήσῃ ἥρεμα καὶ γλυκά, ἢ θὰ τῆς φανοῦν ἐνοχλητικὲς ὄλες αὐτὲς οἱ τόσο φυσικὲς ἐκδηλώσεις τῶν παιδιῶν της; Νομίζω πῶς χρειάζεται: ὑπεράνθρωπη προσπάθεια καὶ δύναμη.

Ἄλλὰ καὶ ὅταν ξεπεράσουν τὴν προσχολικὴ ἡλικία καὶ ἀρχίσουν τὰ παιδιὰ νὰ πηγαίνουν στὸ σχολεῖο τί γίνεται; Τίς μισὲς ἡμέρες τῆς ἐβδομάδος συνήθως τὰ παιδιὰ βλέπουν τὴν μητέρα τους μόνο τὸ βράδυ, γιατί τὸ πρόγραμμα λειτουργίας τοῦ σχολείου εἶναι ἐναλλάξ — τρεῖς ἡμέρες πρωτὶ καὶ 2 ἀπόγευμα ἢ τὸ ἀντίθετο — ἐνῶ τῆς μητέρας συνήθως εἶναι ἢ πάντα πρωτὶ ἢ πάντα ἀπόγευμα καὶ κατὰ συνέπεια οἱ ὥρες δὲν συμπίπτουν.

Καὶ τότε τί εἶδους ἀγωγή καὶ πότε θὰ τὴν κάμει ἡ μητέρα; Πότε θὰ τὰ ἐνθαρρύνει: στίς πρώτες τους ἀποτυχίες ἢ ἐπιτυχίες καὶ θὰ τὰ στηρίξει: γιὰ καινούργιες προσπάθειες; Πότε θὰ προσπαθήσῃ νὰ κρατήσῃ τὰ παιδιὰ της μακριὰ ἀπὸ κάθε σύγχρονο κακὸ καὶ πότε θὰ ὀδηγήσῃ τὰ δειλὰ θήματά τους σ' Ἐκεῖνον πού αἰῶνες τώρα ἐπαναλαμβάνει: «Ἄφετε τὰ παιδιὰ ἔρχεσθαι πρὸς με»; Ὅθ' ἀποστρέψει: τὴν προσοχὴ τῶν παιδιῶν της ἀπὸ τὰ ξέφρενα στριγγλίσματα κάποιων σύγχρονων «θεῶν» καὶ νὰ τὰ στρέψει: σὲ κάτι ἄλλα ἰνδάλματα, πού δὲν ξεφωνίζουν, δὲν μιλοῦν κἄν, ἀλλὰ ἀκτινοβολοῦν καὶ φωτίζουν μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὸ παράδειγμά τους; Ὅθ' ἔχει τὸ χρόνο νὰ πάρει ἀπὸ τὸ χέρι τὸ παιδί της καὶ νὰ τὸ ὀδηγήσῃ: στὸ δρόμο ἐκεῖνον πού ἥρωες ἀληθινοὶ προπορεύονται; Ὅθ' ἔχει τὴν ὑπομονὴ νὰ ἐπαναλαμβάνει: συνεχῶς στὸ παιδί της, ὅτι πρέπει νὰ κλείνει τὰ αὐτιά του στίς σύγχρονες σειρήνες τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου θορυβώδη «καλλιτέχνη» καὶ νὰ προσπαθεῖ νὰ ἀκούσει: τὰ γλυκὰ λόγια τοῦ μοναδικοῦ δασκάλου καὶ καθηγητῆ, τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ;

Ἄν, ὅμως, δὲν ἐργάζεται ἡ μητέρα, χωρὶς νὰ ἔχει τὸ κυνηγητὸ τοῦ χρόνου, ἥρεμη καὶ εὐτυχισμένη ἀποκατάει:

τὰ ἀγγελούδια της ἕνα - ἕνα, τὰ θηλάζει, τὰ παρακολουθεῖ, ἀπολαμβάνει: τὸ κάθε τους χαμόγελο καὶ σκίρτημα, ἀπὸ τὴν κούνια μέχρι 5 χρόνων, καὶ ἀκόμη μέχρι 18 χρόνων καὶ παραπάνω, τὰ φροντίζει καὶ τὰ νοθετεῖ «ἐν παιδείᾳ καὶ νοθεσίᾳ Κυρίου». Χαρούμενη καὶ γελαστή τὰ περιμένει στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ της ἀργότερα ἀπὸ τὸ σχολεῖο τους καὶ δημιουργεῖ τέτοια ἀτμόσφαιρα, ὥστε νὰ ἀποτοξινώνονται ἀπὸ τὰ δηλητήρια τῆς κοινωνίας, νὰ γαληνεύουν στὸ εὐλογημένο λιμάνι τοῦ σπιτιοῦ, νὰ ἀνανεώνονται μὲ τὴν προσευχὴ καὶ τὴ μελέτη τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ σὰν ἀπὸ πνευματικὸ ὀρμητήριο νὰ ξεχύνονται στὶς ὑποχρεώσεις: τὰ παιδιά στὸ σχολεῖο — ἀργότερα στὴν ἐργασία— ὁ σύζυγος στὴν δουλειά του. Μὲ τὴ μεστή καὶ ἀληθινὴ ἀγάπη της διατηρεῖ τὴν ἁρμονία μέσα στὸ σπίτι καὶ τὴν οἰκογένειά της. Μιὰ τέτοια μάνα νοιώθει μέσα της τὴν πλατειά, γαλήνια, εἰρηνικὴ εὐτυχία, ἀγάπη καὶ ἐλευθερία ποὺ δίνει ὁ Θεὸς στοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἀφιερώνονται στὸν προορισμὸ τους.

Ἡ χριστιανὴ μητέρα ὅμως ἢ ὑποχρεωμένη νὰ ἐργασθεῖ, τί θὰ κάνει; πῶς θὰ ἀνταποκριθεῖ στὴ διπλὴ, ὑπεύθυνη καὶ μεγάλη ἀποστολὴ της. Ἀλλὰ ἄς ἀκούσουμε καὶ πάλι τὴ φωνὴ κάποιας ἄλλης μητέρας πάνω στὸ ἐρώτημά μας. «Ὅταν ἀποφάσισα νὰ ἐργασθῶ, (ἀφοῦ δὲν γινόταν διαφρορετικά), τὸ πρῶτο ποὺ ἔκανα ἦταν μιὰ θερμὴ προσευχὴ. Αὐτὴ τὴν προσευχὴ ἐπαναλαμβάνω κάθε φορὰ ποὺ σκέπτομαι τὰ παιδιά μου τὴν ὥρα τῆς δουλειᾶς καὶ συγχρόνως τοὺς τηλεφωνῶ».

Ἀλήθεια, ὁ ζωντανὸς προσωπικὸς σύνδεσμος μὲ τὸ Χριστὸ μέσῳ τῆς θερμῆς προσευχῆς πρὸς τὸν Κύριο, ἀλλὰ καὶ τὴν μεγάλη μάνα, τὴν Παναγία μας, πόσες δυνάμεις δὲν δίνει στὸν διπλὸ μεγάλο ἀγῶνα μας! Ὁ λόγος τοῦ Κυρίου «αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὐρήσετε...» ἔχει καὶ ἐδῶ τὴν πλήρη ἐφαρμογὴ του. Αὐτὸ πρῶτον.

Δεύτερον, πολὺ ὠφελεῖ ἕνας καλὸς προγραμματισμὸς τῆς ἡμέρας γιὰ τὸ καθεὶ. Ἔτσι μπορεῖ νὰ μένει καιρὸς γιὰ λίγη ξεκούραση ἢ γιὰ πνευματικὸ ἐφοδιασμὸ ποὺ εἶναι ἀναγκαῖος.

Τρίτον ἀπαραίτητον εἶναι τὶς ἐλεύθερες ἀπὸ τὴν ἐργασία ὧρες νὰ τίς διαθέτει γιὰ τὰ παιδιά της καὶ τὸ σπίτι της, ὥστε ἢ μάνα νὰ τοὺς λείπει ὅσο γίνεται λιγότερο. Γι' αὐτὸ καλεῖται: σὲ πολλὰς ἀτομικὰς θυσίας νομίμων ἱκανοποιήσεων.

Τέταρτον νὰ εἶναι προετοιμασμένη ὅταν μπεῖ στὴν οἰκογένεια ἢ νέα, νὰ ἔχει ἐφόδια πνευματικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ, διότι μέσα σ' αὐτήν, τὴν οἰκογένεια δηλαδή, ἀποκαλύπτεται: καθαρὰ ὁ χαρακτήρας τοῦ ἀνθρώπου καὶ σὲ ὧρες μάλιστα δύσκολες, ἐκδηλώνονται ὅλες οἱ ἀδυναμίες καὶ τὰ ἐλαττώματα ποὺ δὲν ξεριζώθηκαν μὲ τὸν προσωπικὸν ἀγῶνα.

Ἐφόδια ἐπιστημονικά: Ναι, ἀπαραίτητα γιὰ τὴν κάθε ἐργασία. Καὶ ὁ πλέον κατάλληλος καιρὸς γιὰ ἐπιστημονικὴ κατάρτιση, γύρω ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη ποὺ διδάξε ἢ κάθε νέα, εἶναι ἢ σπουδαστικὴ περίοδος, τὰ φοιτητικὰ χρόνια. Ποτὲ ἄλλοτε δὲν θὰ ἔχει αὐτὲς τὶς εὐκαιρίες. Κατάρτιση ὅσο πιὸ πλατιὰ καὶ βαθιὰ μπορεῖ,

ὥστε, ἀνετώτερα νὰ ἀσκήσει τὸ ἐπάγγελμά της ἂν ἐργασθεῖ σὰν μητέρα. Κι ἐδῶ μιὰ παρένθεση: Σκόπιμο εἶναι ἢ χριστιανὴ νέα, ποὺ θὰ ἐργασθεῖ σὰν μητέρα, νὰ διαλέξει ἕνα ἐπάγγελμα ποὺ θὰ μπορεῖ νὰ ἀσκηθεῖ καὶ στὸ σπίτι, ἢ ἐπάγγελμα, ποὺ δὲν ἀπαιτεῖ πολὺ ὠρη ἐξωοικιακὴ ἀπασχόληση, ταιριάζει περισσότερο στὴ γυναικεία φύση καὶ τῆς παρέχει τὴ δυνατότητα νὰ ἐργάζεται ἀποστολικὰ, μεταφέροντας τὸ μήνυμα τῶν μυροφόρων γύρω της.

Πέρα ὅμως ἀπὸ τὰ ἐπιστημονικὰ ἐφόδια, ἢ μέλλουσα χριστιανὴ μητέρα πρέπει νὰ εἶναι ἀφοσιωμένη στὸ σπίτι, πράγμα ποὺ συνδέεται στενὰ μὲ τὴ γυναικεία φύση, μὲ τὴ νοικοκυρωσύνη. «Οἰκουροὺς» θέλει τὶς γυναῖκες ὁ Ἅπ. Παῦλος. Πολλὰς οἰκογένειες ἀποτυχαίνουν ἢ καὶ διαλύονται ἀκόμη ἀπὸ αὐτὸ τὸ λόγο. Καὶ νοικοκυρὰ δὲν εἶναι μόνο ἐκείνη ποὺ φτιάχνει ὠραῖα πλεκτὰ ἢ κεντήματα, ἀλλὰ καὶ ἐκείνη ποὺ γνωρίζει καὶ νὰ μαγειρεύει καλά, νὰ φτιάχνει ὠραῖα γλυκά, νὰ σιγουρίζει τὸ σπίτι τακτικὰ καὶ καθαρὰ, νὰ σιδερώνει ὁμορφα, νὰ περιποιεῖται τὸν ἄρρωστο καὶ τὸν ξένο, νὰ προσέχει τὴν οἰκονομία, τὴν τάξη, τὴν καλαισθησία, τὴν καθαριότητα καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ἐφόδια πνευματικὰ κατ' ἐξοχὴν ἀπαραίτητα. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔχει μορφωθεῖ ὁ Χριστὸς στὴν ψυχὴ της καὶ νὰ ἔχει: συνήθειες: νὰ ἐνεργεῖ ἀθόρυβα, ἀπαλὰ καὶ δημιουργικὰ, σκορπίζοντας ἀδιάκοπα τὸ χαμόγελο τῆς καλωσύνης, τῆς ἡρεμίας, τῆς ἀγάπης καὶ ὅταν ἀκόμη πληγώνεται. Τῆς ἀγάπης ποὺ θὰ ἐκδηλώνεται σὰν ἀνεκτικότητα, σὰν πλατιὰ καρδιὰ ποὺ θὰ ἀνέχεται καὶ θὰ συγχωρεῖ τὶς ἀδυναμίες τῶν ἄλλων, σὰν αὐταπάρνηση καὶ πνεῦμα θυσίας, σὰν εὐχάριστη ἐκδπαπνήση χάριν τῶν ἄλλων.

Ἀκόμη, ὅλα της τὰ θέματα ἐνσυνείδητα ἀπὸ τώρα νὰ τὰ ἐμπιστεύεται σ' Ἐκείνον. Ἡ θερμὴ καὶ ἐνσυνείδητη πίστη θὰ δίνει σοφία καὶ σύνεση στὴν κάθε περίσταση, θὰ διοχετεύει δύναμη καὶ ἀνδρεία γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν δυσκολιῶν, τῶν θλίψεων, τῶν καθηκόντων πρὸς τὴν οἰκογένειά της ἀλλὰ καὶ τὴν ἐργασία της. Θὰ χαρίζει συνέπεια σὲ ὅλα, ἀλλὰ καὶ ἐνθουσιασμὸ, γιὰ νὰ ἀνταποκριθεῖ στὴν ἱερὴ διπλὴ ἀποστολὴ της. Χωρὶς ἐνθουσιασμὸ ἔργα μεγάλα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτελεσθοῦν μὲ ἐπιτυχία. Ἀλλὰ καὶ χωρὶς πίστη ἐνθουσιασμὸς δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ.

Τέλος ἀπαραίτητος εἶναι ὁ ζωντανὸς προσωπικὸς σύνδεσμος μὲ τὸν Κύριο μέσῳ τῶν ζωσπάρωχων μυστηρίων τῆς ἀγίας μας Ἐκκλησίας καὶ μάλιστα τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Παρ' ὅλα αὐτὰ, δὲν παύει ἢ ζωὴ τῆς ἐργαζόμενης χριστιανῆς μητέρας νὰ εἶναι πραγματικὴ Ὀδύσσεια. Μ' αὐτὴ της ὅμως τὴν Ὀδύσσεια ὀφείλει νὰ πορεύεται πρὸς τὴν ἐπουράνια πόλη ἔχοντας πάντα κατὰ νοῦ τὸ «οὐχ ὧδε ἔχομεν μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν» καὶ ἔτσι: θὰ μπορεῖ νὰ ἐπιτύχει τὸν ἐξαγιασμὸ τῆς ζωῆς καὶ τὸ «καθ' ὁμοίωσιν», δηλαδή τὴ θέωσιν.

ΤΕΛΟΣ

Ε Π Ι Κ Λ Ι Ρ Α

Ὁ Ἅγιος Χαραλάμης.

«Τί είναι ἡ Ὁρθοδοξία».

Ο ΚΛΗΡΟΣ, σὲ ὄλους τοὺς καιροὺς, πρωτοπορεῖ ὡς πρὸς τὰ ἀλλήματα τῆς πίστεως. Ἔτσι, ἀκόμη καὶ στὸ γαλαξία τῶν Μαρτύρων, ἀντιπροσωπεύεται ἐκτεταμένα. Ἐνα ἀπὸ τὰ πῶ ἀιγλήενια ὀνόματα, πὸν προέρχονται ἀπὸ τὶς τάξεις του, εἶναι καὶ ὁ τόσο δημοφιλῆς στὸν ἐλληνικὸ χῶρο Ἅγιος Χαραλάμης. Κατὰ τὰ ἀρχαῖα συναξαριστικὰ κείμενα, ἦταν πρεσβύτερος καὶ ἔλαμψε στὴ Μαγνησία τῆς Μικροῦς Ἀσίας, ἐπὶ αὐτοκράτορος τῆς Ρώμης Σεπτιμίου Σεβήρου. Κατὰ τὴν παράδοση, οἱ ἔθνηκοὶ τὸν συνέλαβαν καὶ τὸν ἐγδαραν ζωντανό. Ἡ θαρροετὴ ὁμολογία του καὶ τὸ ἔνδοξο τέλος του ἔκαναν τοὺς δημίους του Πορφύριο καὶ Δαῦνιο, καθὼς καὶ τρεῖς παριστάμενες γυναῖκες, πὸν καὶ αὐτὲς ἀπῆκαν στὸν εἰδωλολατρικὸ κόσμο, νὰ πιστέψουν στὸ Χριστὸ καὶ νὰ χύσουν τὸ αἷμα τους γι' Αὐτόν. Σὰν πῶ πιθανὴ χρονολογία αὐτοῦ τοῦ γεγονότος θεωρεῖται τὸ 202. Οἱ Ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως τιμοῦν τὴ μνήμη τοῦ Ἁγίου Χαραλάμους τὴ 10η Φεβρουαρίου.

Σὲ πολλὰ μέρη τῆς πατρίδας μας, τιμᾶται ὡς προστάτης ἀπὸ τὶς λοιμώδεις ἐπιδημίες, ἰδίως τὴν πανώλη. Μεταξὺ ἄλλων, ἔγραψε Ἀκολουθία (παρακλητικὸ Κανὸν «ἐν καιρῷ λοιμικῆς νόσου»), ἀναφερόμενη σ' αὐτὴν τὴ θαυματουργικὴ ιδιότητα ὁ Ὁσῖος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης (ἐκδόθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ 1840).

Ἀνάδυσση ἀπὸ ἀβύσσους.

ΣΤΙΣ μέρες μας, οἱ καλοὶ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας διεξάγουν σκληρὸ καὶ πικρὸ ἀγῶνα, πασχίζοντας νὰ ἐπιτελοῦν εὐσυνειδήτητα τὸ χρέος τους πρὸς τὸ θεῖο Ἐργοδοτὴ καὶ τὶς ψυχὰς πὸν τὴ σωτηρία τους εἶναι ἐπωμιωμένοι. Τὸ πνεῦμα αὐτῶν τῶν καιρῶν, ἐκδηλούμενο εἴτε ὠρὰ εἴτε ὑποῦλα, εἶναι καταλυτικὸ τῶν θρησκευτικῶν ἀξιών. Τὶς ἀπειλεῖ μὲ καταπονητισμὸ, κάτω ἀπὸ τὰ κύματα τῆς ἀθεΐας καὶ τῆς ἀχαλίνωτης ἠθικῆς ἐκλύσεως. Καὶ μαζὶ μ' ἐκείνες τὶς ἀξίες, νιῶθουν νὰ θροισκονται σ' αὐτὴ τὴν ἀπειλὴ καὶ οἱ φορεῖς τους, τὰ σῶματα τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ἐργάτες τοῦ νοητοῦ Ἀμπελώνα τῆς, οἱ φιλότιμοι κληρικοὶ.

Ἀλλὰ ἡ προσωπικὴ πείρα τους μαρτυρεῖ ὅτι δὲν πρέπει νὰ παραδίδονται σὲ σκέψεις καὶ αἰσθήματα πὸν ἐμψνέει ἡ ἀπὸγνωση. Ὁ Κύριος εἶναι πάντα μαζὶ τους. Κατὰ τὸ Δαβὶδ, «ἐκ πῶν ἀβύσσων ἀνάγει αὐτοὺς» (Ψαλμ. σ' 20). Σὲ κάθε τους σύγκρουση μὲ τὶς δυνάμεις τοῦ σκότους, ἦν παραμένουν προσκολλημένοι στὸ ἄγιο θέλημά του, τοὺς ἀποσπᾶ ἡ Χάρις του ἀπὸ τὶς ἀβύσσους τῆς ἀπελπισίας.

Η Ι. ΜΗΤΡΟΠΟΛΗ Κίτρους ἐξέδωσε πρόσφατα, σὲ ἀνάτυπο ἀπὸ τὸ περιοδικὸ τῆς «Ἐπιστοσία», ἕνα μικρὸ ἀλλὰ πολὺ ἐνδιαφέρον διβλίο. Φέρει τὸν τίτλο «Τί είναι ἡ Ὁρθοδοξία». Πρόκειται γιὰ μιὰ καιρία παρουσίαση τῶν μεγάλων γνωρισμάτων τῆς Ἐκκλησίας μας. Γραμμένο σὲ γλώσσα ἀπλή καὶ χαρίεσσα, διαντᾶζει τὸ νόημα τῆς Ὁρθοδοξίας ἀπὸ οὐσιώδεις πλευρὲς του, φωτίζοντας ἔτσι καὶ στερεώνοντας τὸ ἐκκλησιαστικὸ μας φρόνημα.

Τέτοια κείμενα εἶναι ἰδιαίτερα χρήσιμα στοὺς καιροὺς μας. Καιροὺς ἀπῆς πνευματικῆς κρίσεως. Κατὰ κοινὴν παραδοχὴ, οἱ ἐπιδράσεις πὸν ἀσκοῦνται ἀπὸ τὸ δυτικὸ χριστιανισμὸ στὸν Κλῆρο καὶ τὸ πληρωμα τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας σήμερα, εἶναι πολλὲς καὶ ποικίλες. Ἐκτείνονται στὸ δογματικὸ καὶ τὸν πρακτικὸ τομέα, ἀλλοῦ περισσότερο, ἀλλοῦ λιγότερο, πάντα ὅμως ἐπικίνδυνες καὶ θλαβερές. Γιὰ ν' ἀντιμετωπισθοῦν ἀποδοτικά, τί ἄλλο χρειάζεται ἀπὸ μιὰ σωστὴ διαφώτιση τῶν ψυχῶν; Ἀνάγκη στὴν ὁποῖο ἀνταποκρίνεται καὶ τὸ λιγοσέλιδο αὐτὸ διβλίο, πὸν τὴν ἀπόκρισή του συνιστοῦμε στοὺς ἐφημερίους καὶ λοιποὺς ἀναγνώστες μας. Χάρη στὴ γλαφυρὴ καὶ εὐκολονόγη γλώσσα του, καθὼς καὶ στὴ σχεδὸν ἐπιγραμματικὴ του συντομία, διαβάζεται ἄνετα καὶ εὐχάριστα. Εἶναι σωστὸ ἐντύφλημα. Δὲν τέρπει ἀπλῶς πνευματικά. Ἐμψνέει καὶ στηριζέει.

Συντελεῖ, ἔτσι, στὸ νὰ διαμορφωθεῖ μιὰ βαθύτερη καὶ πῶ γερὴ ἐκκλησιαστικὴ αὐτογνωσία, τῆς ὁποίας φορεῖς πρῶτιστοι πρέπει νὰ εἶναι οἱ ποιμένες μας.

Μιὰ ἱερὴ ἐπέτειος.

ΣΕ ΛΙΓΕΣ μέρες, συμπληρώνονται πενήντα χρόνια ἀπὸ τὴν κοίμησή τοῦ παπᾶ - Νικόλα Πλανᾶ. Πρόκειται γιὰ ἕνα ταπεινὸ, λιγογράμματο καὶ πάμπωχο ἐφημέριο, πὸν, προσερχόμενος ἀπὸ τὴ Νάξο, διήνυσε τὸ κληρικὸ του στάδιο στὴν Ἀθήνα. Μιλᾶ γι' αὐτὸν ἡ ζωντανὴ μνήμη ἐκείνων πὸν συγχρωτίσθηκαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦταν καὶ ὁ μεγάλος μας διηγηματογράφος Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης.

Εἶναι μιὰ δόξα τοῦ ἐλληνικοῦ πρεσβυτερίου. Μὲ φήμη Ἁγίου, πὸν τὴν ἐμπλουτίζουν ἀκόμη καὶ ἐντυπωσιακὰ θαύματα, σελαγίζει ἐκτιστε τὸ ὄνομά του. Ἐπὶ τῶν καλῶν ἔργων, τὸν σόλιζε καὶ ὁ ζῆλος πὸν εἶχε στὴ θεία λατρεία. Γράφει γι' αὐτὸν ὁ Φῶτης Κόντογλου: «Μὲ τὴν ἄσβεστη δίψα πὸν εἶχε νὰ ἱεραργεῖ, ἔκανε χριστιανὸς καὶ τοὺς ἀδιάφορους καὶ τοὺς ἀκατάνυκτους». Δηλαδή καὶ μὲ μόνο τὸ λειτουργικὸ του ἦθος, εἴλκυε στὴ σωτηρία ψυχὰς.

Η ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΙΕΡΑΤΙΚΩΝ ΚΛΗΣΕΩΝ

Η δραστηριοποίηση του ιεροῦ Κλήρου καὶ ἡ ἐξάρση τῆς εὐθύνης καὶ ἀποστολῆς τοῦ Ἱερέα ἦταν μιὰ ἀπὸ τὶς πρόσφατες ἀποφάσεις τῆς Διαρκoῦς Ἱερᾶς Συνόδου. Ἐμπνευσμένη σχετικῶς ἐγκύκλιος τῆς κοινοποιήθηκε ἤδη στὶς Ἱ. Μητροπόλεις καὶ δημοσιεύθηκε στὸν ἐκκλησιαστικὸ Τύπο.

Γιὰ τὴν ὑλοποίηση τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς ἡ Δ.Ι.Σ. ἀνέθεσε στὴ Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ Θείας Λατρείας καὶ Ποιμαντικoῦ Ἔργου τὴ μελέτη καὶ ὑποβολὴ προτάσεων καὶ πρακτικῶν τρόπων γιὰ τὴν μεγαλύτερη κινητοποίηση τοῦ ἐφημεριακοῦ Κλήρου, καθὼς καὶ τὴν κατάρτιση εἰδικoῦ Κώδικος ποὺ θὰ ἀποτελεῖ τὸν Ὁδηγὸ - Σύμβουλο τοῦ Ἱερέα γιὰ τὴν ἀκριθεῖ γνῶση καὶ ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων του. Οἱ προτάσεις κ.λπ. πρέπει νὰ ὑποβληθοῦν στὴ Δ.Ι.Σ. ὡς τὶς 28 Φεβρουαρίου γιὰ τὴ λήψη ὀριστικῶν ἀποφάσεων.

Ὅπως, ἐξ ἄλλου, εἶναι γνωστὸ, ἡ Γ' Ἐβδομάδα τῶν Νηστειῶν (Σταυροπροσκυνήσεως) ὀρίσθηκε ὡς «Ἐβδομάδα Ἱερατικῶν Κλήσεων», στὴ διάρκειά τῆς δὲ θὰ ἐξαρθεῖ ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἱερέα. Στὴν ἐγκύκλιο τῆς Δ.Ι.Σ. πρὸς τοὺς Σεβ. Μητροπολίτες ἀναφέρεται ὅτι ἡ «Ἐβδομάδα» καθιερώνεται ὡς θεσμὸς καὶ ὑπογραμμίζεται ὅτι:

«Ἡ Ἐβδομάδα Ἱερατικῶν Κλήσεων μὲ τὴν ἀρτίαν ὀργάνωσίν τῆς, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ οἰκείου Ποιμενάρχου (ιερατικὰ συνέδρια, δμιλία, σεμινάρια, ὑποτροφία ὑποψηφίων, ὑποδειγματικὴ τέλεισις Μυστηρίων, σύζυγοι πρεσβυτέραι κ.λπ.) θὰ δώσῃ τὴν δυνατότητα καὶ τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὸν ἱερὸν Κλῆρον καὶ τὸν λαόν, νὰ κατανοήσουν ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Ἱερέως ἀποτελεῖ διακονίαν, προσφορὰν καὶ αὐτοθυσίαν».

ΟΙ ΕΦΗΜΕΡΙΟΙ

ΓΟΡΤΥΝΗΣ ΚΑΙ ΑΡΚΑΔΙΑΣ

Παράπονα ἐξέφρασαν μὲ ἐγγραφοὺς στὸ Ὑπουργεῖο Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων οἱ ἐφημέριοι τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Γορτύνης καὶ Ἀρκαδίας (Κρήτης).

Συγκεκριμένα ἀναφέρουν ὅτι «δὲν μποροῦν νὰ καταλάβουν πῶς δικαιολογεῖται ἡ ἐξ ὀλοκλήρου παρακράτηση κάθε μορφῆς αὔξεσης κατὰ τὸν πρῶτο μῆνα, πράγμα ποὺ δὲν συμβαίνει στοὺς λοιποὺς δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ ὑπαλλήλους Ν.Π.Δ.Δ.». Ἐπίσης ὅτι «οἱ κρατήσεις οἱ ὁποῖες γίνονται ἀπὸ τὸν μισθὸ τους εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτερες ἀπὸ αὐτὲς τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ ὑπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ., ἐνῶ ἡ ἐφ' ἅπαξ ἀποζημίωση καὶ ἡ σύνταξη ὑπολείπονται κατὰ πολὺ αὐτῶν τῶν λοιπῶν ὑπαλλήλων».

Γιὰ τὰ ἀνωτέρω θέματα καθὼς καὶ γιὰ τὸ γεγονός ὅτι τὸ TAKE

παρέχει πλήρη σύνταξη ὅχι μετὰ τὴ συμπλήρωση 35ετίας, ἀλλὰ μὲ τὴ συμπλήρωση καὶ τοῦ 70οῦ ἔτους καὶ 42ετοῦς πραγματικῆς ὑπηρεσίας, παρακαλοῦν τὸν ὑπουργὸ νὰ λάβει θέση.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΙ

ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Μὲ θέμα «Τὰ ποιμαντικὰ καθήκοντα τῶν αἰδῶν, ἐφημερίων στὸ σύγχρονο κόσμo» μίλησε πρὸς τὸν ἱερὸ Κλῆρο τῆς Μητροπόλεως τοῦ Ὁ Σεβ. Περιστερίου κ. Χρυσόστομος. Ὁ Σεβ. παρότρυνε τοὺς κληρικούς του νὰ ἐπιδείξουν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐξομολόγησι τῶν μαθητῶν.

Ἔτσι 27 ἐξομολόγοι ἐπισκέφθηκαν ὅλα τὰ Γυμνάσια, Λύκεια καὶ Ἐπαγγελματικὰ Σχολεῖα τῆς περιφέρειας καὶ δέχθηκαν σημαντικὸ ἀριθμὸ μαθητῶν καὶ μαθητριῶν στὸ ἱερὸ Μυστήριο τῆς Μετανοίας.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΛΕΚΚΟΣ

ΝΕΟΙ ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙ

ΤΟΥ Τ.Α.Κ.Ε.

—Κατσαρίδου Χρυσ., Πρεσβ., Δ)8, ἔτη ὑπηρεσίας 11, σύνταξη 10.000, ἐφάπαξ 131.130.

—Μποτίνης Θεόδ., Ἱερέυς, Α)2, ἔτη ὑπηρεσίας 35, σύνταξη 39.804, οἰκογ. ἐπίδομα 1.816, ἐφάπαξ 629.486.

—Κωνιωτάκης Νικ., Ἱερέυς, Δ)7, ἔτη ὑπηρεσίας 35, σύνταξη 24.062, οἰκογ. ἐπίδομα 1.816, ἐφάπαξ 416.542.

—Κόκκαλη Κων)να, Πρεσβ., Γ)6, ἔτη ὑπηρεσίας 24, σύνταξη 10.000, οἰκογ. ἐπίδομα 908, ἐφάπαξ 301.621.

—Γλάρου Δέσποινα, Πρεσβ., Δ)7, ἔτη ὑπηρεσίας 35, σύνταξη 12.031, ἐφάπαξ 423.308.

—Σακελλαρόπουλος Παν., Ἱερέυς, Β)4, ἔτη ὑπηρεσίας 35, σύνταξη 30.427, οἰκογ. ἐπίδομα 1.816, ἐφάπαξ 496.130.

—Αὔγερινος Διονύσιος, Ἱερέυς, Γ)6, ἔτη ὑπηρεσίας 35, σύνταξη 25.570, οἰκογ. ἐπίδομα 1.816, ἐφάπαξ 452.797.

—Ἀρμένης Μιχαήλ, Ἱερέυς, Γ)6, ἔτη ὑπηρεσίας 31, σύνταξη 19.433, οἰκογ. ἐπίδομα 1.816, ἐφάπαξ 397.180.

—Διάνας Νικ., Ἱερέυς, Γ)6, ἔτη ὑπηρεσίας 34, σύνταξη 24.035, οἰκογ. ἐπίδομα 1.816, ἐφάπαξ 422.740.

—Βητόπουλος Γεώργιος, Ἱερέυς, Γ)6, ἔτη ὑπηρεσίας 34, σύνταξη 24.035, ἐφάπαξ 419.206.

—Ματθαίουπουλος Ματθ., Ἱερέυς, Β)4, ἔτη ὑπηρεσίας 35, σύνταξη 30.427, ἐφάπαξ 466.387.

—Παπανικολάου Ἀθαν., Ἱερέυς, Γ)6, ἔτη ὑπηρεσίας 35, σύνταξη 25.570, οἰκογ. ἐπίδομα 1.816, ἐφάπαξ 438.852.

—Γρηγοριάδης Κων., Ἱερέυς, Γ)6, ἔτη ὑπηρεσίας 35, σύνταξη 25.570, οἰκογ. ἐπίδομα 1.816, ἐφάπαξ 438.852.

—Μητρόπουλος Ρωμαν., Ἱερέυς, Γ)6, ἔτη ὑπηρεσίας 35, οἰκογ. ἐπίδομα 1.816, ἐφάπαξ 453.034.

—Νικολόπουλος Χρησ., Ἱερέυς, Β)4, ἔτη ὑπηρεσίας 35, σύνταξη 30.427, οἰκογ. ἐπίδομα 1.816, ἐφάπαξ 496.696.

—Πανταζόπουλος Σταμ., Ἱερέυς, Γ)6, ἔτη ὑπηρεσίας 35, σύνταξη 25.570, ἐφάπαξ 436.998.

—Σαμαρτζῆς Θεόδ., Ἱερέυς, Γ)6, ἔτη ὑπηρεσίας 35, σύνταξη 25.570, οἰκογ. ἐπίδομα 1.816, ἐφάπαξ 449.593.